Stenogrammid

XIII Riigikogu, VIII Istungjärk, täiskogu korraline istung

Kolmapäev, 14.11.2018, 14:00

Toimetatud

14:00 Istungi rakendamine
1. 14:05 Sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu (649 SE) kolmas lugemine
2. 14:08 Raudteeseaduse, atmosfääriõhu kaitse seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (670 SE) kolmas lugemine
3. 14:10 Käibemaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (674 SE) kolmas lugemine
4. 14:14 2018. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu (695 SE) kolmas lugemine
5. 14:30 Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (699 SE) teine lugemine
6. 15:16 Ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse kaitse seaduse eelnõu (678 SE) teine lugemine
7. 15:38 Tsiviilseadustiku üldosa seaduse ning võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (627 SE) teine lugemine
8. 16:12 Riigikogu otsuse "Riigi 2017. aasta majandusaasta koondaruande kinnitamine" eelnõu (694 OE) esimene lugemine
9. 17:25 Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2017.–2018. aastal
10. 18:25 Loomakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu (734 SE) esimene lugemine
11. 18:41 Taimede paljundamise ja sordikaitse seaduse, halduskoostöö seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (733 SE) esimene lugemine
12. 19:05 Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu (729 SE) esimene lugemine
13. 20:09 Kõrgharidusseaduse eelnõu (725 SE) esimene lugemine
14. 21:18 Tallinna Ülikooli seaduse eelnõu (726 SE) esimene lugemine
15. 21:26 Eesti Kunstiakadeemia seaduse eelnõu (730 SE) esimene lugemine
16. 21:33 Eesti Maaülikooli seaduse eelnõu (727 SE) esimene lugemine
17. 21:39 Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia seaduse eelnõu (728 SE) esimene lugemine

14:00 Istungi rakendamine

14:01 Aseesimees Enn Eesmaa
Austatud Riigikogu! Kolmapäevane istung algab eelnõude ja arupärimiste üleandmisega. Palun, Andres Herkel!

14:01 Andres Herkel
Härra juhataja! Austatud kolleegid! Vabaerakonna fraktsioon toob teie ette otsuse eelnõu Riigikogu probleemkomisjoni rahvastikukriisi lahendamiseks koosseisu muutmise kohta. Lühidalt on selle sisu see, et me pakume lahkunud fraktsiooniliikme asemel komisjoni koosseisu Jüri Adamsit. Loodame, et tema elukogemustel on sellele komisjonile positiivne mõju. Aitäh!

14:02 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Barbi Pilvre!

14:02 Barbi Pilvre

Lugupeetud aseesimees! Head kolleegid! 18 Riigikogu liikme nimel annan üle loomakaitseseaduse ja looduskaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu, millega soovime keelustada karusloomafarmide pidamise Eestis viieaastase üleminekuajaga alates 1. juunist 2024. Eelnõu lähtub eetilistest kaalutlustest. Miks me selle uuesti sisse anname? Sarnane eelnõu oli menetluses poolteist aastat tagasi. Maailmas on olnud arenguid ja mitmed riigid on üksteise järel loobunud karusloomakasvandustest. Meie naabermaadest andis sarnase eelnõu viimati üle Leedu ja isegi Tšehhi keelustab karusloomakasvandused kahe aasta jooksul. Ja lisaks veel nii palju, et eelnõu ei puuduta neid loomi, keda kasvatatakse liha saamiseks ja kelle nahad leiavad ka kasutamist. Aitäh!

14:03 Aseesimees Enn Eesmaa

Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud kaks eelnõu, millest üks on otsuse eelnõu, ja me menetleme neid nagu tavaliselt vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele.
Head kolleegid, kohaloleku kontroll.
Kohaloleku kontroll
Istungist võtab osa 77 saadikut.
Palun tähelepanu! Tänase 11. päevakorrapunkti juures, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud taimede paljundamise ja sordikaitse seaduse, halduskoostöö seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 733 esimene lugemine, teeb ettekande maaelukomisjoni esimees Aivar Kokk.

---

1. 14:05 Sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu (649 SE) kolmas lugemine

14:05 Aseesimees Enn Eesmaa

Tänane esimene päevakorrapunkt on sotsiaalkomisjoni algatatud sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu 649 kolmas lugemine. Kas fraktsioonid soovivad läbi rääkida? Seda soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu 649 lõpphääletus. Läheme hääletamise ettevalmistuse juurde. Head kolleegid, palun saalis olla vaiksemalt!
Head kolleegid, parimad naljad tulevad tavaliselt elust enesest. Kui istungi juhataja tegi ettepaneku, et saal oleks veidi vaiksem, siis üks kolleeg ütles: "Istungi juhataja, ole ise vaiksem."
Panen hääletusele sotsiaalkomisjoni algatatud sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu 649. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Eelnõu poolt hääletas 74 saadikut, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Sotsiaalkomisjoni algatatud sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu 649 on seadusena vastu võetud.

---

2. 14:08 Raudteeseaduse, atmosfääriõhu kaitse seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (670 SE) kolmas lugemine

14:08 Aseesimees Enn Eesmaa

Vabariigi Valitsuse algatatud raudteeseaduse, atmosfääriõhu kaitse seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 670 kolmas lugemine. Kas fraktsioonid soovivad läbi rääkida? Seda soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu 670 lõpphääletus. Annan saalikutsungi. Kas saal on valmis hääletama? (Saalist kostub: "Jaa!")
Panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud raudteeseaduse, atmosfääriõhu kaitse seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 670. Palun võtke seisukoht ja hääletage!
Hääletustulemused
Eelnõu poolt hääletas 67 ja vastu 5 saadikut, erapooletuid ei olnud. Vabariigi Valitsuse algatatud raudteeseaduse, atmosfääriõhu kaitse seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 670 on seadusena vastu võetud.

---

3. 14:10 Käibemaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (674 SE) kolmas lugemine

14:10 Aseesimees Enn Eesmaa
Vabariigi Valitsuse algatatud käibemaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu 674 kolmas lugemine. Fraktsioonid soovivad läbi rääkida. Palun Mihhail Stalnuhhin Eesti Keskerakonna fraktsiooni nimel!

14:10 Mihhail Stalnuhhin
Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Varsti saab täis selle koosseisu tööaeg – neli aastat. Selleks ajaks on meil tõenäoliselt laua peal seaduseelnõud, mis algavad numbriga 8 ehk 800-ga. Meelde jääb heal juhul paarkümmend, millega on tegelnud sinu komisjon või oled tegelnud sa ise. Ja aastate pärast tuleb heal juhul meelde üks, kaks või kolm. See eelnõu, mille hääletamine meil praegu ees seisab, jääb mulle kindlasti meelde. Asi pole selles, et see korrastab vautšeri ja digiteenuse maksustamist. Asi on selles filoloogilises probleemis, millega me siin kokku põrkasime, ehk sellessamas "laitmatus maines", mida mitte keegi ei osanud defineerida. Samas pakuti meile selle seadustamist konkreetsetes seadustes. See on vist esimene kord, kui meil õnnestus sellest lahti saada. Nii et mulle jääb see kindlasti meelde. Seaduse keel peab olema arusaadav. See peab olema selline, mis annab võimaluse igat sätet mingite konkreetsete sätetega defineerida või selgitada.
Nii et ma paneks järgmisele koosseisule üht südamele. Nagu selgus, on Eesti seaduste hulgas veel 24 seadust, kus kasutatakse seda "laitmatut mainet", mida ei ole võimalik kuidagi selgitada. Need võiks järgmiste aastate jooksul hävitada. Aga praegu ütlen muidugi Keskerakonna fraktsiooni nimel, et see on hea seadus ja me toetame seda.

14:12 Aseesimees Enn Eesmaa
Rohkem sõnavõtusoove ei ole, lõpetan läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu 674 lõpphääletus. Kuna me oleme hääletuse tsoonis, siis annan saalikutsungit pisut vähem kui 1,5–2 minutit.
Panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud käibemaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu 674. Palun võtke seisukoht ja hääletage!
Hääletustulemused
Poolt hääletas 63 ja vastu 5 saadikut, erapooletuid ei olnud. Vabariigi Valitsuse algatatud käibemaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu 674 on seadusena vastu võetud.

---

4. 14:14 2018. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu (695 SE) kolmas lugemine

14:14 Aseesimees Enn Eesmaa
Neljas päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud 2018. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu 695 kolmas lugemine. Enne, kui ettekandeks saab sõna rahanduskomisjoni esimees, hästi lühidalt sellest, kuidas selle menetlemine toimub. Riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine käib nii: rahanduskomisjoni esindaja ettekanne kuni 20 minutit, kuni kaks suulist küsimust ettekandjale, läbirääkimised, kus võtavad sõna fraktsioonide esindajad, ja siis juba lõpphääletus. Palun, Mihhail Stalnuhhin!

14:15 Mihhail Stalnuhhin
Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ennekõike võlgadest. Eelmisel lugemisel, s.o teisel lugemisel, esitati kolm küsimust, millest kaks olid teiste komisjonide, majanduskomisjoni ja sotsiaalkomisjoni töövaldkondade kohta ja üks oli sellise teema kohta, mida me tõesti komisjonis ei arutanud. Aivar Sõerdi küsimus oli seotud reserviga, Aivar Koka küsimus SKAIS-i ja SKAIS2-ga ning Peeter Ernitsa küsimus vanglast vabanenute toetusega. Minu ettepanek on selline. Need vastused on kõik olemas, aga need on üsna põhjalikud. Minu teada te olete ka need kirjad saanud. Aga kui te soovite, et need ka siin saalis kõlaks, andke märku peale seda, kui ma peaettekande lõpetan, siis ma loen need ette.
Mis puudutab kolmandaks lugemiseks valmistumist, siis see oli meil komisjonis teemaks 6. novembril. Meil oli vaja arutada kahte muudatusettepanekut. Üks on koos Rahandusministeeriumiga koostatud

muudatusettepanek, mis koosneb 29 väiksemast muudatusest, ja teine on jõustumise aja kohta. Arvestades, et tegemist on käesoleva aasta eelarvega ja neid tegevusi on vaja rahastada nii kiiresti kui võimalik, siis pakume, et selle seaduse võiks jõustada Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval. Arutelu komisjonis oli üsna lühike, huvi tunti kolme teema vastu. Esiteks küsiti esimese muudatusettepaneku 20. punkti kohta, et miks vähendatakse vahendeid e-residentsusele. Vastati, et see on 2018. aasta tegevuste eelarve täpsustus, st sai planeeritud veidi rohkem, kui on vaja. Küsiti ka programmiteenuse, sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse saamise kohta. Vastus oli, et programmiteenuseid ei vähendata, tegeldakse teenuste korrastamisega. Ja siis oli veel üks küsimus seoses 26. punktiga, mis puudutas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile paar aastat tagasi katkematu sideteenuse arendamiseks eraldatud summat. Vastuseks loetles valitsuse esindaja ette üheksa eesmärki, mille raames on see raha ära kasutatud.
Peale seda otsustati konsensuslikult pakkuda juhatusele, et eelnõu kolmanda lugemise võiks läbi viia täna, 14. novembril, ja panna see lõpphääletusele. Aitäh!

14:18 Aseesimees Enn Eesmaa
Kas ettekandjale on küsimusi? On küll. Urve Tiidus, palun!

14:18 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Selle aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõus on tõepoolest palju muudatusi, aga mida sealt ei leia, on ikkagi teema, millest ei saa üle ega ümber – alkoholiaktsiisi laekumine. Prognoos on selline, et laekumata jääb 105 miljonit eurot alkoholiaktsiisi. Teatavasti on sellega seotud kultuurkapitali rahastus. Miks ei ole selle lisaeelarvega, selle eelarve muutmise eelnõuga võetud ette mingeid samme, et seda vähenemist kuidagi tasandada ja kultuuriinimeste ootusi siiski kuidagi õigustada? Te olete ise ka väikest viisi kirjanik, see peaks teile südamelähedane teema olema.

14:19 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Väikest viisi kirjanik tähendab vist seda, et ma kirjutan väikestele. Seda teemat pole me seoses selle eelnõuga arutanud, aga me oleme sellest komisjonis rääkinud mingi teise küsimuse raames. Mulle ei tule praegu meelde, mis küsimus see täpselt oli. Meil oli juttu sellest, et erilist soovi seda korrigeerida ei ole, sellepärast et detsember on alati erakorraline kuu. Detsembris on suured pühad: jõulud ja uueks aastaks valmistumine. Eri aastatel hangitakse alkoholi detsembris väga erinevalt ja rohkem kui teistel kuudel. Ja teiseks on see mõnikord seotud ka varude arvestamisega. Ma ei ole küll spetsialist alkoholimüügi küsimustes, aga mulle tundub, et see on piisavalt veenev põhjendus.

14:20 Aseesimees Enn Eesmaa
Aivar Sõerd.

14:20 Aivar Sõerd
Aitäh, austatud aseesimees! Austatud ettekandja! Ma ei küsi konkreetselt selle eelnõu sätete kohta. Mul on üldisem küsimus, mis aga puudutab kindlasti selle aasta eelarvet ja selle muutmist. Just täna tuli Rahandusministeeriumist viimane informatsioon maksutulude ja eelarve seisu kohta. Maksutulude laekumine on päris hea: käibemaksu natukene tagasihoidlikumalt, aga sotsiaalmaksu ja tulumaksu üle 9,5%. Aga kui ma vaatan tasakaalu ja seda üldist seisu, siis on siin ikkagi septembri lõpu seisuga väike puudujääk. Suurema osa sellest puudujäägist annab keskvalitsus ja kohalikud omavalitsused tasakaalustavad seda natukene. Erinevalt eelmisest aastast, kui meil oli nii struktuurne kui nominaalne puudujääk, pidi see aasta tulema suure ülejäägiga, kõik pidi tore olema. Kas asi on ikkagi nii roosiline, kui seda viimast tulude ja tasakaalu seisu vaadata?

14:21 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh, kolleeg Aivar! Hea, et sinu käest saab siin saalis teada uudistest, kui mingi järjekordne prognoos on tulnud. Ma pean tunnistama, et peale meie eilset istungit mul eilne õhtu ja tänase päeva esimene pool praktiliselt sellele kuluski. Mulle räägitakse praegu, millised kirjad peaksid mul postkastis olema. Ma pole lihtsalt jõudnud neid vaadata. Mida ma maksude laekumise kohta öelda saan? Me

peame lähtuma nendest prognoosidest, mida kogu aeg muudetakse, ja lõppude lõpuks me saame selle konkreetse tulemuse. Muud asjade käiku ma lihtsalt ei näe. Aga sellest, kas see on positiivne või negatiivne, räägime komisjonis.

14:22 Aseesimees Enn Eesmaa
Jüri Jaanson.

14:22 Jüri Jaanson
Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Eesti riigi üks murekoht on teadus- ja arendustegevuse investeeringud. Mind huvitabki, kas selle lisaeelarvega on 2018. aasta eelarves tehtud mingeid muudatusi ka teadus- ja arendustegevuse ja innovatsiooni koha pealt. Ja kui seda on tehtud, siis mitu protsenti sisemajanduse koguproduktist moodustab teadus- ja arendustegevus 2018. aastal?

14:23 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh teist korda selle eest, et te olete minust nii heal arvamusel. Ma olen komisjoni ettekandja, ma ei tegele pideva analüüsiga, mitu protsenti innovatsioonitegevusi sisaldab üks või teine dokument. Ma tean, et kui innovatsioonitegevusi laialt võtta, st võtta IKT-programmid ja see, mis on seotud ühe või teise teenuse osutamise moderniseerimisega, siis selleks on kindlasti vahendeid. Aga sellist eesmärki – arvutada protsendi täpsusega välja, kui palju see SKP-st moodustab – pole mitte keegi kunagi enda ette seadnud.

14:24 Aseesimees Enn Eesmaa
Urve Tiidus, palun!

14:24 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud komisjoni esimees! Mul on üks täpsustav küsimus. Selles eelarves on ette nähtud ka 800 000 eurot liikluskaameratele. Selle nädala alguses algatas õiguskomisjon siin eelnõu, mis puudutab mobiilseid liikluskaameraid. Kust see summa sinna tuli? Kui täpselt te selle detailidega kursis olete?

14:24 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Need ei saa olla kaks seotud asja ühel kindlal põhjusel. Need summad, mis praegu ühelt realt teisele üle viiakse, peavad olema siiski sellel aastal ära kulutatud. Nende kaameratega seotud seaduse vastuvõtmine, millest te räägite – sellest eelnõust ma olen kuulnud, me kõik oleme sellest kuulnud –, võtab heal juhul kaks kuud. Ja see tähendab, et heal juhul pääseb see mingil moel järgmise aasta eelarvesse, aga mingi muudatusega. Nii et konkreetselt see summa ja need teisaldatavad kaamerad – või kuidas neid nimetataksegi? – ei ole seotud.

14:25 Aseesimees Enn Eesmaa
Jüri Jaanson.

14:25 Jüri Jaanson
Aitäh! Austatud ettekandja! Ma tulen tagasi oma eelmise küsimuse juurde ja täpsustan seda selguse huvides. Ma küsisin teilt kui komisjoni esindajalt, kas teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonitegevuse koha pealt tehti eelarves mingeid muudatusi. Kas komisjoni arutelus tulid jutuks mingid muudatused sel teemal või mitte? Ja kui see oli jutuks, siis kui suur on uus teadus- ja arendustegevuse näit protsendina, osakaaluna sisemajanduse koguproduktist? Kas te arutasite seda?

14:26 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Otsene küsimus oli, kas te arutasite seda selle eelnõu raames. Ei arutanud. Mis puudutab teadustegevust, siis teatud määral on sellega seotud kolmas teema, mis komisjonis kõlas. Küsimus on seotud katkematu sideteenuse arendamiseks eraldatud summaga ja siin on mitu tehnoloogilist lüli,

mida oli omal ajal vaja rahaga täita. Küsiti konkreetselt, kuidas on seda raha kasutatud. Sellest oli meil juttu. See oli ainus teie küsimusega haakuv teema, millest me 6. novembri komisjoni istungil selles päevakorrapunktis rääkisime.

14:27 Aseesimees Enn Eesmaa

Suur tänu ettekandjale! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised fraktsioonide esindajaile. Seda soovi ei ole. Eelnõu kohta on esitatud kaks muudatusettepanekut, vaatame need läbi. Mõlemad on esitanud rahanduskomisjon ja otsus on arvestada täielikult, kuid siiski. Esimene muudatusettepanek on rahanduskomisjonilt. Teise muudatusettepaneku on samuti esitanud rahanduskomisjon.
Juhtivkomisjoni otsus: arvestada täielikult. Eelnõu 695 kohta esitatud muudatusettepanekud on läbi vaadatud. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu lõpphääletus. Minuti pärast teeme seda.
Panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud 2018. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu 695. Palun võtke seisukoht ja hääletage!
Hääletustulemused
Poolt hääletas 49 saadikut, erapooletuks jäi 12. Vabariigi Valitsuse algatatud 2018. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu 695 on seadusena vastu võetud.

---

5. 14:30 Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (699 SE) teine lugemine

14:30 Aseesimees Enn Eesmaa

Vabariigi Valitsuse algatatud alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 699 teine lugemine. Palun ettekandjaks rahanduskomisjoni liikme Kersti Sarapuu!

14:30 Kersti Sarapuu

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Teisipäeval, 6. novembril toimus rahanduskomisjonis teiseks lugemiseks valmistumise arutelu. Sinna olid kutsutud ka Rahandusministeeriumi tolli- ja aktsiisipoliitika osakonna peaspetsialist Heidi Vessel, fiskaalpoliitika osakonna analüütik Kadri Klaos ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi energeetika osakonna ekspert Rein Vaks. Natukene taustast. Eelnõu algatas Vabariigi Valitsus 26. septembril 2018 ja menetlusse võeti see samuti 26. septembril 2018. Esimene komisjoni istung toimus 27. septembril ja 9. oktoobril oli Riigikogus esimene lugemine, mida jätkati 10. oktoobril. Ja teist korda, enne teist lugemist oli eelnõu komisjonis 6. novembril.
Meeldetuletuseks eelnõu sisust. Eelnõu eesmärk on tõsta Eesti intensiivse gaasitarbimisega ettevõtete rahvusvahelist konkurentsivõimet, võimaldades neil tarbida maagaasi soodusaktsiisimääraga 11,30 eurot 1000 kuupmeetri kohta. Tavamäär on 63,31 eurot 1000 kuupmeetri kohta. Soodusaktsiisimäära saamiseks peab ettevõtja energiajuhtimissüsteem olema tõendatult efektiivne ja vastama standardile ISO 50001 ning ettevõtte kulud gaasile peavad moodustama vähemalt 13% lisandväärtusest. Soodustus ei laiene kaugküttesektorile, mis tarbib enamiku maagaasist ja mis ei ole eksportiv sektor, kuid mille mõju eelarvele on suur. Soodustus puudutab esimestel aastatel 10–15 ettevõtet ja meetme mõju aktsiisilaekumisele on 1,2 miljonit eurot aastas. Eelnõuga jäetakse ära aastateks 2019 ja 2020 planeeritud alkoholiaktsiisi määrade tõus. Samuti täpsustatakse eelnõuga biometaani aktsiisist vabastamise aluseid. Aktsiisivabastuse aluseks on biometaani päritolutunnus, mis tõendab gaaside biopäritolu. Tehakse mõned tehnilisemad muudatused.
Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks, 23. oktoobriks laekus Riigikogust üks muudatusettepanek. Komisjonile saatsid oma ettepanekud kolm huvigruppi ja laekus kaks kirja ministeeriumilt. Pärast eelnõu esimese lugemise lõpetamist k.a 10. oktoobril arutas rahanduskomisjon eelnõu 6. novembril. Komisjoni istungil tuli arutusele Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esitatud muudatusettepanek (loetelus nr 2), mille sisuks on alandada aktsiisisoodustuse saamiseks eelnõus pakutud ettevõtja gaasitarbimise intensiivsuse suhtelise tarbimismahu määra 7%-le 13% asemel. Rahandusministeeriumi esindajad ei toetanud ettepanekut järgmistel põhjustel. Valitsuse otsus ja ettepanek on lähtuda määrast 13%, sest soodustuse saajate ringi laiendamisel oleks saamata jääva maksutulu näol mõju 2019. aasta riigieelarvele. Samuti eeldaks määra muutmine teabevahetust Euroopa Komisjoniga soodustuse

riigiabina käsitlemise küsimuses ja see võtaks aega.
Praeguseks on teada Euroopa Komisjoni seisukoht üksnes eelnõus sätestatud kõrgema määra kohta, mille puhul käsitatakse soodustust riigiabi kontekstis minimaalse riivena, mitte riigiabina. Samas ootavad ettevõtjad soodustust juba järgmise aasta alguses. Lisati, et piiri tõmbamine on alati keeruline ja otsustamise koht. Ministeeriumi esindaja hinnangul ei ole välistatud hilisem küsimuse juurde tagasitulemine, et analüüsida, kas intensiivsuse määra alandamine oleks edaspidi õigustatud. Komisjon jättis muudatusettepaneku arvestamata. Kuna see sai komisjonis vähem kui kaks poolthäält, siis ei kuulu see täiskogus hääletamisele.
Analoogse ettepaneku tegid Eesti Tööandjate Keskliit ja Eesti Kaubandus-Tööstuskoda. Nende ühine ettepanek oli kehtestada nn kaasintensiivsuse kriteeriumiks maksimaalselt 5%. Nende hinnangul on eelnõus pakutud gaasi tarbimise intensiivsuse tase 13% liiga kõrge ja ei võimalda suurtel maagaasi tarbijatel reaalselt soodsamale aktsiisimäärale kvalifitseeruda. Eespool kirjeldatud argumente silmas pidades komisjon eelnõus sellekohast muudatust ei teinud.
Samuti pöördus komisjoni poole Eesti Väikepruulijate Liit, kelle ettepanek oli seotud aktsiisisoodustuse laiendamisega väikestele õlletootjatele. Täpsemalt tehti ettepanek tõsta kehtiva õlleaktsiisisoodustuse, mis on 50% tavamäärast, saamiseks õlletoodangu piirmäära 6000 hektoliitrilt 15 000 hektoliitrile või kehtestada aktsiisisoodustuse määrade astmestik (50% kuni 0%) sõltuvalt toodangu mahust (null liitrit kuni 5 miljonit liitrit). Selgituseks võib öelda, et kehtiv regulatsioon sätestab järgmist: kui eelmisel kalendriaastal toodeti õlut kuni 6000 hektoliitrit, on jooksval aastal nimetatud mahus õlle aktsiisimäär 50% tavamäärast.
Rahandusministeeriumi esindaja selgitas, et põhiküsimus on, mis mahus õlletootmist tuleks Eestis käsitada väiketootmisena. Varem oli soodustuse rakendumise piirmäär 3000 hektoliitrit, mida tõsteti huvigruppide pöördumise tulemusel 6000 hektoliitrile. Õlle väiketootjaid on meil 37. Valdkonna ettevõtjate arv ja tootmismahud kasvavad, kuid käesoleval aastal ettevõtjate tootmismahud soodustuse piirmäärasid ei ületa. Kuivõrd soodustuse aluseks on eelmise aasta tootmine, siis ei ole vaja enne analüüsi valmimist kiirustades muudatusi teha. Rahandusministeeriumis tegeletakse olukorra analüüsimisega ja analüüs valmib käesoleva aasta lõpuks.
Arutelu käigus käsitleti veel õlle ja siidri väiketootjate erinevusi seonduvalt Euroopa Liidu regulatsiooniga ning tulevasi direktiivide muudatusi. Küsiti, miks ei lähtu Eesti õlle väiketootjate määratlemisel Euroopa Liidus kehtestatud maksimaalsest mahust. Vastati, et 20 miljoni liitri piires saab iga liikmesriik ise otsustada, kes on väiketootja. Eesti on väikeriik, mille õlleturu suurus on üldse kokku 120 miljonit liitrit, koguseid ei saa võrrelda suurte Euroopa riikidega. Küsiti siidri väiketootja soodustuse arutelu kohta Euroopa Liidus. Vastati, et direktiivi eelnõu kavandamisel on olnud jutuks, et siidri väiketootja defineerimisel võiks lähtuda 1,5 miljonist liitrist. Enamikule liikmesriikidest tundub see sobivat. Komisjon ei teinud eelnõus Eesti Väikepruulijate Liidu ettepanekust tulenevat muudatust.
Samuti pöördus komisjoni poole Keskkonnaministeerium ettepanekuga lisada eelnõusse muudatus, mille kohaselt oleks põlevkiviõli tootmissisendina lubatud kasutada kuni 30% ulatuses rehvihaket. Rahandusministeeriumi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi esindajad selgitasid komisjonile, et kehtiva aktsiisiseaduse kohaselt on põlevkivikütteõli toode, mis on täielikult põlevkivist toodetud. Kui põlevkivikütteõli mõiste muutmata jätta, läheks põlevkivist ja rehvihakkest toodetud toode raske kütteõli mõiste alla ning sellele tootele ei rakenduks erisused, mis on ette nähtud põlevkivikütteõli tootmiseks. Erisusteks on tagatis ja jälgitav mõõtmine. Aktsiisierinevus on nimetatud toodetel suhteliselt väike. Näiteks ühel suurel tootjal, Eesti Energial, on kehtiv tagatis olemas ja rehvihakke lisamisel Maksu- ja Tolliamet riske hinnates oletatavasti seda tagatist ei suurendaks või ei suurendaks oluliselt. Samuti peaks sellel tootjal praeguseks olemas olema ka jälgitava mõõtmise võimekus, mistõttu ei tohiks neil praeguses olukorras olla märkimisväärseid takistusi rehvihakke lisamiseks seadust muutmata. Rahandusministeeriumi esindaja lisas, et kõnealune aktsiisiseaduse muudatus vajaks põhjalikumat analüüsi ja ei toetanud muudatuste tegemist.
Komisjoni arutelus avaldati arvamust, et esitatud ettepanek pole hea õigusloome praktika näide ja puudutab ka valitsuse töökorraldust. Avaldati arvamust, et ministeeriumite eriarvamuste tõttu pole ettepanek küps ja selle üle on praegu komisjonis vara otsustada. Samuti arvati, et küsimus võib lisaks ühele suurtootjale puudutada ka teisi ettevõtteid. Nad kõik tuleks muudatuse ettevalmistamisse kaasata ja alles siis tuleks siia tulla ettenähtud formaadis algatusega. Arutelu käigus avaldati ka arvamust, et rehvide kõrval tuleks laiemalt vaadata muude võrreldavate ainete ja jäätmete tootmissisendina kasutamise võimalust. Komisjon ei toetanud Keskkonnaministeeriumi kirjas pakutud

muudatust. Muudatuse tegemise poolt oli 0 ja vastu 7 liiget (Aivar Sõerd, Erki Savisaar, Inara Luigas, Jürgen Ligi, Martin Helme, Mihhail Stalnuhhin, Taavi Rõivas) ning erapooletuid oli 3 (Dmitri Dmitrijev, Enn Meri, Priit Sibul).
Komisjon tegi eelnõus konsensuslikult kaks muudatust. Rahandusministeeriumi ettepanekul täpsustatakse dokumentide vormistamise korda relvajõudude õhusõidukite tankimisel. Muudatusettepanek nr 1 koondab koostöös Rahandusministeeriumiga ette valmistatud tehnilisemaid muudatusi. Muudatuste täpsemad selgitused on esitatud muudatusettepanekute loetelus. Juhtivkomisjoni konsensuslikud ettepanekud on eelnõu teine lugemine lõpetada ja kui teine lugemine lõpetatakse, siis võtta eelnõu kolmandaks lugemiseks täiskogu päevakorda 21. novembriks 2018.

14:40 Aseesimees Enn Eesmaa
Ettekandjale on küsimusi. Aivar Kokk.

14:40 Aivar Kokk
Hea juhataja! Hea ettekandja! Kui rääkida gaasiaktsiisist ja sellest eelnõust, siis kõigepealt tahan öelda, et see on väga hea eelnõu. Aga kas teil oli komisjonis arutelu ka sellel teemal, et eelmise aasta aprillis tõusis gaasi hind 11% ja selle aasta septembris 10%? Riigieelarvesse laekub ju tunduvalt rohkem aktsiisitulu. Kui arutati seda, et suurettevõtjate puhul tuleks aktsiisimäära vähendada, siis kas ei olnud arutelu selle üle, et gaasi hinna tõusu tõttu võiks aktsiisiprotsenti vähendada ka kõikide lõpptarbijate puhul? Lõppkokkuvõttes ei oleks eelarvesse vähem raha laekunud, kui arvestada seda, kui palju on gaasi hind tõusnud.

14:41 Kersti Sarapuu
Vähemalt sellel ja ka eelmisel komisjoni istungil seda teemat ei puudutatud.

14:41 Aseesimees Enn Eesmaa
Jürgen Ligi.

14:41 Jürgen Ligi
Aitäh! Hea ettekandja! See on väga tubli, et siin praegu mingi aktsiiside tagasipööramine toimub, aga öelge, kui palju te tõstsite gaasi- või õlleaktsiisi võimule tulles. Mis probleemi me siin praegu lahendame?

14:41 Kersti Sarapuu
Tegelikkuses meie võimule tulles gaasiaktsiisi ei tõstnud – seda tõstsite teie. Reformierakond tõstis seda juba aastal 2014. Nii et põhiline osa sellest aktsiiside tõstmisest sai ikkagi siis alguse.

14:42 Aseesimees Enn Eesmaa
Aivar Sõerd.

14:42 Aivar Sõerd
Aitäh, austatud aseesimees! Austatud ettekandja! Ma pean kohe ütlema, et te informeerisite meid vääralt. Just praegune võimuliit andis 2016. aasta lõpus menetlusse ulatuslike maksumuudatuste eelnõu, millega te tõstsite gaasiaktsiisi. See koalitsioon tõstis seda tuntavalt ja kohe mitmel aastal suure protsendi võrra. Aga ma küsin selle kohta, et te lubasite, st praegune võimuliit lubas, majanduse käima tõmmata, kuid tõmbasite hoopis hinnatõusud käima. Meil on euroala kõige suurem hinnakasv. Eilsetest uudistest kuulsime, et gaasi hind on tõusnud 40%, rääkimata toiduainete ja muude energialiikide hindade tõusust. Kas see paneb teid üldse muretsema? Hinnatõusud, mis on meie inimesi tabanud, on suuresti tingitud just maksutõusudest. Ja kui see paneb teid muretsema, siis kas võimuliit kavatseb midagi ette võtta?

14:43 Kersti Sarapuu
Aitäh, lugupeetud Aivar! Ma tahan öelda seda, et ma mäletan väga hästi, kuidas see aktsiiside tõus sai alguse just 2014. aasta otsustest ja 2015. aastal hakkasid kõik aktsiisid tõusma. Ma võin tõesti südamerahuga öelda, et aastatel 2016 ja 2017 jäid diislikütuse aktsiisid edasi tõstmata just nimelt selle

tõttu, et kütuse hindadega konkurentsis püsida. Kui tahta veel täpsustada, siis 2004. aastast on gaasiaktsiisi tõstetud igal aastal ja viimane kord tehti see otsus tõesti aastal 2016: ettepanek oli tõsta gaasiaktsiisi 25% kolm aastat järjest. Ja kui nüüd veel korra aktsiiside teema juurde minna, siis ütlen, et jah, see aktsiiside tõus on olulisel määral põhjustanud selle piiriäärse kaubanduse, kuid arvan ka, et väga paljud hinnatõusud on tulnud jaehindade tõstmisest. Kaupmehed on ju ise hästi palju hinnatõuse teoks teinud.

14:44 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Krista Aru!

14:44 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud komisjoni ettekandja! Te ise just ka nimetasite piirikaubanduse kasvu ja siin on ühe muudatuse puhul väga selge eesmärgina nimetatud selle piirikaubanduse kasvu peatamist. Kas komisjon arutas seda küsimust just selles kontekstis, et mida on vaja veel teha piirikaubanduse peatamiseks? Ainult sellest meetmest, aktsiisimäärade tõusu ärajätmisest jääb ju praeguseks kujunenud olukorra parandamisel väheseks.

14:45 Kersti Sarapuu
Väga konkreetselt nendest teemadest komisjonis juttu ei olnud. Küll aga on selge see, et lähiaastatel piirikaubandust väga palju vähendada ei ole võimalik. Sellest on saanud nagu moeasi: kõik tahavad korra ikka nendessamades alkoholikauplustes ära käia. Loomulikult on ka kaup just lõuna pool, meie naabrite juures iseenesest teistsugusem ja odavam, sest nende sissetulekute tase on tunduvalt väiksem, kui on meie vabariigis. Nii et ma arvan, et seda piirikaubandust niisugusel määral ohjata, nagu teie sooviksite ja nagu me kõik sooviksime, kindlasti võimalik ei ole.

14:46 Aseesimees Enn Eesmaa
Urve Tiidus, palun!

14:46 Urve Tiidus
Lugupeetud rahanduskomisjoni liige Kersti Sarapuu! Selle alkoholiaktsiisi määrade tõusu üks eestkõnelejaid oli Jevgeni Ossinovski, kes on teie koalitsioonipartner. Ja üks tema põhjendusi, miks seda nii väga tõsta oli vaja, oli see, et inimesed joovad siis vähem alkoholi. Täna lipsas avalikkuse eest läbi selline uudis, et alkoholi tarbimine on siiski kasvu suunas liikunud. Ma küsin teie käest, kas te rahanduskomisjonis, kui te otsustasite need aktsiisimäära tõusud ära jätta, puudutasite seda teemat ka selle sotsiaalse mõju kandi pealt. Kas see nüüd kuidagi vähendab alkoholi tarbimist? Kas te jõudsite seda teemat sellisest aspektist vaadata?

14:46 Kersti Sarapuu
Aitäh, lugupeetud Urve! Tegelikult seda komisjonis muidugi niisugusest aspektist ei vaadatud. Aga ma alles eile ja üleeile lugesin ajakirjandusest, et alkoholi tarbimine on vähenenud. Nii et ei teagi, keda siis rohkem uskuda.

14:47 Aseesimees Enn Eesmaa
Peeter Ernits.

14:47 Peeter Ernits
Hea juhataja ja hea ettekandja! Keskkonnaministeerium on teinud ettepaneku, et põlevkiviõli tootmisel võiks kolmandiku võrra lisada rehvihaket. Ja teie komisjon ütles, et see ettepanek läheb prügikasti. Ma küsin, kas Keskkonnaministeerium siis ei tea, et niimoodi ei tohi teha, ja rahanduskomisjon teab paremini. Seletage ära, miks see on halb idee. Pealegi on seda rehvihaket ja rehve küll ja küll, meil on nende ärakasutamisega probleeme.

14:48 Kersti Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Peeter! Meile anti väga ilusti ülevaade, et niimoodi muudatusi ei algatata, selle kohta tuleks teha uuring. Ja ei välistatud seda, et see ükskord ka töösse võetakse. Ma loen siit, et ettepanek oli tõesti selline, et põlevkivikütteõli tootmisel oleks võimalik kuni 30% ulatuses kasutada rehvihaket, kuid siis tuleks tegelikult ka põlevkivikütteõli mõistet muutma hakata. Praegu on põlevkivikütteõlile ette nähtud erisused ning nendeks erisusteks on tagatis ja jälgitav mõõtmine. Meil ei ole mõtet seda menetlust nii pikaks teha. Praegu on kõik meie tootjad ootel, et just nimelt seesama seaduseelnõu kehtestataks seadusena.

14:49 Aseesimees Enn Eesmaa
Jürgen Ligi.

14:49 Jürgen Ligi
Aitäh, hea ettekandja! Palun olge nüüd korraks aus! Ma küsisin, kui palju te tõstsite aktsiise, mida te siin praegu jupikaupa justkui edasi tõstmata jätate või natuke alandate. Gaasi teemal me vist saime vastuse, et 25 + 25 + 25, ja nüüd siis annate kangelaslikult 1 miljoni tarbijale tagasi. Tõepoolest on ju kõik aktsiisi tõstnud, mina tõstsin ka 5%. Öelge palun, kui palju teie siiski tõstsite aastal 2016 õlleaktsiisi, sest siis te tõstsite kõige rohkem.

14:49 Kersti Sarapuu
Aitäh, Jürgen! Ma praegu ei oska sellele küsimusele vastata.

14:50 Aseesimees Enn Eesmaa
Raivo Põldaru.

14:50 Raivo Põldaru
Aitäh, härra eesistuja! Hea ettekandja! Jah, uurida, uurida, uurida, samal ajal kui Eestimaa on kumme täis. Neid vedeleb metsade all, kõikjal. Nii et meie vaatame, kuidas oleks ilus seadusloomet teha, ja ei tegele probleemi võimalikult kiire lahendamisega. Kas komisjonis ei tulnud ikka keegi selle peale, et see probleem oleks vaja Eesti riigis likvideerida? Need kummid vedelevad ju kõikjal. Nüüd oleks soodus võimalus neid kasutada, aga me ikka veel uurime seda asja.

14:50 Kersti Sarapuu
Aitäh sulle! Seaduseelnõu tegemisel on iga uue suurema sätte loomiseks ikkagi ettevalmistust vaja. Nende rehvide toorainena kasutuselevõtmine tähendaks päris suuri muutusi. Arutletakse ka selle teema üle, et täpselt samuti saaks kütteõli koostises alternatiivseid vahendeid kasutada. Nii et ma arvan, et kõik vajab ikka aega ja mõtlemist. Aga loomulikult oldi seda meelt, et tahetakse leida mingigi lahendus rehvide kasutamiseks.

14:51 Aseesimees Enn Eesmaa
Peeter Ernits.

14:51 Peeter Ernits
Hea juhataja ja ettekandja! Nagu me teame, tahab hea kolleeg Mihhail Stalnuhhin kirjanike liidu liikmeks saada. Selle peale, kui ma loen siin seda seletuskirja – ma loen sulle paar lauset ette –, ma küsin, kas sina soovitaks teda Eesti Kirjanike Liidule, kui ta on sellised laused tekitanud. "Näiteks on ühel suurel tootjal olemas kehtiv tagatis ja rehvihakke lisamisel Maksu- ja Tolliamet seda tagatist riske hinnates oletatavasti ei suurendaks või oluliselt ei suurendaks, samuti peaks sellel tootjal praeguseks olemas olema ka jälgitava mõõtmise võimekus, mistõttu ei tohiks neil praeguses olukorras olla märkimisväärseid takistusi rehvihakke lisamiseks seadust muutmata." See teeb kuus rida ja ma ei hakka järgmisi lauseid lugema. Kas sina soovitaks kolleeg Stalnuhhinit Eesti Kirjanike Liidule?

14:52 Kersti Sarapuu

Aitäh, Peeter! Kuna mina ei ole kirjanik ja võib-olla ka kõige parem sõnasepp mitte, siis ma ei oska selle kohta midagi öelda. Tema lasteraamatud on väga-väga toredad ja väga populaarsed, meeldivad kõigile inimestele. Ma võin veel seda öelda, et rahanduskomisjoni esimees tihtipeale võitlebki selle eest, et teksti sõnastus oleks lihtne, arusaadav ja kõikidele mõistetav.

14:52 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Inara Luigas!

14:52 Inara Luigas
Aitäh! Austatud rahanduskomisjoni liige Kersti! Kui kuulata siit saalist tulevaid küsimusi, siis vahepeal tundub, et Reformierakond arvab, et kogu Eesti riigi maksusüsteem püsib püsti ainult aktsiiside tõttu. Ja nad tunnevad väga muret, et inimesed on käinud Lätis ja ostnud sealt endale alkoholi, sellest jääb meie eelarvesse suur auk jne. Inimestel on ikkagi õigus minna ostma kaupu sealt, kust nad neid osta tahavad. Aga kas rahanduskomisjon on pööranud tähelepanu ka sellele, et sealt tuuakse tegelikult alkoholi kogustes, mis ei ole üksikisikule lubatud? Seda tuuakse sealt hulgi ja müüakse Eestis edasi. Kas te olete kutsunud ka maksuameti aru andma, küsinud, miks maksuamet selles osas midagi ette ei võta?

14:53 Kersti Sarapuu
Aitäh, Inara! Need tähelepanekud on tõesti väga-väga õiged. Kui me oleme käinud Valgas ja Viljandis, küllaltki piiriäärsetes omavalitsustes inimestega kohtumas, siis nad on öelnud, et me ei julge kõva häälega rääkidagi, et me käime ka üle piiri söögikraami või midagi muud ostmas. Esiteks on need poed neile lihtsalt lähemal ja teiseks on seal võib-olla kaup teistsugune. Aga mis puudutab alkoholi, siis me oleme rahanduskomisjonis sellest isegi rääkinud. Maksuamet on väga toredasti öelnud, et kui nad reide teevad, siis nad saavad kohe aru, kes nendest piiriäärsetest kauplustest rohkem alkoholi edasimüügiks tassivad. See on kohe näha: auto tuled on tunduvalt kõrgemal, sest pagasnikud on kaupa täis. Nii et niisuguseid reide ikka tehakse. Ja kindlasti käivad väga paljud seal ka selleks, et siin alkoholi kallimalt edasi müüa.

14:54 Aseesimees Enn Eesmaa
Toomas Kivimägi.

14:54 Toomas Kivimägi
Aitäh, härra juhataja! Väga lugupeetud ettekandja, sa oled enamasti väga konkreetne ja otsekohene. Kas sul on julgust tunnistada, et tegelikult on Eesti riigi alkoholiaktsiisi- ja kütuseaktsiisipoliitika ilmselgelt läbi kukkunud? Otse loomulikult on sinna kõik erakonnad panustanud, aga tänase valitsuskoalitsiooni panust ei ole võimalik alahinnata. Teie olete sinna enim panustanud. Kui ma ei eksi, on see summa 216 miljonit, mis on tegelikult miinus Eesti riigikassale. Ja pole saavutatud ka seda eesmärki, et alkoholi tarbimine oleks vähenenud. Ei ole ühtegi selgitust, millega põhjendada, et see poliitika oleks edukas olnud. Ma arvan, et esimene asi oleks seda tunnistada, et saaks teha vigade parandust. Kas sa oled päri sellega, et alkoholiaktsiisi- ja kütuseaktsiisipoliitika on läbi kukkunud, ebaõnnestunud?

14:55 Kersti Sarapuu
Aitäh, Toomas! Ma nii konkreetseks muidugi ei läheks. Aga ma tahan öelda seda, et ma ei tea Eestimaal mitte ühtegi inimest, kellele meeldiksid aktsiisitõusud. Hinnatõuse ju tihtipeale seostataksegi nendesamade aktsiisitõusudega, mis tegelikult ei olegi vahel oma olemuselt need kõige suuremad tõusud. Ma arvan, et isegi kui me viiksime praegu kõik need aktsiisid alla, leiaks jaekaubandus ikka võimaluse neid hindasid selle võrra mitte alandada, nad pigem tõstaksid neid. Üldjuhul ma tunnetan samamoodi, et ega see aktsiisipoliitika ... Me ju ise võitlesime ka selle vastu, kui te aastatel 2014 ja 2015 kõiki neid aktsiise tõsta soovisite. See on olnud niisugune paratamatu samm edasi. Aga ma arvan, et kõik hakkab laabuma ja iga asi loksub paika.

14:56 Aseesimees Enn Eesmaa

Mihhail Stalnuhhin.

14:56 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Esiteks tahan kinnitada, et kuigi ma olen mälu järgi öeldes avaldanud 18 raamatut oma elus, kirjanikuks ma ennast ei pea ja kirjanike liidu liikmeks ei pürgi. See on lihtsalt Ernitsale vastuseks. Mõnikord ma tõesti arvan, et ta räägib sellest, millest ta üldse mitte midagi aru saa või midagi ei tea. Aga mul on nüüd konkreetne ja faktiline küsimus. Ta luges siin suure vaevaga ette ühe lause, mis pidi kuus rida pikk olema. Kas sa said aru, mis on mul selle lausega pistmist? Kas ta tõesti arvab, et ma panin selle niiviisi paberile? Mis sa arvad sellest?

14:57 Kersti Sarapuu
Aitäh, Mihhail! Tundes sind, teades sind ja nähes sind komisjonides: sina ei ole selle lause autor.

14:57 Aseesimees Enn Eesmaa
Mihhail Stalnuhhin, teine küsimus.

14:57 Mihhail Stalnuhhin
Küsin, et kõik aru saaksid, kuidas sellega tõesti on: kust kohast ta selle lause võttis?

14:57 Kersti Sarapuu
Ta vist tahab seda ise täpsustada.

14:57 Aseesimees Enn Eesmaa
Suur aitäh ettekandjale! Head kolleegid, me ei ole praegu läbirääkimiste faasis. Need äsjased repliigid kuuluvad pigem läbirääkimiste faasi. Kui sul, Peeter Ernits, on protseduuriline küsimus, siis palun!

14:57 Peeter Ernits
Jah. Siin nimetati minu nime ja öeldi, et ma ei saa aru. Kui kolleeg Stalnuhhin küsib, kust ma seda lugesin, siis lugupeetud rahanduskomisjoni esimees lugegu seletuskirja. Ja ma ei lugenud veel kõige magusamaid lauseid ette. Selliste lausetega kirjanike liitu minna – ausalt öeldes on see ju täiesti …

14:58 Aseesimees Enn Eesmaa
Hea kolleeg! See oli klassikaline näide sellest, milline ei peaks olema protseduuriline küsimus. Kordan veel kord: me oleme praegu ära kuulanud ettekandja ja jätame need repliigid läbirääkimiste vooru, sellepärast et teise lugemise ajal on siis võimalik kõigil rääkida. Mihhail Stalnuhhin, kui on rangelt protseduuriline küsimus, siis palun!

14:59 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Ennekõike ma pean vist selgitama, et seaduseelnõu, mille on esitanud Vabariigi Valitsus, valmistatakse meie puhul tavaliselt ette Rahandusministeeriumis. See tähendab, et ka seletuskiri kirjutatakse seal Rahandusministeeriumis. Nendel inimestel, kes selliseid lauseid kirjutavad, on väga hea eesti keel – nii võib arvata, kui nad seal juba töötavad – ja nad kohe kindlasti ei ole kirjanike liidu liikmed. Ma küsin, kas protseduur võimaldab kolleegile selgitada, kuidas tehakse, valmistatakse ette seaduseelnõusid, sh seda lihtsat fakti, et rahanduskomisjoni või mõne muu komisjoni esimehel ei ole midagi pistmist selle seletuskirjaga, mis tuleb ministeeriumist.

14:59 Aseesimees Enn Eesmaa
See oli osaliselt protseduuriline seletus ja osaliselt protseduuriline küsimus. Head kolleegid, nagu te teate, on nii fraktsioonides kui komisjonides nõunikud, kes teile kindlasti asja selgeks teevad, kui on vastavaid küsimusi. Nii, läheme nüüd läbirääkimiste vooru juurde. Jürgen Ligi, palun!

15:00 Jürgen Ligi
Austatud aseesimees! Austatud kolleegid! See on justkui üks hea eelnõu, aga mõelgem, millega me siin tegelikult tegeleme, mis probleeme me lahendame. Me oleme need probleemid suuresti ise püstitanud.

Eelkõneleja ei tahtnud sellest eriti rääkida, oli kidakeelne, aga tegelikult on ikkagi hästi piinlik arutada aktsiisitõusude peatamist. Ja hästi piinlik on rääkida 1-miljonilisest gaasisoodustusest.
Reaalsus on see, et 2016. aasta detsembris muutus maksupoliitika väga järsult ja seda rahastati ka aktsiisitõusudega. Näiteks õlleaktsiis on 2,2 korda kõrgem, kui see enne oli. Suure vaevaga saime ettekandjalt kätte selle info, mida on otsustatud teha gaasiaktsiisiga – 25 + 25 + 25% tõusu, mis on ikkagi ka väga ränk. Heideti ette, nagu ikka, et aga teie tõstsite ju ka. Jah, 5% kaupa, oli ka 10%-st tõstmist. 2015. aastal, Sesteri ajal, tuli neid protsente juurde, aga palju aastaid ei tõusnud aktsiis üldse. Me põhjendasime gaasiaktsiisi tõusu julgeolekuohuga. Tookord oli suletud turg ja selge julgeolekuoht, samas mõju hinnale väga väike. Nüüd me näeme rohkem kui 70%-st, üle 80%-st aktsiisitõusu, mis otsustati ühe pauguga ja mida me laseme osa tarbijate jaoks natukene alla. Aktsiisipoliitika mõte peaks olema tarbimise piiramine, mitte soodustuse andmine neile, kes rohkem tarbivad. Loomulikult peab ka aktsiisimäär olema optimaalne. Optimaalsuse koha pealt läks asi käest ära just 2016. aasta otsustega. Siin on räägitud, et piirikaubandus oli enne ka. Sellest võiks enam mitte rääkida. Ma nüüd jään ühiku võlgu, sest ei jõudnud seda väiksest kirjast välja lugeda, aga piirikaubanduse suurusjärgud on sellised: 2015. aastal õlle koha pealt 0,8 ja 2016. aastal 5. See oli siis, kui Sester juba ametis oli. Selleks aastaks planeeritakse selle kasvu 30-le. Kui selline kuuekordne tõus – arvestades, et Sester oli ametis ka eelmise valitsuse ajal – ei ole olukorra järsk halvenemine, siis mis seda veel on? On räägitud, et viinaaktsiisi tõusud algasid varem. Selle ajaga on piirikaubandusega seotud näitaja ka viina koha pealt praktiliselt kaks korda tõusnud – 2-lt 3,5-le. Ja veini puhul on see tõusnud 0,7-lt 5-le. Päris võimas! Oleme kaotanud ka põhjapiiril, kus müük on kolm korda langenud.
Me oleme teinud ettepaneku aktsiise korrigeerida. Me võiksime läbi rääkida, millised on need õiged määrad. Näiteks ühe värske hinnangu järgi on võimalik, et aktsiisi polegi vaja täies ulatuses või kõigil jookidel tagasi pöörata, et saada tagasi nii põhja- kui ka lõunapiir. Aga kuidas neid siis tagasi saada? Lätiga peaks hinnavahe olema selline: 1 euro viinapudeli ja 2 eurot õllekohvri puhul. See on juba selline vahe, mis muudab piirikaubanduse suuresti mõttetuks. KPMG tegi selle uuringu ära. Ja sellise sammu võimalik otsevõit oleks nende hinnangul üle 100 miljoni. Kindlasti lisanduks sellele võit kaasaostetud kütuse ja muude kaupade arvel. See samm oleks majandusele oluline. See oleks oluline ka joomise vähenemise mõttes ja loomulikult ka ettevõtlusele. Nii et selliste asjadega võiks tegeleda.
Palun lisaaega!

15:05 Aseesimees Kalle Laanet
Palun, kolm minutit lisaaega!

15:05 Jürgen Ligi
Kui veel prognoosinumbritest rääkida, siis meenutame, et riigieelarvesse planeeriti selleks aastaks 341 miljonit eurot alkoholiaktsiisi. Ja nüüd, peale vähendamisi, mille hind on umbes 30 miljonit – ma olen siin jämedalt liitnud –, laekub seda siiski ainult 230 miljonit. Ühesõnaga, sel aastal laekub kindlasti vähem aktsiisi kui enne selle võiduka valitsuse ametisse saamist. Samas on õlleaktsiisi määr 2,2 korda kõrgem. Nii et te olete väga efektiivselt jootnud Eesti riigi purju selliselt, et lätlased saavad rikkaks ja soomlased siin enam ei käi.
Päris valus on loomulikult turismi olukord. Värsked uudised ütlevad, et septembris kukkus soomlaste siia tulek jälle 10%. Ja kui keegi praalib, et me oleme siin kahepalgelised, siis arvestage, et meie oleme Soome turust katnud umbes 5%. Soomlased on ennast ikka ise, ilma meie suure abita, täis juua saanud. Aga praegu on olukord selline, kus sisuliselt iga Eestist ostetud õllepurgi kohta ostetakse 0,4 Lätist. See on jällegi üks peast tehtud arvutus, aga üldiselt on suurusjärk paigas. Ja selle tulemusena on õlle keskmine hind langenud ja joomise langus pöördunud pisikeseks tõusuks.
Tõenäoliselt saabki praegu kõige suurema paugu turismisektor – mitte sellepärast, et meil käiksid joodikud, ja mitte sellepärast, et me oleksime oluliselt soomlasi jootnud, vaid sellepärast, et see üldine hinnatõus siin turul on suur mainekahju. See on üks asi, mida on kaasa ostetud. See on üks kaup, mida on kohapeal tarbitud. Ja seda ei asenda mitte kuidagi Aasia turist, kes praktiliselt mitte midagi ei tarbi, vaid sööb oma makarone soojas vees. Nii on. Selline on kahe turismipiirkonna oluline erinevus. Aasia turist siit tegelikult ei osta, kuigi ta meil käib – seda räägivad turismiettevõtjad. Soome turist ostis. Aasia turist on väga vähenõudlik ja väga kokkuhoidlik. Nii et palju õnne, valitsus: te justkui peatate midagi, aga tegelikult häving jätkub. Aitäh!

15:08 Aseesimees Kalle Laanet
Peeter Ernits, palun!

15:08 Peeter Ernits
Hea juhataja! Lugupeetud kolleegid! Jürgeni jutt oli väga tore ja ma võiks siit jätkata, aga ma ei tee seda. See eelnõu on suhteliselt süütu, võrreldes kobareelnõuga ja sellega, kui avati pöörane, täies mahus piirikaubandus lõunas ja tehti riigieelarvele maakeeles öeldes raskelt tünga. Ma ei hakka neid miljoneid ette lugema. Ja see kõik on ainult võrdluse küsimus.
Ma ei plaaninud siia tulla, aga ma lugesin seda seletuskirja, mida ma siin võib-olla natukene protseduurireegleid rikkudes ka kasutasin. Ma tahan sellest siiski rääkida, kuna see on palju üldisem teema. Ma olen püüdnud mitte päris kõik, kuid peaaegu kõik meile esitatud eelnõud läbi lugeda, et mõista, mis toimub. Ja mitte alati, kuid väga tihti tabab mind see küsimus, kas ma olen loll, kas ma ei saa aru. Ma olen haritud, palju lugenud jne, aga lugedes neid seletuskirju – ja jutt ei ole mitte ainult selle eelnõu seletuskirjast –, tekib tõesti küsimus, kes need inimesed sellised on.
Õiguskantsler – ja mitte ainult tema, ka teised – on korduvalt rääkinud, et sealne keel, see kantseliit on kohati täitsa väljakannatamatu. Asjast ei ole võimalik aru saada, pannakse täiesti segast. Hea kolleeg Mihhail Stalnuhhin on avaldanud 20 raamatut ja minu andmetel siiski tahab kirjanike liitu saada. Ta ju kirjutab sellele eelnõule alla. Ma näen: Mihhail Stalnuhhin, rahanduskomisjoni esimees. Ma loen teile veel ette mõne lause, viis-kuus rida. Näiteks veel üks lause, mida ma enne ette ei lugenud: "Avaldati arvamust, et ministeeriumite eriarvamuse tõttu pole ettepanek praegu küps komisjonis otsustamiseks, samuti et küsimus võib puudutada lisaks ühele suurtootjale veel ka teisi ettevõtteid, mistõttu tuleks neid kõiki tuleks (P. E. – uuesti!) muudatuse ettevalmistamisesse kaasata ja alles siis tuleks (P. E. – jälle "tuleks"!) tulla algatusega etteantud formaadis." Neid lauseid on mitu. Seletuskiri on leheküljepikkune, seda ei olegi nii palju, aga kolm sellist lauset on siin igal juhul. Ja küsimus ei ole sisus. Sisuline küsimus on tegelikult see, miks meile antakse selliseid seletuskirju. Selges eesti keeles on võimalik asju lihtsalt öelda.
Ja kui ma kirjutan alla mõnele tekstile – isegi kui ma olen komisjoni esimees –, siis kuidas ma saan öelda, et mina ei tea, targad ministeeriumiametnikud ja nõunik on selle kirjutanud. Muidugi on nad selle kirjutanud! Ma ei arvagi, et hea kolleeg Mihhail Stalnuhhin on selle kirjutanud. Aga kui ta oma nime alla kirjutab, siis võiks ikka vaadata, millist kantseliiti ja mis segast seal pekstakse. Tegelikult on väga raske aru saada, mis siin jutuks on. See võiks olla selges eesti keeles, mida tahetakse öelda. On olemas keeletoimetajad jne, aga siin on sellest kõvasti mööda mindud.
Nii et vabandust, et ma siia tulin – õlleaktsiisist ma rääkima ei hakka. Aga keele peale, eriti nende seletuskirjade puhul, võiks palju tõsisemalt mõelda. See ei ole mitte ainult selle eelnõu 699 küsimus. Aitäh!

15:12 Aseesimees Kalle Laanet
Mihhail Stalnuhhin, palun!

15:12 Mihhail Stalnuhhin
Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma jätkan sealt kohast, kus eelkõneleja lõpetas: "Vabandust, et ma siia tulin." Mind paneb see tõesti imestama. See on vist minu saatus viimased 20 aastat: millest ma ka ei räägiks, varem või hiljem on nii või teisiti minu ees filoloogilised probleemid. Küsimus on ikka sellesama eesti keelega. Küsimus on selles, kas me saame aru, kuivõrd mõjutavad Euroopa Liidu dokumendid, mis reeglina on originaalis heal juhul inglise keeles, neid inimesi, kes kirjutavad selliseid seletuskirju. Lihtsalt näiteks ka see, kuivõrd mõjutab siin see, et meie ametkond näeb oma elus ja karjääris suure plussina seda, kui ta saab teatud aja Euroopas töötada. Väga hea, kui sellised inimesed pärast tagasi tulevad. Kas te tõesti arvate, et nende keelega ei juhtu midagi, kui nad on kolm-neli aastat elanud Brüsselis või Londonis, ükstaspuha kus?
Küsimuse teine pool aga seisneb selles, et selle eelnõu sisu on üsna kaugel sellest, millest siin saalis räägitud sai. See on tegelikult väga positiivne, väga hea eelnõu, mis annab mitu uut võimalust. Meie arutame siin praegu keeleprobleemi. Mõnikord ma tõesti loen neid seletuskirju. Ma olen siit puldist rääkinud, et niiviisi ei tohi, niiviisi ei saa. Aga ma olen selliseid vigu näinud ka nendes, mis tulevad saalist. Mul on eraldi mapp, kus on täiesti uskumatud asjad: kolme lehe peal on umbes 16 viga. On selliseid, kus ei ole mingit loogikat, kusjuures sellega on seotud kõik fraktsioonid – sinu uus kodu ka. Nii

et alustame endast.
Aga küsimus on selline. Mis on mulle kui rahanduskomisjoni liikmele tähtsam – kas see, et need ametnikud, kes meil töötavad, oleksid kirjanike liidu liikmed, suured meistrid, stilistid, literaadid, või et nad saaksid asjast aru? Küsige enda käest, mida te tahate, kui te lähete arsti juurde. Kas seda, et ta oleks suurepärane keelevaldaja ja teaks tuhat luuletust peast rääkida, või seda, et ta oleks hea arst, olgugi et räägib kehvasti? Nii et ma arvan, et see oli täispuhutud sõnavõtt, millegipärast oli eelkõnelejal vaja mind siin kirjanike liiduga siduda. Aga aitäh, ma mõtlen selle peale. Kui sa oled kirjanike liidu liige, äkki annad mulle soovituse. Tänasest päevast hakkan selle peale mõtlema jah, aga teada sain sellest ka täna. Toetame seda eelnõu kolmandal lugemisel. Aitäh!

15:16 Aseesimees Kalle Laanet
Sulgen läbirääkimised. Eelnõu 699 kohta on ka muudatusettepanekuid. Alustame nende läbivaatamist. Kokku on neid kolm. Esimese muudatusettepaneku on esitanud rahanduskomisjon ja juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada täielikult. Teise muudatusettepaneku on esitanud Eesti Vabaerakonna fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata ja ettepanek ei kuulu hääletamisele vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõikele 2. Ja kolmanda muudatusettepaneku on esitanud rahanduskomisjon, juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada täielikult. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud ja teine lugemine on lõpetatud.

---

6. 15:16 Ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse kaitse seaduse eelnõu (678 SE) teine lugemine

15:17 Aseesimees Kalle Laanet
Läheme kuuenda päevakorrapuntki juurde. Vabariigi Valitsuse algatatud ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse kaitse seaduse eelnõu 678 teine lugemine. Palun ettekandjaks kõnetooli majanduskomisjoni aseesimehe Toomas Kivimägi.

15:17 Toomas Kivimägi
Härra juhataja! Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Ütlen kohe algatuseks ära, et mina kirjanike liitu astuda ei kavatse. Aga samas olen päri nii Peeter Ernitsa kui ka härra Stalnuhhiniga selles, et meie õiguskeel on muutunud äärmiselt keeruliseks. Ja olen just vahetult enne mind kõnelenud inimesega nõus selles suhtes, et ka minu hinnangul on see ennekõike seotud Euroopa Liidu direktiivide ja õiguse ülevõtmisega. Seda üritatakse küll vägisi üks ühele tõlkida, aga tegelikult see väga tihti ei õnnestu. Selles mõttes on seadused tõesti väga raskesti loetavad ja arusaadavad üksnes spetsialistidele, kellel on võimalik sealt midagi kasulikku leida.
Kõnealuse eelnõu eesmärk on, tuletan meelde, muuta Eestis ärikeskkonda turvalisemaks. See vajadus tuleneb taas ühest Euroopa Liidu direktiivist, ärisaladuse kaitse direktiivist. Ütlen veel ühe väikese meeldetuletusena, et selle eelnõu heakskiitmise korral kaob ära termin "kõlvatu konkurents" ja see asendub sõnadega "ebaaus konkurents". Ma arvan, et see on igati õigustatud ja põhjendatud muudatus. Siin on küll sõna "ebaaus" – jällegi, tulenevalt ingliskeelsest terminist *unfair competition* – ilmselgelt kohasem tõlge kui "kõlvatu", millel on veel palju teisi tähendusi.
Kuna kõnealune eelnõu puudutab ka mitmeid karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ning tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seaduse muudatusi – vaadake, kui keeruline oli! –, siis pidas majanduskomisjon vajalikuks pöörduda ka õiguskomisjoni poole arvamuse saamiseks. Üldiselt on sarnaste eelnõude puhul juhtivmenetleja olnud tihtipeale õiguskomisjon. Seega, õiguskomisjon vaatas läbi majanduskomisjoni pöördumise, arutas seda oma k.a 15. oktoobri istungil ja jõudis seisukohale, et toetab seda eelnõu. Komisjoni liikmetel ei olnud karistusseadustiku ja menetlusseadustike muudatuste kohta vastuväiteid ega märkusi. Õiguskomisjon toetab eelnõu edasist menetlust, juhtivkomisjon on aga praegusel juhul majanduskomisjon. Majanduskomisjon arutas eelnõu järjekordselt 12. novembril ehk selle nädala esmaspäeval. Peale majanduskomisjoni liikmete ja sekretariaadi liikmete võtsid istungist osa Justiitsministeeriumi karistusõiguse ja menetluse talituse juhataja härra Tanel Kalmet ja Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse nõunik Käddi Tammiku.
Tuleb kohe öelda, et Riigikogu liikmetelt, komisjonidelt ega fraktsioonidelt eelnõu kohta ühtegi

muudatusettepanekut ei tulnud, kuid eelnõu juhtivmenetleja ja eelnõu algataja Justiitsministeerium tegid siiski kaks muudatusettepanekut. Esimene ettepanek on puhtalt normitehniline ja see kõlab järgmiselt. Esiteks, muuta eelnõu § 12 punkti 1 muutmisvormelit – ka see on huvitav sõna, ma arvasin, et vormelid on ainult need, kes sõidavad ringrajal, aga tundub, et on olemas ka selline sõna nagu "muutmisvormel" – ja sõnastada järgmiselt: "seadustiku 18. peatüki 4. jagu täiendatakse §-ga 331^5 järgmises sõnastuses". See on tegelikult puhtalt normitehniline, määratlemaks, kuhu, st millise peatüki alla muudatus kuulub. Kuna enne sai kahtepidi tõlgendada, kas ta on eelneva peatüki osa või järgneva peatüki osa, siis see muudatus määratleb nüüd ära, millise peatüki alla see muudatus käib. Teine, sisulisem ettepanek kõlab nii, et seadustiku § 12 lõige 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: "Kohtuistungi avalikkuse piiramise käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud alusel lahendab kohus põhistatud määrusega omal algatusel või kohtumenetluse poole taotlusel." See on oluline menetluslik täpsustus, kuna praegu toimub kohtuistungi kinniseks kuulutamine nn protokollilise määrusega ja seda vaidlustada ei saa. Nüüd on asutud seisukohale, et peaks olema tegemist kohtuniku poolt põhistatud määrusega, ja see tähendab ühtlasi, et seda määrust on võimalik vaidlustada. Selle üks oluline positiivne tulem on kindlasti see, et kohtuistungi kinniseks kuulutamine on tunduvalt rohkem läbi kaalutud ja põhjendatud, sest peab arvestama eeldusega, et seda võidakse vaidlustada.
Järgmisena, senine punkt 1 muutub punktiks 2, seda ma ette lugema ei hakka. Senine punkt 2 muutub punktiks 3 ja siia lisandub ka üks sõna, seesama "põhistatud". Senine punkt 3 muutub punktiks 4. Veel lisandub punkt 5, mis kõlab nii: "seadustiku § 385 punkt 1 tunnistatakse kehtetuks". See on nüüd seotud sellega, et seesama 385 punkt 1 välistab vaidlustamise. Aga kuna algul nimetatud muudatus annab ikkagi võimaluse kohtumäärust vaidlustada, nagu ma enne ütlesin, tegemist on põhistatud määrusega, siis on täiesti loogiline, et ka seadustiku § 385 punkt 1 tunnistatakse kehtetuks. Ja lisaks, punkt 6: "seadustiku § 408 lõige 5 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: "Vahistamise, vahistamise tähtaja pikendamise, väljaandmisvahistamise, isiku raviasutusse sundpaigutamise, vara arestimise, posti- või telegraafisaadetise arestimise, ametist kõrvaldamise ja ajutise lähenemiskeelu kohaldamise määrused, käesoleva seadustiku §-s 12 nimetatud määrused ning kohtumäärus, mida ei saa vaidlustada, jõustuvad nende tegemisest."" Ka see on oluline, et see määrus jõustub kohe. Ehk selle kohtuistungiga on võimalik sisuliselt jätkata, vaatamata sellele, et keegi on võib-olla selle kinniseks kuulutamise vaidlustanud.
Mõningad märkused ka komisjoni koosolekul esitatud küsimuste kohta. Esiteks, Kaido Rosin ütles, et õiguskomisjoni menetlusvaldkonna nõunikul paluti karistusseadustiku ja menetlusseadustike muudatused ja nende täpsustused üle vaadata ning nõunik on need muudatused heaks kiitnud. Teiseks, Toomas Kivimägi palus täpsustada, kas kehtiva seaduse järgi võib istungi kinniseks kuulutamine toimuda ka protokolliliselt ning seda vaidlustada ei saa, samas kui muudatuse kohaselt peaks olema põhistatud määrus ning muudatusega antakse õigus istungi kinniseks kuulutamist vaidlustada. Tanel Kalmet kinnitas, et praegu kehtiv seadus sätestab öeldut ja kui kinnise istungi otsus on põhistatud määrus, mida kohtus saab kontrollida, distsiplineerib see kohut mitte tunnistama kinniseks istungeid, kui see ei ole täielikult põhjendatud.
Kristen Michal uuris, miks on eelnõu esitatud uue seaduse terviktekstina, mitte kehtivate seaduste muutmisena, ning kuidas läheb uue seaduse loomine kokku Justiitsministeeriumi õigusloome mahu vähendamise kava põhimõtetega. Käddi Tammiku sõnul ei ole tehniliselt praegu võimalik kehtivasse seadusse sätteid panna, kuna nn *prim*'iga sätteid on juba niigi palju ja nende sätete mujale seadustesse lisamise korral ei oleks tekst enam arusaadav. Peale selle ei sobi lisada kehtivasse seadusesse konkurentsiseadusest välja võetud peatükki, kuna see on pelgalt eraõiguslik ning sellel ei ole seost Konkurentsiameti ega riikliku järelevalvega.
Kõige lõpuks otsustas komisjon teha ettepaneku teine lugemine lõpetada (otsus oli konsensuslik), saata eelnõu kolmandale lugemisele, kui teine lugemine lõpetatakse, 21. novembriks k.a (samuti konsensuslikult) ja teha ettepanek viia läbi eelnõu lõpphääletus. Tänan tähelepanu eest!

15:25 Aseesimees Kalle Laanet
Austatud Toomas Kivimägi, teile on ka küsimusi. Aivar Kokk, palun!

15:26 Aivar Kokk
Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma loen seda seadust ja teise lehekülje peal on § 6 "Teise ettevõtja töötaja ja esindaja ärakasutamine". Siia on kirjutatud lihtsalt üks lause, mis lõppkokkuvõttes ei ütle mitte midagi ja samas ütleb kõike. Tänapäeval, nagu me iga päev kuuleme, ostetakse inimesi ühest ettevõttest teise

üle hea palga peale. Kas selle punkti põhjal võib seaduse vastuvõtmise korral tekkida selline olukord, et kui ma olen teisest ettevõttest mõne töötaja üle võtnud või n-ö ostnud, siis on see nagu teise ettevõtte töötaja või esindaja ärakasutamine? Kas see oli komisjonis arutelul või seda punkti üldse ei arutatud?

15:26 Toomas Kivimägi
Seda küsimust komisjoni istungil ei arutatud ja sellele ka keegi tol hetkel tähelepanu ei juhtinud. Tõepoolest, ma alustasin – ja mitte asjata – õiguskeelest. Korduvalt on ette heidetud ka seda, et näiteks ärisaladuse mõistet ei ole ära toodud selle seaduse näidisloetelus. Selle üle oli palju vaidlusi, kas see peaks seal olema või mitte. Justiitsministeerium on seisukohal, et põhimõtteliselt ei ole õige selliseid näidisloetelusid tuua seaduse tasandile. Põhjus on see, et seadusandja ei saa seadust vastu võttes kõiki võimalusi ette näha ja sellega võidakse piirata kohtu otsustusõigust ja -maad. Aga selle näite puhul, mis ma tõin ärisaladuse kohta, on leitud selline kompromiss, et näidisloetelu on ära toodud seletuskirjas. Nii et eks sellegi sätte lõplik sisustamine jääb kohtu pädevusse. Ma möönan, et see on piisavalt üldine ja sinu näide minu hinnangul selle alla ei käi. Loomulikult on kohus see, kes seaduse täitmise üle otsustab.

15:28 Aseesimees Kalle Laanet
Peeter Ernits, palun!

15:28 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Ennist, kui ma rääkisin kantseliidi vohamisest, olid sa minuga nõus. Nüüd me oleme aga juhuslikult jõudnud sama asja juurde hoopis teise eelnõu puhul. Esimesel lugemisel ma rääkisin kõnepuldist, et see on seesama eelnõu, mille kohta lugupeetud riigikohtunikud ütlesid, et siga ka ei saa aru, millest te räägite, ja kas peab sellist jama vastu võtma. Justiitsministeerium teatas, et peab küll, sest see on nii, nagu Euroopast tuleb. Ja nüüd on küsimus selles, et isegi lugupeetud riigikohtunikud ei saa aru, aga meile komisjonis öeldakse, et küll siis need alamad kohtud peavad hakkama seda mõistet sisustama. Seletuskirjas on küll natukene selgitusi antud, aga kas see on ikka normaalne, et me menetleme siin selliseid eelnõusid, millest isegi riigikohtunikud aru ei saa?

15:29 Toomas Kivimägi
Aitäh! Taas viitan sellele, et nendesamade direktiivide ülevõtmine on problemaatiline. Üks põhjus, miks ametnikud enda väitel ei söanda neid tekste väga palju muuta või, ütleme, kohandada eesti keele pärasemaks, on asjaolu, et sellisel juhul, kui me seal natuke liigset omaloomingut üles näitame, võidakse meile ette heita, et me ei ole direktiivi üksüheselt üle võtnud. Mis puudutab Riigikohtu märkust, siis tõepoolest, nemad on öelnud, et ärisaladuse mõiste on raskesti hoomatav. Riigikohus lisas, et seadus peab olema arusaadav võimalikult paljudele isikutele. Kui mingil põhjusel ei ole võimalik seaduses endas esitada selget teksti, tuleb selgitusi jagada vähemalt seletuskirjas. Nagu ma eespool ütlesin, selle kompromissi on Justiitsministeerium praegu teinud ehk seletuskirjas on ärisaladuse kohta näidisloetelu siiski ära toodud. Selles mõttes ma arvan, et Riigikohtu märkus on saanud lahenduse.

15:30 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

15:30 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja, majanduskomisjoni aseesimees! Teie märkustele meie seaduste keele kohta kirjutan kahe käega alla. Kuid te ise väitsite oma ettekande sissejuhatuses, et sõna "ebaaus" on kindlasti parem kui "kõlvatu". "Kõlvatu" on vana hea eestikeelne sõna, millel on väga selge sisu. Miks ja mille poolest te eelistate sõna "ebaaus" sõnale "kõlvatu"?

15:31 Toomas Kivimägi
Aitäh! Mina hindan, Krista, sinu keelekasutust siin saalis väga ja loen seda – et mitte kellelegi liiga teha – esikümne hulka kindlasti. Praegusel juhul aga on teine märkus selline, et see sõnaeelistus ei ole minu isiklik seisukoht. Selle sõna on kasutusele võtnud ikkagi eelnõu algataja Justiitsministeerium ja see tuleneb direktiivi ingliskeelsest tekstist, kus on kirjas *unfair*. Selles mõttes, kui nüüd üritada seda inglise keelest eesti keelde tõlkida, on ka minu hinnangul "ebaaus" ilmselgelt täpsem. Ma loodan, et sa aitad

mind, aga ma arvan, et sõnal "kõlvatu" on juures ikkagi väga palju emotsionaalseid aspekte. Iseenesest on see loomulikult väga ilus ja tore sõna, aga tähendus ei ole muidugi samaväärne selle kõla ja väljendusega ning ilmselgelt erineb see oma sisu poolest sõnast "ebaaus". Kõlvatu – no inimese käitumine võib olla kõlvatu, aga see ei ole sellepärast veel ebaaus. Kuigi, kui sa kedagi reedad, siis võib see olla ka ebaaus. Siiski ma arvan, et sõnal "kõlvatu" on palju tugevam emotsionaalne aspekt, siinsel juhul aga emotsioonid väga palju ei maksa ja peab olema selles mõttes oluliselt konkreetsem: kas on aus või ebaaus. Sõna "kõlvatu" oleks ka ilmselgelt tunduvalt keerulisem lahti seletada kui sõna "ebaaus".

15:32 Aseesimees Kalle Laanet
Aivar Kokk, palun!

15:32 Aivar Kokk
Hea juhataja! Hea Toomas! Kahjuks teise lugemise ajaks ei tooda meile saali enam eelnõu ennast, vaid tuuakse teise lugemise materjal. Oskad sa öelda, kas seal seaduseelnõu seletuskirjas on kuidagi täpsustatud, mis on see teise ettevõtja töötaja või esindaja ärakasutamine? Kas seal on rohkem kui see üks lause, mis on siia kirjutatud? See tundub ausalt öeldes väga imelik. Seda lauset saab igaüks käänata ja pöörata nii- või naapidi. Kui me jätame selle ainult kohtunike otsustada, siis võib tekkida väga palju küsimusi. Võib tekkida ka täpselt seesama küsimus, milles me oleme sinuga ühel arvamusel, et töötaja üleostmine ei tohiks siia alla minna, aga võib-olla teistpidi hakataksegi siis seda ära kasutama, et saada kätte teise ettevõtte saladusi.

15:33 Toomas Kivimägi
Aitäh! Siinkohal peaks minema ajas veelgi tagasi. See teema on tõepoolest käsitlemist leidnud eelnõu seletuskirjas, aga viitega varasemale seadusele. Nimelt, kõnealuse eelnõu § 6 puhul on tegemist kehtiva konkurentsiseaduse § 52 lõikega 2 ehk see on kehtivas seaduses juba sees. Sätet ei ole kehtivaga võrreldes muudetud muus osas, kui sätte pealkirjas on sõna "või" asendatud sõnaga "ja", et ühtlustada kehtivate seaduste keelekasutust. Nii et siinse mõiste lahtiseletamiseks peaks otsima üles konkurentsiseaduse, kui seda Riigikogus menetleti, ja selle seletuskirjast saab siis täpsema sisulise selgituse ka vastava sätte kohta.

15:34 Aseesimees Kalle Laanet
Peeter Ernits, palun!

15:34 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma jõuan täna jälle millegipärast keeleteema juurde välja. Sisuliselt muidugi see seletuskirja asi Riigikohtu mõistmatusele palju vastust ei anna, see jääb ikkagi alamate astmete kohtute sisustada. Aga sa ütlesid, et ei saa selges eesti keeles kirjutada, kuna Euroopa või Brüssel võib siis meie peale pahandada. Minu küsimus on lihtne: kui me selle pärast ei saa korralikus eesti keeles kirjutada, kas sellisel juhul Eesti Vabariik on ikkagi suveräänne?

15:34 Toomas Kivimägi
Aitäh, hea küsija! Kindlasti ei sea see kahtluse alla Eesti riigi suveräänsust. Küsimus on ikkagi selles, et me oleme ühe liidu liige. Sellisel juhul, kui igaüks vabalt tõlgendab oma vabadusi selle liidu raames, on liidul väga raske ühtsena toimida. Ma leian ka, et tegelikult peaks iga direktiiv olema põhimõtteliselt ühtemoodi üle võetud kõikides liikmesriikides, nii et selle tähendus Eestis ja näiteks Ungaris ei oleks midagi kardinaalselt erinevat. Seda, et printsiip kui selline oleks üheselt üle võetud, ei ole minu arvates põhjust kahtluse alla seada. Ega keegi ei keela nüüd meil kirjutada arusaadavalt. Kuskil pole öeldud, et me ei tohiks kirjutada selges eesti keeles. Loomulikult mingit sellist keeldu ei ole, aga õiguskeel Euroopa Liidu tasandil on tegelikult äärmiselt keerukas.
Ma olen ise õppinud õigusteadust ja tunnistan ausalt, et tervet hulka seadusi on väga-väga raske lugeda. Miks see nii on? See on omaette teema. Me kohtusime täna tööandjate keskliidu juhtidega ja härra Toomas Tamsariga ning jutuks tuli ka õigusloome. Mulle meenus tema neli aastat tagasi ehk enne Riigikogu valimisi öeldud lause "Teeme poole vähem". Mulle see väga meeldis, aga keegi ei julgenud

väga selle taha minna. Tema mõte oli tookord see, et võtame poole vähem seadusi vastu. Aga kui öelda, et teeme poole vähem, siis mõni arvab, et töötame poole vähem. Ega siis ei jõuaks neid etteheiteid ja kommentaare ära kuulata. Aga printsiibina on see väga õige lähenemine. Mida rohkem me uusi seadusi vastu võtame, seda keerukamaks läheb tegelikult neist arusaamine.
Siin on ka üks selline põhimõte, mis oli ka väga huvitav tänasel arutelul, et kui me mingi uue seaduse vastu võtame, siis me peaksime võib-olla piltlikult öeldes kaks eelmist tühistama, sest ei saa niimoodi, et me kogu aeg ainult tekitame juurde. Kui meil on mingi uus olukord ja me loome midagi uut, siis järelikult peaks vana alt ära kaduma. See vajaks väga tõsist tähelepanu ja arutelu. Ma arvan, et ennekõike peaksid keeleeksperdid ja asjatundjad seda teemat arutama. Ma ütlen veel kord: andke andeks, aga see ei ole arusaadav enamikule inimestele, kes peaksid neid seadusi lugema. Õiguskeel on läinud nii keeruliseks, et see ei ole arusaadav. Aga kindlasti ei kõiguta see meie suveräänsust.

15:37 Aseesimees Kalle Laanet

Austatud majanduskomisjoni aseesimees Toomas Kivimägi, teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Sulgen läbirääkimised. Eelnõu 678 kohta on tehtud ka kaks muudatusettepanekut, alustame nende läbivaatamist. Esimese muudatusettepaneku on esitanud majanduskomisjon ja juhtivkomisjoni seisukoht on seda arvestada täielikult. Teine muudatusettepanek on samuti majanduskomisjonilt ja juhtivkomisjoni seisukoht on samamoodi arvestada täielikult. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud ja lõpetanud teise lugemise.

---

7. 15:38 Tsiviilseadustiku üldosa seaduse ning võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (627 SE) teine lugemine

15:38 Aseesimees Kalle Laanet

Läheme päevakorrapunkti nr 7 juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud tsiviilseadustiku üldosa seaduse ning võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (627 SE) teine lugemine. Ette kannab õiguskomisjoni liige Hardi Volmer.

15:38 Hardi Volmer

Lugupeetud esimees! Auväärsed kolleegid! Eelmise sõnavõtu peale tuli mulle meelde, et seoses meie õigusleksikaga, õiguskeelega on vihjatud ka sellele, et mine sa tea, võib-olla sellega alateadlikult üritatakse elus hoida õigustekstide ja keerukate sõnakombinatsioonide n-ö preestreid, kõikvõimalike õigustekstide lihtinimeste tarvis tõlgitsejaid, et nende leib ei kaoks. Mine tea!
Aga asja juurde! Alustan õiguskomisjoni istungist ja protokollist nr 200 teisipäevast, 6. novembrist. Istungi juhataja oli Jaanus Karilaid, protokollija Tiina Kärsna. Päevakorra teine punkt oli "Tsiviilseadustiku üldosa seaduse ning võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (627 SE I)". Kõlas ilusti! Kutsutud olid Riigikogu liige Jüri Adams, Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna eraõiguse talituse juhataja Indrek Niklus ja Riigikogu Kantselei avalike suhete osakonna pressinõunik Kristi Sobak eraldi selle päevakorrapunkti arutelu juurde. Komisjoni liikmetest võtsid istungist osa Uno Kaskpeit, Hardi Volmer, Külliki Kübarsepp, Raivo Aeg, Toomas Paur, Toomas Vitsut ja Urve Tiidus, ka osalesid Carina Rikart kui nõunik, Linnar Liivamägi kui nõunik ja Raini Laide kui nõunik-sekretariaadijuhataja. Puudusid Mati Raidma, Olga Ivanova ja Vilja Toomast.
Indrek Niklus märkis, et kõnealune eelnõu muudab jõustunud kohtulahendi või muu täitedokumendiga tunnustatud osade nõuete aegumistähtaega. Kehtiva õiguse kohaselt aeguvad kõik täitedokumendiga tunnustatud tsiviilõiguslikud nõuded ühetaoliselt kümneaastase tähtaja jooksul. Eelnõu eesmärk on sätestada, et kahju õigusvastasest tekitamisest tulenevate n-ö deliktiliste nõuete ja kriminaalmenetluse raames esitatud tsiviilhagi alusel välja mõistetud nõuete aegumistähtaeg pikeneb kümnelt aastalt 20-le. Muudatusega kaasneb võimalus, et teatud nõuete maksimaalne aegumistähtaeg saab katkemisi arvestades olla kuni 40 aastat.
Jüri Adams juhtis tähelepanu, et Eesti õigusterminoloogias kasutatakse sõna "nõue" puhul

homonüümiat. Adams seda õigeks ei pea ning tegi ettepaneku olukorda muuta. Ta selgitas, et kui algselt kasutati kohtutäituri seaduses mõistet "sissenõue", siis praegu on seal kasutusel termin "nõue". See on toonud kaasa olukorra, kus kohtutäiturite praktilisi probleeme on hakatud lahkama võlaõigusseaduse ja tsiviilseadustiku üldosa seaduse valguses. Jaanus Karilaid palus tuua konkreetseid näiteid, kus viidatud homonüümia on probleemiks osutunud. Jüri Adams viitas Justiitsministeeriumi kirjale, milles on loetletud erinevaid nõude liike, kuid millel pole puutumust mõiste "nõue" tähendusega eraõiguses.

Jaanus Karilaid palus selgitada, milline mõju oleks Külliki Kübarsepa ja Jüri Adamsi esitatud muudatusettepanekul, kui see heaks kiidetaks. Linnar Liivamägi selgitas, et jõustunud kohtuotsusega tunnustatud nõude aegumise säte tähendab, et nõue on selgeks vaieldud, olemas on täitedokument, nõude osas probleemid puuduvad ja küsimus on nõude täitmises. Enne 2011. aastat kehtinud 30 aasta pikkust aegumistähtaega peeti liiga pikaks ja põhjendamatuks ning ülemäära koormavaks. Seetõttu lühendati Riigikohtu indikatsiooni põhjal võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadusega varasemat ehk 30 aasta pikkust üldist aegumistähtaega kümne aastani.

Käesoleva eelnõu eesmärk on kehtestada erand. Soovitakse luua erinorm, mille kohaselt on kahju õigusvastasest tekitamisest tulenevate nõuete aegumistähtajad üldisest tähtajast poole pikemad. Külliki Kübarsepa ja Jüri Adamsi ettepanek näeb aga ette üldist 30 aasta pikkust aegumistähtaega ilma erinormita. Sisuliselt oleks see naasmine enne 2010. aastat kehtinud olukorra juurde.

Külliki Kübarsepp tundis huvi, mis põhjusel pidas Riigikohus vajalikuks vähendada 30 aasta pikkust aegumistähtaega. Indrek Niklus selgitas, et eesmärk oli vähendada n-ö elukestvat võlgu olemist. 30 aasta pikkune tähtaeg tõi kaasa selle, et aegumistähtaeg võis olla summaarselt 60 aastat. Seda õigeks ei peetud. Ta märkis, et ka mujal Euroopas on trend lühematele aegumistähtaegadele. Tavapäraselt on see 10–15 aastat, kuid näiteks Saksamaal ja Austrias endiselt 30 aastat. Liivamägi lisas, et kui parlament poleks seda tähtaega lühendanud, siis oleks Riigikohus tõenäoliselt tunnistanud 30 aasta pikkuse tähtaja põhiseadusega vastuolus olevaks. Jüri Adamsi sõnul võiks 30 aasta pikkune aegumistähtaeg olla mõistlik näiteks pärimisasjades. Ta märkis, et on inimesi, kes püüavad võlgade maksmisest kõrvale hoida, ja võimalikult lühike tähtaeg on neile sobiv.

Urve Tiidus palus selgitada, miks 30 aasta pikkune aegumistähtaeg on põhiseadusega vastuolus. Linnar Liivamägi selgitas, et küsimus on proportsionaalsuses. Kui näiteks pankrotimenetluses on võlgadest vabanemine võimalik 3–7 aastaga, siis pole põhjendatud, et kiirlaenu võlg aegub 30 aastaga. Kübarsepp palus selgitada, mis põhjusel Riigikohus ei toetanud 20 aasta pikkust tähtaega. Indrek Nikluse sõnul oli Riigikohus seisukohal, et aegumistähtaega ei tohiks diferentseerida ega pikendada. Kui tähtaega pikendada, siis kaldutakse kõrvale mujal Euroopas väljakujunenud olukorrast. Samuti paneksime võlgnikud keerulisse olukorda. Diferentseerimist ei pooldatud seetõttu, et delikti võib olla hiljem kohtulahendi resolutsiooni pinnalt keeruline selgeks teha.

Hardi Volmer küsis, miks ei võiks pankrotiseadusest tulenevat aegumistähtaega pikendada samuti kümne aastani. Indrek Niklus selgitas, et pankrotiseaduses toodud viie aasta pikkune periood on aeg, mille jooksul võlgnik peab loovutama 75% oma arestitavast sissetulekust ning jagama selgitusi, mida ta võlgade kustutamiseks on ette võtnud. Kui inimene on selle perioodi jooksul hästi käitunud, siis on kohtul võimalus ta võlgadest vabastada. Sellisel juhul ei ole tegemist aegumistähtajaga, kuigi tulemus on sama ehk inimene ei pea võlgasid tasuma.

On aga erand. Vabastada ei saa õigusvastaselt tekitatud kahju puhul. Seal on pikem aegumistähtaeg. Samuti ei saa vabastada elatise nõudest. Ta lisas, et Euroopa Nõukogus käib praegu arutelu teemal, kas mitte näha kõikidele liikmesriikidele ette kohustus vabastada füüsiline isik pankrotimenetluse mehhanismi tulemusena võlgadest maksimaalselt kolme aasta jooksul. Linnar Liivamägi lisas, et kõne all oleva eelnõuga soovitakse kümne aasta pikkust üldist tähtaega pikendada 20 aastani ainult nende isikute jaoks, kes on kahju õigusvastaselt tekitanud.

Eelnõu muutmiseks esitatud ettepanekute suhtes asus õiguskomisjon järgmisele seisukohale. Esimene ettepanek oli muuta eelnõu § 1 teksti ja sõnastada see järgmiselt: "Tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 157 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: "Jõustunud kohtuotsusega tunnustatud nõude, samuti kohtulikust kokkuleppest või muust täitedokumendist tuleneva nõude aegumistähtaeg on 30 aastat."" Seletuskirja lisas nr 1 on teinud oma ettepanekud ja märkused Riigikohus ja Eesti Advokatuur. Riigikohtu praktika kohaselt võib nõude esitaja tugineda ühtaegu nii lepingulisele kui lepinguvälisele alusele ja kohus peab õiguse kohaldamise raames kontrollima, kas ühe või teise vastutuse kohaldamise alused on täidetud ehk tõendatud. Eesti Advokatuuri hinnangul ei ole õigustatud kohaldada

kohtuotsuse täitmisele pööramisele oluliselt erinevat aegumistähtaega sõltuvalt sellest, kas isik esitas või kohus kvalifitseeris nõude lepingulisel või lepinguvälisel alusel. Normitehniliselt on küsitav kahju õigusvastasest tekitamisest tuleneva nõude ja kriminaalmenetluses tsiviilhagiga esitatud nõude eraldi nimetamine eelnõu praeguses sõnastuses. Puudub vajadus teha vahet sellel, kas kuriteoga tekitatud kahju hüvitamise nõuet tunnustati tsiviil- või kriminaalmenetluses. Eesti Advokatuur juhtis ka tähelepanu, et täitedokumendiga tunnustatud kuriteoga tekitatud kahju hüvitamise nõude aegumistähtaeg võiks olla 25 aastat. Lahenduseks on minna tagasi 2002. aastal kehtinud redaktsiooni juurde, kus nõude aegumistähtaja pikkus oli 30 aastat. Selle ettepaneku autorid on Riigikogu liikmed Külliki Kübarsepp ja Jüri Adams. Juhtivkomisjon otsustas ettepaneku jätta arvestamata. Poolt olid Jaanus Karilaid, Raivo Aeg, Toomas Paur ja Toomas Vitsut, vastu Külliki Kübarsepp, erapooletuks jäid Uno Kaskpeit ja Hardi Volmer.
Teine muudatusettepanek oli muuta eelnõu §-s 2 "Võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse muutmine" täiendamisena kavandatud § 9 lõiget 5 ja sõnastada see järgmiselt: "Tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 157 lõikes 1 aegumise kohta sätestatut kohaldatakse ka enne 2019. aasta 1. juulit tekkinud aegumata nõuetele. Kui enne 19. aasta 1. juulit kehtinud tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 157 lõike 1 kohane aegumistähtaeg lõpeks varem kui käesoleva lõike esimeses lauses nimetatud tähtaeg, siis kohaldatakse aegumisele enne 2019. aasta 1. juulit kehtinud tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 157 lõiget 1." Muudatus on vajalik, et märkida ära, kuidas toimub aegumistähtaja kohaldamine peale muudatuse kehtima hakkamist. Riigikogu liikmed Külliki Kübarsepp ja Jüri Adams on selle ettepaneku autorid. Juhtivkomisjon otsustas jätta ettepaneku arvestamata. Poolt olid Jaanus Karilaid, Raivo Aeg, Toomas Paur ja Toomas Vitsut, vastu Külliki Kübarsepp, erapooletuks jäid Uno Kaskpeit ja Hardi Volmer.
Otsustati teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu tänasesse päevakorda (konsensusega); teha ettepanek teine lugemine lõpetada (poolt 6, Külliki Kübarsepp oli erapooletu) ja saata eelnõu kolmandale lugemisele, kui teine lõpetatakse (konsensusega) ja neljandaks, teha ettepanek viia läbi eelnõu lõpphääletus. See oli rõõmsalt konsensuslik otsus. Aitäh!

15:52 Aseesimees Kalle Laanet

Austatud õiguskomisjoni liige Hardi Volmer, palju tänu ettekande eest! Aga teile on ka küsimusi. Aivar Kokk, palun!

15:52 Aivar Kokk

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja, kõigepealt suur tänu, et nüüd on meile komisjoni protokoll korralikult ette loetud! Aga mul tekkis üks küsimus. Mõlema punkti hääletamisel jäid sa erapooletuks. Kas sul oli oma seisukoht või sul ei olnud oma seisukohta? Ja kas üldse on loogiline, et võlg aegub mingil hetkel? Kui ma ikka kellelegi võlgu jään, siis ma peaks selle siiski mingil hetkel ära maksma. Praegu me arutame, kellele meeldib 10, kellele 20, kellele 30 aastat, aga kas seda teemat komisjonis arutati, et võib-olla ei peakski olema lõpptähtaega? Nii kaua kuni inimene on elus, nii kaua on ta võlgu. Vanasti pärandati ja ka praegu pärandatakse võlgasid ka järgmistele põlvkondadele. Kas sul oli nende punktide hääletamisel oma arvamus või sa lihtsalt niisama jäid erapooletuks?

15:53 Hardi Volmer

Aitäh küsimast! Tuleb tunnistada, et ma üritasin nende mõningate finesside pinnal kujundada välja oma isiklikku arvamust. Aga selle lühikese aja jooksul, mil toimus õiguskomisjoni istung, ei võimaldanud minu hariduslik taust nendes juriidika finessides, nendes detailides jälile saada, millest jutt tegelikult käib. Pean seda häbiga tunnistama. Ja sestap ma ei leidnud, et peaksin muudatusettepanekutele otseti vastu olema, ja jäin erapooletuks. Seda, jah, juhtub suhteliselt harva. Kogu arutelu oli huvitav, aga pean ka tunnistama, et kui pind, kus ma võib-olla tunnen ennast pisut kindlamana, on eesti keel, siis täna eespool jutuks tulnud kõikvõimalik leksika tekitas minus segadust. Üldiselt ma hea tahtmise korral suudan kuigivõrd aru saada, mida mulle öelda tahetakse või mida mingi seadusesäte või muudatus endas kätkeb, aga auväärse Jüri Adamsi viide ühe mõiste ebakohasusele tekitas minus kimbatust. Mis tal siin vasteks oli toodud? (Lehitseb pabereid.) Jah, nõue oli kunagi sissenõue. Adams küsis, miks see

nõue ei ole kohaldatav kõigi võlaõigusseaduse punktide puhul või nende erisuste puhul. Tunnistan, et see jäi mulle hämaraks, nii et ma täitsa hea meelega lähen auväärse härra Adamsi jutule ja uurin järele, milles see erisus seisneb.

15:55 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

15:55 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud komisjonipoolne ettekandja! Te andsite põhjaliku ülevaate komisjonis toimunust, kuid mul on üks küsimus. Kaks Vabaerakonna fraktsiooni liiget tegid suurepärase muudatusettepaneku. Milline oli ikkagi komisjoni liikmete põhjendus, et seda muudatusettepanekut ei saa arvestada? Kas see oli liiga pikk aeg võlgniku suhtes või kuidas seda põhjendati?

15:56 Hardi Volmer
Aitäh küsimast! Jään konkreetse vastuse võlgu, sest ... Eks ole ilus kokkusattumus võlaõigusseaduse foonil, et jään vastuse võlgu! Ma nimelt ei mäleta sellist väga reljeefset põhjendust, mis oleks nagu inimkeeli esitatud ja mulle mällu sööbinud. Nii et ma kahjuks ei saa, jah, praegu adekvaatselt vastata. Saaksin võib-olla hämada ja esineda põikleva vastusega, mida ma teha ei tahaks. Loomulikult on teil õigus esitada kirjalik küsimus. Küsimus iseenesest on hea. Tuletame siis kollektiivselt meelde, mis see põhjus tegelikult oli. Ilmselt ka midagi, mis seostub eelmise küsija küsimusega, miks mina jäin kahevahele ehk siis erapooletuks.

15:57 Aseesimees Kalle Laanet
Jürgen Ligi, palun!

15:57 Jürgen Ligi
Aitäh! Härra Volmer! Te õiguskomisjoni esindajana ütlesite, et teil on seal huvitav, kuigi te ei ole jurist. Laiendaks seda veidi! Teil tundub üldse seal väga huvitav olevat. Teil ei ole komisjonis ühtegi juristi ega ühtegi ökonomisti, ometi tuleb sealt kogu aeg huvitavaid uudiseid sellest, et teie komisjon justkui teaks täpselt, kuidas teha finantsjärelevalvet, kuidas püüda rahapesijaid, kuidas Venemaa taotleb kogu aeg õigusabi ja Eesti seda ei anna. Eile tuli jälle. Kas teile on jäänud selline mulje, et Eesti on see, kes rahapesus on läbi kukkunud? Nüüd õiguskomisjon on midagi uurinud ja midagi paljastanud ning on häbisse jäänud Finantsinspektsioon, prokuratuur, Eesti riik. Kommenteerige neid uudiseid natuke!

15:58 Hardi Volmer
Aitäh küsimast ja vihjamast! Ilmselt see küsimus väljub käesoleva konkreetse eelnõu teema raamest. Samas on see ausalt öeldes päris huvitav tähelepanek. Ma ise ei ole, tunnistan jälle, uurinud oma komisjoni kolleegide hariduslikku tausta ja nende tööalast minevikku. Minu teada seal on ikka päris mitu juriidilise haridusega inimest. Täpsustame veel, hää küll! Et mina seal olen, see võib-olla mõjubki natukene kentsakalt ja kurioosselt, aga ma ei ole seal omal tahtel, nagu me teame. Teinekord ei minda komisjonidesse omal palvel, sinna satutakse.
Aga mis puudutab Eesti üldist mainekahju seoses õnnetu Danske Banki juhtumiga ja selle menetlemist ja arutamist kõne all olevas komisjonis, siis pean tunnistama, et näiteks eile toimus lugupeetavate, praeguse ülem- või peaprokuröri ja ka eelmise peaprokuröri arvamuse kuulamine. Ja mul kibeles keelel küsimus, et, lugupeetavad, kas te olete n-ö seaduse raames kohustatud meile siin aru andma või teete seda lihtsalt omast heast tahtest. Natukene tundub, et sellega on liiale mindud. See on minu isiklik arvamus. Me ju teame, et kohtuveskid jahvatavad ja seda menetletakse. Tänu sellele on väga palju ka avalikuks tulnud, näiteks kui suured need summad hüpoteetiliselt võiks olla. Aga see hüsteeria, mis ajakirjanduses lahti läks, ei vasta ilmselt tegelikult toimunu ulatusele.
Fakt on see, et Eesti maine on kahjustatud. Kes selles otseti süüdi on ja kui palju, selle kohta ei ole õiguskomisjon õnneks esitanud mingit kokkuvõtvat n-ö edikti, et nüüd on nii ja meie arvame naa, et need ja need isikud käitusid kahtlaselt või mitteõiguspäraselt või ületasid oma võimupiire. Pigemini

peaks kahjustada saama võib-olla hoopis Taani riigi maine. Aga teisalt ma arvan, et kuna komisjonil on õigus mingit teemat hästi põhjalikult käsitleda ja menetleda ja näppida, siis kõnealusel juhul ta seda teebki. Kui see oleks minu teha, siis ma võib-olla jätaksin nüüd selle teema rahule.

16:02 Aseesimees Kalle Laanet
Tiina Kangro, palun!

16:02 Tiina Kangro
Aitäh, lugupeetud ettekandja! Valgustage mind palun lühidalt, mis siis saab, kui kõik komisjoni liikmed ehk siis ükski neist ei suuda lühikese komisjoni istungi ajal aru saada, millest jutt käib, ja hääletamise ajal hääletavad erapooletult. Mis siis saab Eesti riigi seadustest ja Riigikogust?

16:02 Hardi Volmer
Aitäh küsimast! Ütleme nii, et me keegi ei kujuta ette sellist olukorda, nagu te äsja kirjeldasite. Põhimõtteliselt see aga ilmselt ei ole välistatud. Hoidku jumal! Aga protseduurilises mõttes ma ei tea, mis siis saab. Kujutan ette, et teema arutelu läheb ehk kordamisele, sest see ju teps mitte nii jääda ei saa. Eks see oleks muidugi selline juhtum, mis jääks igavesest ajast igavesti meie parlamentaarse kultuuri ajalukku. Ma mõistan küll, millele te oma küsimuses vihjasite.

16:03 Aseesimees Kalle Laanet
Austatud õiguskomisjoni liige Hardi Volmer, teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Jüri Adams, palun!

16:04 Jüri Adams
Lugupeetud rahvaesindajad! Selles kõnepuldis oli mul aastatel 2000 ja 2001 au korduvalt ette kanda, kuidas järk-järgult valmib seadus, mis sai lõpuks nimeks võlaõigusseadus. Eestis ei ole minu teada teist nii pikka seadust vastu võetud ja erandlik oli ka see, et seda menetleti osade kaupa. Ma ei tea, et ühtegi teist seaduseelnõu oleks kunagi menetletud osade kaupa.
Selle seaduse vastuvõtmisega Eestis lõpetati meil niisuguse õigusharu kehtestamine, mille nimi on eraõigus. Eraõigusega oli probleeme ka varem. Nimelt, suuremat osa selle valdkonna norme ei olnud enne teist maailmasõda eesti keelde tõlgitud, nendest teati põhiliselt saksa ja vene keele kaudu. 2001. aastal me jõudsime selle tööga valmis ja see asi on töötanud üsna hästi.
Samas on olnud terve rida probleeme nende normide ellu rakendamisega. Põhiprobleem on olnud selles, et suurem osa enne eraõiguse Eestis taastamist ülikoolis juurat õppinud inimestel ei olnud mingit sellealast ettevalmistust. Nõukogude õigussüsteem ei tundnud üldse sellist õiguse osa ega pidanud seda vajalikuks. Nüüd on meil olemas nooremad juristid, kellest osa tunneb seda õiguse valdkonda, ja on vanemad juristid, kes valdavalt ei tea sellest tuhkagi. Mõned neist on püüdnud ennast asjaga kurssi viia, teised aga mitte. See on meie elu reaalsus olnud juba mitukümmend aastat.
Mis puutub küsimusse, mis siin härra Volmerile esitati, siis tõsi on see, et võrreldes näiteks 2001. aasta seisuga on Riigikogu personali ettevalmistus eraõiguse küsimuste alal tunduvalt kehvem. Tookord Riigikogus töötanud juristid, kes olid selles ettevalmistuse saanud, on praeguseks lahkunud. Viimane neist lahkus umbes sel ajal, kui Riigikogu praegune koosseis kokku tuli. Tõsisem probleem on aga see, et selle valdkonna õiguse tundjad on peaaegu kõik lahkunud ka Justiitsministeeriumist, nad on saanud tuule tiibadesse. Nii kerkib üles küsimus, mille nüüd härra Volmer tõstatas, et mis saab, kui Riigikogu komisjoni nõunikud ei oska seletada ja komisjoni liikmed ei oska küsida.
Minul on konkreetne vastus, et võlaõigusseaduse eelnõu põhiautor oli praegune riigikohtunik Villu Kõve ja ilmselt oleks pidanud tema kutsuma seletusi andma. Tema oleks osanud vastata ka küsimustele, millele mina ei oska.
Palun lisaaega!

16:08 Aseesimees Kalle Laanet
Palun, kolm minutit lisaaega!

16:08 Jüri Adams

Siin on terve rida küsimusi. Üks on see, mis jäi härra Volmerile segaseks, ja selle juurde ma tulen varsti. Aga kõigepealt nendest tähtaegadest. Ma sain ühe meie nõuniku käest tema ülikooli õppematerjali. Eraõiguses Eestis kehtivate mitmesuguste tähtaegade ülevaade oli 50 kompuutrilehekülge pikk. See on väga keeruline valdkond ja me keegi ei pea nendesse nüanssidesse süvenema. Aga me peame aru saama, et on olemas üldised tähtajad ja on olemas konkreetsemad tähtajad, mis kehtivad üksikutes valdkondades. Üldiseid tähtaegu kehtestati omal ajal võlaõigusseaduses kaks. Üks on kümme aastat. See on nõude esitamise aeg. Ma seletaksin seda niimoodi, et kui keegi arvab, et talle ollakse võlgu, aga ta ei ole seda kümne aasta jooksul tagasi küsinud, siis pärast võib juba hilja olla. Ja teine üldnorm on, et 30 aastat on maksmise ülim tähtaeg, mis tähendab filosoofiliselt seda, et järglased ei pea põlvest põlve oma esivanemate võlgu maksma. Neid kahte tähtaega ei tohiks paigast nihutada, vähemalt mitte põhjuseta.
2011. aasta paiku on aga nende tähtaegadega Eesti õiguses üks segadus juhtunud. Põhjus on ilmselt asjaga tegelenud inimeste vähene haritus. See eelnõu on 2011. aastal tehtud vigade parandamise katse. Praeguseks hetkeks on aru saadud, et tookordne teatud põhjustel tehtud tähtaegade lühendamine oli vale.
Aega mul palju ei ole. Nimetan siin stenogrammi kirja panemiseks vaid seda, et kui me omal ajal võtsime võlaõigusseaduse põhimõistena kasutusele sõna "nõue", siis tundus, et sellega on okei, et seda sõna võib selles tähenduses kasutada. 2011. aasta paiku juhtus üks suur keeleline segadus, mis on häbiplekiks Eesti seadustikule. Nimelt, seesama sõna võeti veel teises tähenduses kasutusele: nõudeks hakati nimetama ka kohtutäituri tööobjekti. Varem nimetati neid "sissenõueteks" ja need kaks mõistet olid selgesti eristatavad. Aga siis läksid asjad sassi ja segadus kestab praeguseni. Kui näiteks otsustatakse, et kiirlaene peab saama võlgnikelt sisse nõuda suhteliselt lühikese aja jooksul, võib-olla mõne aasta jooksul, võib-olla isegi lühema aja jooksul, siis see ei tähenda, et kõikide nõuete üldtähtaega tuleks ka lühendada nagu kiireloomuliselt võetavate ja tasutavate võlaliikide tähtaegu. Tänan tähelepanu eest!

16:12 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Seaduseelnõu muutmiseks on kaks ettepanekut, vaatame need läbi. Esimene muudatusettepanek on Riigikogu liikmete Külliki Kübarsepa ja Jüri Adamsi esitatud. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta see arvestamata ja ettepanek ei kuulu vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõikele 2 hääletamisele. Teine muudatusettepanek on samuti Riigikogu liikmete Külliki Kübarsepa ja Jüri Adamsi esitatud ja juhtivkomisjoni ettepanek on samuti jätta see arvestamata. Ka see ettepanek ei kuulu vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõikele 2 hääletamisele. Teine lugemine on lõppenud.

---

8. 16:12 Riigikogu otsuse "Riigi 2017. aasta majandusaasta koondaruande kinnitamine" eelnõu (694 OE) esimene lugemine

16:12 Aseesimees Kalle Laanet

Läheme päevakorra kaheksanda punkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Riigi 2017. aasta majandusaasta koondaruande kinnitamine" eelnõu (694 OE) esimene lugemine. Ettekandeks palun kõnetooli rahandusminister Toomas Tõniste!

16:13 Rahandusminister Toomas Tõniste

Hea juhataja! Head Riigikogu liikmed! Teie ees on riigi majandusaasta koondaruanne, mis võtab kokku riigi tegevuse, tulud ja kulud ning varalise seisu 2017. aasta lõpul. 2017. aastat kokku võttes võime öelda, et Eesti majandus kasvas üle ootuste: 4,9%. Eesti inimeste jaoks oli taas aasta positiivne. Tööhõive suurenes 2,2% võrra ja töötus langes 5,8%-ni. Keskmine palk kasvas 6,5%. Lisatud aruandest saate täpsemat infot selle kohta, mida valitsus eelarves ette nähtud rahaga tegi ja saavutas. Lühidalt võib 2017. aasta kokku võtta nii, et kasvasid meie inimeste julgeolek, turvatunne ja perede heaolu. Ka meie kaitsevõime ja rahvaarv on kasvanud. 2018. aasta 1. jaanuaril elas Eestis ligi 3500 inimest rohkem kui 2017. aasta alguses. Meie lastetoetused ja kindlasti ka suure pere toetused aitasid meid viia sellisele tasemele, et meie peredesse sündis juba aasta hiljem erakordselt palju kolmandaid lapsi. Loodame, et

see trend jätkub.
Riigi majandusaasta koondaruanne on kokku pandud kõigi avaliku sektori üksuste aruannete alusel. See koosneb tegevusaruandest ja raamatupidamise aruandest ning sisaldab andmeid riigi, kohalike omavalitsuste, valitsussektori ja avaliku sektori kohta tervikuna. Tegevusaruanne annab ülevaate 2017. aasta riigi olulisematest majandusnäitajatest ning valdkondade tulemustest, samuti sisaldab see ministeeriumide, Riigikantselei ja põhiseaduslike institutsioonide tulemuste kokkuvõtet.
Riigil oli 2017. aasta 31. detsembri seisuga vara kokku 17,3 miljardi euro väärtuses, millest enamiku moodustab põhivara. Võrreldes eelmise perioodiga kasvas vara väärtus 788,7 miljoni euro võrra. Stabiliseerimisreserv kasvas 1,5% ja likviidsusreserv vähenes 5,3%. Kohustusi oli kokku 7,9 miljardi euro väärtuses ning need kasvasid eelmise perioodiga võrreldes 484,8 miljoni euro võrra. Laenukohustised seevastu vähenesid aastaga 15,4 miljoni euro võrra ja moodustasid aasta lõpus 2,9 miljardit eurot.
2017. aastal läks riik üle kassapõhiselt eelarvelt tekkepõhisele ja seetõttu ei ole kulud ja tulud eelmise aastaga võrreldavad. Eesti avalik sektor läks juba 2004. aastal üle tekkepõhise arvestuse põhimõttele. Tekkepõhisele eelarvele üleminekuga viidi eelarvestamine ja raamatupidamine ühtsetele alustele. See suurendab aruannete usaldusväärsust, kuna eelarve tulud ja kulud kajastuvad majandustehingute tegemise hetkel, mitte siis, kui raha laekub või tehakse väljamaksed.
Eelmisel aastal laekus riigieelarvesse tulusid 9,16 miljardit eurot ehk 96,6% esialgselt planeeritust. Maksutulusid laekus koos edasiantavate maksudega 7,94 miljardit eurot ehk 98,6% eelarvest. Mittemaksulisi tulusid laekus 1,05 miljardit eurot ehk 120,8% aastaks kavandatust. Mittemaksulistest tuludest jäi toetuste laekumine ootustele alla, see moodustas 74,1% eeldatust. Prognoositust rohkem laekusid tulud riigilõivudest, põhivara müügist ja keskkonnatasudest.
Kuludeks ja investeeringuteks kavandati 2017. aasta riigieelarves 9,97 miljardit eurot ja aasta lõpuks olime teinud kulusid ja investeeringuid kokku 9,26 miljardi euro eest. Seega, kulude eelarve täitsime 92,9%.
Riigi majandusaasta koondaruande juurde kuulub ka Riigikontrolli aruanne, millest riigikontrolör teeb põhjalikuma ülevaate. Lühidalt võib öelda, et Riigikontrolli esitatud kontrolliaruande järgi on riigi 2017. aasta raamatupidamise aastaaruanne olulises osas õige ja kulusid tehti vastavalt riigieelarve seadusele. Nagu eelmistel aastatel, tegi Riigikontroll oma aruandes ka ettepanekuid riigi finantsjuhtimise kohta, soovitades üle vaadata riigireservide juhtimise õiguslikud alused ja põhimõtted. Riigikontroll soovitas veel kord töötada läbi stabiliseerimisreservi optimaalse suuruse määratlemise põhimõtted ja reguleerida arvestusmetoodikat, hinnates võimalike erakorraliste kulutuste olemust ja suurust. Me oleme jätkuvalt seisukohal, et kehtiv stabiliseerimisreservi suurendamise praktika ja finantsriskide juhtimise reeglistik on ka praegu asjakohased, tagades koos riigi teiste finantsvahenditega piisavate summade olemasolu ka prognoositavateks eriolukordadeks.
Austatud Riigikogu! Palun teid kinnitada riigi 2017. aasta koondaruanne. Tänan tähelepanu eest!

16:19 Aseesimees Kalle Laanet
Austatud rahandusminister! Teile on ka küsimusi. Aivar Sõerd, palun!

16:19 Aivar Sõerd
Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Te ütlesite oma ettekandes, et 2017. aastal maksti ka laenuraha tagasi. 2019., järgmise aasta eelarve kohta olete öelnud, et see tuleb meil ülejäägiga, aga ülejääki ei panda mitte reservi, vaid selle arvel makstakse laenu tagasi. Nii, aastal 2017 maksti ka laenu tagasi, aga eelarve oli mullu puudujäägis, igas asendis puudujäägis: struktuurselt puudujäägis, nominaalselt puudujäägis, rahavooliselt puudujäägis. Mille arvel aastal 2017 laenu tagasi maksti?

16:20 Rahandusminister Toomas Tõniste
Aitäh! Kui 2017. aasta riigieelarve Riigikogule üle anti, oli see 0,2%-se struktuurse ülejäägiga ja sellisena uus koalitsioon selle Riigikogus vastu võttis. See tähendas nominaalset puudujääki tollase teadmise järgi umbes 135 miljonit, kui ma nüüd õigesti mäletan. Vahepeal hinnati aga majandustsükli jooksul toimuv ümber. Kui algselt hinnati, et majandus toimib allpool oma potentsiaalset taset, siis tegelikult tuli välja, et tagantjärele hinnates ületas majandus mullu oma potentsiaalset taset. On positiivne, et nominaalne puudujääk vähenes, aga see tähendas jah seda, et struktuurselt langes eelarve defitsiiti. Tulen jälle selle

vana teema juurde, et valitsussektori eelarvepositsioon oleneb lisaks riigieelarvele kohalikest omavalitsustest, haigekassast ja töötukassast, riigi asutatud sihtasutustest, avalik-õiguslikest institutsioonidest ja riigi äriühingutest.

16:21 Aseesimees Kalle Laanet
Raivo Põldaru, palun!

16:22 Raivo Põldaru
Aitäh, härra eesistuja! Hea minister! Kuulsime teie ettekandest lauset, et riigi raamatupidamise aruanne on olulises osas õige. Aga võtame sellise teoreetilise olukorra, et Riigikogu otsustab mitte kinnitada seda aruannet. Mis siis juhtub? Olulises osas on see ju õige, aga väikeses ebaolulises osas ei ole õige. Kui Riigikogu mõtleb, et tuleks see ülevaade ringi teha, kuna see ei ole tervikuna õige, mis siis edasi saab?

16:22 Rahandusminister Toomas Tõniste
Aitäh küsimuse eest! Ma ütlen ausalt, ega ma täpselt ei teagi, mis siis juhtub. Eks siis tuleb see ümber teha. Eelmise punkti arutelul olid siin suuremad õigusspetsialistid, võib-olla oleks õigem nende käest küsida. Aga eks ta nii ole, et teie kätes on see otsustus ja kui te leiate, et ülevaadet on vaja kohendada, siis seda teemegi.

16:23 Aseesimees Kalle Laanet
Peeter Ernits, palun!

16:23 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea minister! See on väga huvitav lektüür siin 300 leheküljel ja küsida võiks palju. Meil on käinud haldusreform ja räägitakse ametnike arvu vähendamisest, aga nüüd ma loen siit, et tegelikult on eelmise aasta jooksul see arv ainult 131 inimese võrra ehk 0,1% vähenenud. Kohaliku omavalitsuse tegelasi on 61 893, keskvalitsuses 53 766. Haldusreformi puhul oli jutuks, et ametnikke jääb vähemaks, aga üldpilt on ikkagi suhteliselt masendav. Ainult 0,1% on see personal vähenenud. On see teie meelest normaalne?

16:24 Rahandusminister Toomas Tõniste
Aitäh! Ma arvan, et küsimus on selles, mis teenused riik meie arvates peaks tagama. Sellest algab kõik pihta. Teiseks on tähtis, kui palju ülesandeid me ise riigile anname, kui palju bürokraatiat me tekitame. Kas iga siin tekkinud idee või mõte teostada või prügikasti visata – selle otsustamine nõuab inimeste tööd, vaeva, ametnikkonda. Meie ühine eesmärk peab olema, et avalik sektor toimiks võimalikult efektiivselt, ja kindlasti on selles oma osa ka avalikus sektoris töötavate inimeste arvul. Aga veel kord: väga selgelt tuleb viidata, milles probleem on: kas probleem on selles, et meil on õpetajaid liiga palju, või on probleem selles, et meil on politseinikke liiga palju või et meil on meditsiinisektoris liiga palju töötajaid. Või on probleem selles, et kui me räägime vajadusest kümneid tuhandeid inimesi koondada, siis viidatakse ministeeriumides töötavate inimeste peale, keda on alla 3000. Nii et tuleb täpsustada, kus siis need probleemsed kohad on. Aga ma olen nõus, et kohalikul tasandil on veel efektiivistamise ruumi. Haldusreform oli üks samm selles suunas ja ma loodan, et seal see positiivne suund jätkub.

16:26 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

16:26 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud rahandusminister! Teadus- ja arendustegevuse rahastamisel on olukord ikka päris hull. 2015. aastani püsis Eesti Euroopa Liidu liikmesriikide seas keskmisest veidi kõrgemal. Alates 2016. aastast on Eesti pidevalt langenud nii tabelis, mis näitab selle rahastamise osakaalu SKP-s, kui ka üldises innovatsioonitabelis. Millised on need järeldused, mis teie kui rahandusminister olete teinud pärast seda, kui olete 2017. aasta koondaruandes näinud teadus- ja arendustegevuse osakaalu, ja milliseid samme olete valmis astuma? Teadus on ju üks tänapäeva ühiskonna arengu mootoreid.

16:27 Rahandusminister Toomas Tõniste
Aitäh! Ma olen täitsa nõus, et teadus- ja arendustegevuse valdkond on üliioluline. Innovatsioon on tähtis ja eelarvelised vahendid, mis me sellesse suuname, on tegelikult kasvanud. Omaette laiem küsimus on aga see, kui palju meie eelarveline panus sellesse aitab SKP-d kasvatada. Kui palju see töövaldkond on seotud ettevõtlusega ja toetab ettevõtlussektorit. See on minu hinnangul üks olulisimaid puudujääke meie senises lähenemises teadusele ja innovatsioonile. Me peame leidma ühise keele ja saama aru, et investeeringud teadus- ja arendustöösse võiksid käia käsikäes koos ettevõtlusega.

16:28 Aseesimees Kalle Laanet
Jürgen Ligi, palun!

16:28 Jürgen Ligi
Aitäh! Kulla minister! Te kiitsite seda, et see koalitsioon võttis vastu struktuurses ülejäägis eelarve. Jutt on siis 2017. aastast. Ma tuletan teile meelde, et see oli eelmise koalitsiooni eelarve, mida teie siis punnitasite suuremaks aktsiisitõusudega, sotsiaalmaksu tõstmisega ja nõnda edasi. Nii et see ei ole praegu teema. Aga tänahommikustes uudistes räägiti sellest, kuidas eelarve kasutab ebaseaduslikult sotsiaalfondide reserve. Ma jään siin eriarvamusele, aga küsin: milline oli keskvalitsuse struktuurne positsioon aastal 2017? On see pluss või miinus ja kui palju? Minut on mul veel. Minu ajal võeti eelarved vastu 0,7%-se struktuurse ülejäägiga, nii et väga kelkida pole vaja. Milline oli keskvalitsuse struktuurne positsioon aastal 2017?

16:29 Rahandusminister Toomas Tõniste
Aitäh küsimuse eest! Ma enda arust ütlesin nii, nagu asi oli. Riigieelarve anti üle struktuurse ülejäägiga, nii nagu ta oli ka siin menetluses, enne kui uus koalitsioon selle üle võttis. Kahjuks muutus ümberhindamise tõttu struktuurne tasakaal Statistikaameti viimastel andmetel negatiivseks ehk me räägime defitsiidist. Tahan öelda ka seda, et tõesti uus koalitsioon tol korral tühistas diisliaktsiisi tõusu, millega tekitati eelarvele 37,5 miljonit kulu ja loodeti seda katta aktsiisituludega. Täna võib öelda, et aktsiisilaekumine jäi eelarvele alla 55 miljonit eurot, millest 32 miljonit oli tingitud varude muutusest ehk suur osa sellest laekus 2016. aastal. Keskvalitsuse struktuurset positsiooni ma praegu niimoodi kiirelt öelda ei oska, selle saab hiljem saata.

16:31 Aseesimees Kalle Laanet
Aivar Sõerd, palun!

16:31 Aivar Sõerd
Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! 22. novembril 2017 olete te välja andnud pressiteate või vähemalt on uudiste pealkiri "Riik seadustab haige- ja töötukassa reservide kasutamise". Järelikult nende kasutamine ei ole seadusega kooskõlas. Sama ütleb Riigikontroll värskes aastaaruandes ja hiljuti on ka õiguskantsler rõhutanud, et haige- ja töötukassa reservide kasutamine ei ole kehtiva seadusega kooskõlas. Aga ma küsin sellist asja. Kui te aasta tagasi lubasite selle seadustada, millal te siis ometi tulete selle eelnõuga siia Riigikogu ette? Ma tean, et seda eelnõu on põrgatatud edasi-tagasi. Praegu on see vist Sotsiaalministeeriumis, kus seda tahetakse siduda haigekassa nime muutmise eelnõuga. Vaadake, see asi on vaja korda teha. Mu eelmisele küsimusele te ei vastanud. Mina väidan, et 2017. aastal kasutati ka haigekassa raha laenude tagasimaksmiseks. Kinnitage või lükake ümber! Millal see eelnõu tuleb? Arvestage sellega, et sellel Riigikogu koosseisul töönädalaid pole enam ülemäära palju jäänud.

16:32 Rahandusminister Toomas Tõniste
Aitäh küsimuse eest! Juristid on haigekassa ja töötukassa reservide riigikassas hoidmise seaduslikkuse osas erinevatel seisukohtadel. Õigusselguse huvides toetab Rahandusministeerium Eesti Haigekassa seaduse ja töötuskindlustuse seaduse muutmist ning on oma ettepanekud Sotsiaalministeeriumile kui valdkonna eest vastutavale ministeeriumile teinud. Millal see seaduseks vormub, ma hetkel ei oska öelda.

16:33 Aseesimees Kalle Laanet
Toomas Kivimägi, palun!

16:33 Toomas Kivimägi
Aitäh, härra juhataja! Väga lugupeetud minister! Numbreid on nii palju, ega neid kõiki ei suudagi meelde jätta. Vahelduseks ka üks lihtsam küsimus. Head ajad on selleks, et parandada katust või tugevdada vundamenti. Kas sa saaksid välja tuua kolm põhimõtteliselt fiskaalotsust või struktuurset otsust, millega on parandatud Eestit kui investeerimiskeskkonda või ettevõtluskeskkonda? Selliseid struktuurseid muutuseid on võimalik teha just sellisel juhul, kui maksulaekumised on väga head ja inflatsioon samas suhteliselt madal. Aastal 2017 oli see küll juba täiesti arvestatav. Aga mis on need kolm põhimõttelist otsust, mis on valmistanud meid ette raskemateks aegadeks, et Eesti oleks jätkuvalt atraktiivne investeerimiskeskkonnana ja et meie ettevõtjad oleksid konkurentsivõimelised?

16:34 Rahandusminister Toomas Tõniste
Aitäh! Ma arvan, et üks otsus on seesama maksuvaba tulu reform, millega vähendati madalat ja keskmist palka saavate inimeste maksukoormust ja mis tegelikult on ka tööandjatele suures plaanis meeltmööda. Mina saan võib-olla rohkem seista nende otsuste eest, mis on tehtud sellel ajal, kui mina olen rahandusminister olnud. Sellel ajal on meie aktsiisipoliitikas muudatusi tehtud. Selle aasta alguseks ette nähtud aktsiisitõusud on olnud väiksemad, kui oli planeeritud, ja edaspidised on üldse ära jäänud. Ma arvan, et selline maksurahu on meie ettevõtluskeskkonna seisukohalt kindlasti hea sõnum.

16:35 Aseesimees Kalle Laanet
Arto Aas, palun!

16:35 Arto Aas
Aitäh! Eks see pisut ootamatu on, et IRL-i minister kaitseb keskerakondlikku tulumaksusüsteemi, mis on majanduses soodustanud madalapalgalist tööd ja ümbrikupalku. Aga las ta praegu jääb. Tahtsin teie eest ära vastata härra Jürgen Ligile selle, et valitsussektori struktuurne miinus oli 0,3% SKP-st. Nii et isegi headele aegadele vaatamata oli valitsus miinuses. Vähemalt võib nii välja lugeda sellest tekstist. Aga tahan küsida hoopis kinnisvara kohta. Väga paljud objektid, mis valitsuse käes on, seisavad ja lagunevad juba mitmendat aastat. Patarei vangla, Liberty mõis – neid hooneid on küll ja küll. Raha justkui pole. Või ma ei tea, mille taha see jääb – kas otsustusjulguse taha? Ministeeriumite endised hooned Tallinna südalinnas on tühjad. Vähemalt aasta aega on need suures osas tühjad olnud, kui mitte poolteist. Kas see ei ole teie arvates pisut kummaline olukord? Kas te ise ettevõtjana hoiaksite Tallinna vanalinnas poolteist aastat suurt kontorihoonet tühjana?

16:36 Rahandusminister Toomas Tõniste
Aitäh! See on nüüd otseselt sinu endine valdkond, sellepärast sa nii suurt muret tunnedki. Praegu on see minu kolleegi Janek Mäggi valdkond. Valitsus tegutseb siin selgelt efektiivsuse suunas: tahame kasutada võimalikult efektiivselt pindu, mis riigil on. Selleks on olemas riigimajade kontseptsioon: maju või kinnisvara, mis meile olulised on, tuleb kasutada efektiivselt, ja see, mida riigil vaja ei ole, tuleb maha müüa. Miks üks või teine objekt tühjana seisab, kas sellepärast, et sealt koliti alles välja ja seda on plaanis remontima hakata või maha müüa või mida tahes, tuleks aga eraldi vastata.

16:37 Aseesimees Kalle Laanet
Peeter Ernits, palun!

16:37 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Nagu ma eelmisest vastusest teada sain, valitsussektoris töötanud 117 000 inimese asemel on neid nüüd vaid 131 võrra vähem. Ja nüüd ma loen siit, et tegurid, mis takistasid eesmärkide saavutamist, on piiratud võimalused töötajate motiveerimiseks ja tulemuslikuma töö saavutamiseks. Äkki te avate natuke, miks on töötajate motiveerimise võimalused Eesti Vabariigis väikesed ja tulemusliku töö saavutamise meetmed ka ei toimi?

16:38 Rahandusminister Toomas Tõniste
Aitäh! Ega ei ole ju saladus, et ministeeriumid on majandamiskuludeks ja ka palgatõusuks viimastel aastatel saanud väga pisut juurde, kõik see on toimunud sisemiste ressursside arvel. Teame ka seda, et aastaid on räägitud väikestest palkadest sisejulgeoleku süsteemis ja meditsiinisektoris, viimases just õenduse valdkonnas. See ongi ressursinappus. Ka ei ole meil avalikus sektoris piisavalt häid IT-spetsialiste. Aga tegelikult on igas valdkonnas üliloluline, kuidas motiveerida neid inimesi ka edaspidi sama tööd tegema. Üks motivaator on korralik palk, kindlasti ka hea töökeskkond, see, et töö on huvitav ja sa saad anda panuse Eesti riigi arengusse. Eks motivaatorid ole erinevad.

16:39 Aseesimees Kalle Laanet
Urve Tiidus, palun!

16:39 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Me kõik siin saalis teame, et tark riik hoolitseb selle eest, et reservid oleksid olemas ja et neid kerge käega ei kulutataks. Võivad ju tulla kriisid ja siis peaks reservis raha olema. Igati ettenägelik ja mõistlik! Eestil on kaks reservi, stabiliseerimis- ja likviidsusreserv, aga peale selle on reservid töötukassal ja haigekassal. Meie majandusaasta aruandele annab hinnangu ka Riigikontroll, kes on juba varem soovitanud, et haigekassa ja töötukassa reservide haldamisel tegutsetaks vastutustundlikumalt. Nad on soovitanud, et peaks olema selline arvestusmetoodika, mis peab töötukassa ja haigekassa reservide kujundamisel silmas ka tuleviku riske. Samas on nad nõus sellega või ei vaidle vastu, et nendel reservidel ei pea lage olema. Kas Rahandusministeerium tegeleb selle metoodikaga? Kas teil on tulemas mingi algoritm või midagi muud, mis siiski on abiks, nagu Riigikontroll soovitab?

16:40 Rahandusminister Toomas Tõniste
Aitäh! Me räägime jah stabiliseerimisreservi optimaalse suuruse leidmisest ning töötu- ja haigekassa reservidel samamoodi. Riigikogu on oma varasemates otsustes lähtunud töötukassa ja haigekassa vahendite koondamisel Rahandusministeeriumisse kindlatest põhimõtetest. Eelkõige peetakse tähtsaks avaliku sektori rahavoo ja võlakohustuste juhtimist, milles kindlasti väga suur ja oluline osa on ühtsel rahavoo juhtimisel, mis tagab suurema likviidsuse ja finantsvahendite efektiivsema kasutamise. Kui me räägime stabiliseerimisreservi optimaalsest suurusest, siis jah, on selline spetsialistide komisjon, kuhu kuuluvad Rahandusministeeriumi ja Eesti Panga spetsialistid. Lähtuvalt võimalikest riskistsenaariumidest on nad määratlenud, milline võiks olla optimaalne reservide maht. Nende hinnangul on meie reservid võimalikeks kriisideks piisavad ja vajadust mingisuguseid norme või lagesid kehtestada praegu pole.

16:42 Aseesimees Kalle Laanet
Raivo Põldaru, palun!

16:42 Raivo Põldaru
Aitäh, härra eesistuja! Hea minister! Vastusest üle-eelmisele küsimusele me kuulsime, et raha nagu ei ole ja motiveerida töötajaid ei saa. Eespool kõlas küsimus teaduse rahastamise kohta, sinna ka ei saa nagu hästi raha panna, kuna seda vist ei ole. Tervise- ja sotsiaalvaldkonnale kulutame protsendina SKP-st vähem kui lähinaabrid, pensionidele protsendina SKP-st lausa poole vähem kui naabrid. Öelge palun, mille peale siis mullu raha kõvasti kulus ja kulub ka tänavu ja järgmistel aastatel! Ja mille puhul me võime siis hõigata, et me kulutame rohkem kui naabrid?

16:43 Rahandusminister Toomas Tõniste
Aitäh! Me kulutame protsendina SKP-st tõesti võrdlemisi palju raha kultuurile. Kui me vaatame, kui palju meil läheb muuseumidele jne, siis näeme, et me teeme peaaegu kõigile pika puuga ära. Aga me saame ikkagi kulutada nii palju raha, kui palju meil on. Kehtivad kindlad raamid ja sotsiaalvaldkond võtab jämedalt ligi poole. Ja samas on meil paigas väga kindlad prioriteedid: riigikaitse ja haridus. Ma ei ütleks, et meil raha otseselt puudu on. Meie ülesanne on raha, mis meil on, võimalikult targalt ja efektiivselt jaotada.

16:44 Aseesimees Kalle Laanet
Henn Põlluaas, palun!

16:44 Henn Põlluaas
Aitäh! Me oleme võtnud endale kohustuse kulutada riigikaitseks minimaalselt 2% SKP-st. Me oleme seda kuulutanud üle maailma kõikidele enda liitlastele, aga tegelikkus on paraku hoopis teine. 2017. aasta SKP osutus prognoositust suuremaks, mistõttu riigikaitsele minev protsent jäi väiksemaks. See näitaja oli täpselt 1,92%. Ma ei ole kuulnud, et seda oleks kuidagi kaitsejõududele kompenseeritud. Ja me räägime siin kümnetest miljonitest eurodest. Kas me niimoodi ei peta oma liitlasi?

16:45 Rahandusminister Toomas Tõniste
Aitäh! Kindlasti ei peta. Eelarvet koostades ikkagi arvestatakse meie majandusprognoose. Need on aluseks. Ja eelarvetes on see protsent olnud üle kahe. Kui SKP kasvab kiiremini, kui on eeldatud, siis võib juhtuda, et me tagantjärele tõesti saame teada, et see protsent on väiksem. Aga igal aastal on meie riigikaitse saanud kümneid miljoneid rohkem kui eelmisel aastal ja võib kindel olla, et see summa järjest kasvab. Ma arvan, et see valdkond ei tohiks kindlasti kurta. Jah, alati kõik leiavad, et raha võiks rohkem olla, ja alati on palju häid mõtteid, kuhu seda oleks vaja kulutada, kuid jällegi: meie eelarve on nii suur, kui ta on. Raamid on ees.

16:46 Aseesimees Kalle Laanet
Toomas Kivimägi, palun!

16:46 Toomas Kivimägi
Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Ma tunnen sulle südamest kaasa, kui sa n-ö valitsuse eduloona saad halvemateks aegadeks valmistumisest rääkides tuua ainult kaks näidet. Jutt on valitsuse maksupoliitikast ja madalapalgalistest inimestest. Nagu Arto Aas väga kenasti vihjas, tegelikult on see üks peapõhjus, mis on kaasa toonud ulatusliku ümbrikupalkade maksmise, mida on ka Rahandusministeerium väga üheselt kinnitanud. Teiseks tahan loomulikult viidata aktsiisipoliitikale, millest sa ka nagu eduloost rääkisid. Minu arvates on see vähimagi kahtluseta kõige suurem fopaa üleüldse, kui me kingime Lätile 200 miljonit eurot aastas. No võib-olla juubeliaastal on see meie valitsuse kingitus Lätile, aga millega põhjendada järgmisel aastal selle raha kinkimist Lätile? Minu arust on sellele raske põhjendusi leida. Kas sa oled valmis vähemalt tunnistama seda, et valitsuse aktsiisipoliitika – kütuseaktsiisi poliitika, alkoholiaktsiisi poliitika – on täielikult ebaõnnestunud?

16:47 Rahandusminister Toomas Tõniste
Aitäh! Ma ei ole kindlasti nõus, et kui me räägime maksukoormuse vähendamisest, siis see on halb sellepärast, et kellelegi võib-olla hakatakse rohkem ümbrikupalka maksma. Me ei tea, kas just see on see põhjus. Võib-olla on põhjus see, et majandus kasvab kiiremini, kui on eeldatud. Ja kui majandus kasvab, siis kasvab alati ka ümbrikupalkade osa, sellepärast et suur osa igasugu palkadest ja preemiatest makstakse kahjuks just ümbrikus. Meil ei ole täpset selgust, millest on põhjustatud ümbrikupalkade suur osakaal, ja nii pole mõtet seda ka meie tehtud maksukoormuse vähendamise kaela ajada.
Kui räägitakse Lätile 200 miljoni euro kinkimisest, siis mind alati paneb imestama, kust need numbrid tulevad. Meil on seitse-kaheksa aastat keskmine alkoholiaktsiisi laekumine olnud 240 miljonit eurot ja on ka nüüd 240 miljonit eurot. Kui 200 miljonit on õige, siis meie laekumine peaks olema 40 miljonit. Samas on Läti alkoholiaktsiisi laekumine väiksem kui Eestil. Kui me neid arve kõrvutame, siis näeme, et mitte kuidagi ei klapi. Iga inimene saab sellest aru.
Kui me räägime laiemalt majanduse mõjust aktsiiside tõstmisele, siis ma olen nõus, et otsused, mis eelmine ja üle-eelmine koalitsioon mitu aastat tagasi langetasid, ei olnud päris õiged. Piirikaubanduse põhiprobleem on kange alkoholi aktsiis. Praegune koalitsioon ei tõstnud seda ennaktempos, pigem oleme alandanud eelmiste koalitsioonide pakutud määrasid. Seega ei saa kõike ette heita praegusele koalitsioonile. Oleme vähendanud diislikütuse aktsiisi ja ei saa öelda, et see on vale samm olnud. Väga õige, et muudeti otsust, mis varasemad koalitsioonid olid teinud. Ei maksa kõike ajada praeguse koalitsiooni kaela! Pigem võiksime kõik vaadata peeglisse ja mõelda, mida me oleme valesti teinud, ja

õpime sellest. Kui ma siin Riigikogus olin ja küsisin, kas aktsiisitõusudel on mõju majandusele laiemalt, siis sain vastuseks, et ei ole, et jutt on tervisest ja kõik on hästi. Pigem õpiks nendest õppetundidest! Kui mingite asjadega üle piiri minnakse, siis pigem vaadakem peeglisse, mitte ärgem näidakem näpuga üksteise peale!

16:50 Aseesimees Kalle Laanet
Arto Aas, palun!

16:50 Arto Aas
Aitäh! Tahaksin kinnisvarast rääkides siiski Rahandusministeeriumile ja ministrile märkuse teha. Kui suur ministeeriumihoone ehitati, toodi põhjenduseks, et senised hooned on moraalselt ja füüsiliselt vananenud, ebatõhusa energia- ja ruumikasutusega. Sellepärast oli nagu vaja kokku kolida ja see on olnud justkui kokkukolimise edulugu. Aga on jabur ja ebaloogiline olnud hoida neid maju tühjana ja alles poolteist aastat hiljem hakata sinna vaikselt jälle ametnikke tagasi viima. Aga see selleks. Tahan rääkida ka aktsiisidest, täpsemalt kütuseaktsiisist. Tõepoolest on kummaline, et eelmise valitsuse rahandusminister Sven Sester nende prognoosidega nii puusse pani, aga prognoosida ongi raske. Küsin pigem, kas see on olnud teadlik otsus, et nii riigimaanteede kui kohalike teede investeeringud eelarves suhtarvuna vähenevad. Ja tegelikult kahanevad need summad ka nominaalselt järgmisel aastal päris järsku. Kas see on kuidagi juhuslik või on see teadlik valik?

16:51 Rahandusminister Toomas Tõniste
Aitäh! Investeeringud teedevõrku kasvavad. Võib-olla kohalike teede hoolduseks on väike vähenemine. Ja me räägime praegu siiski 2017. aasta koondaruandest, meil ei ole tegemist 2019. aasta eelarvega.

16:52 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

16:52 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Mul oli väga hea meel kuulda, et te nimetasite kultuuri ühe valdkonnana, mida Eesti riigi eelarvest finantseeritakse, ütleme, eeliskorras. Palun nimetage siia juurde, kui suur protsent SKP-st kultuuri valdkonnale mullu kulutati! Me ju teame, et kultuuri valdkonnas on ühed kõige väiksematest töötasudest, ja seda kõrgharidusega töötajatel. Ning murekohti on veel teisigi. Kui suur on see konkreetne protsent, mis kajastab seda eelisarendamist, nagu te ütlesite?

16:52 Rahandusminister Toomas Tõniste
Ma seda täpset protsenti ei hakka siin umbropsu ütlema, saame selle kindlasti teile saata. Ma ütlesin seda, et kui me vaatame osakaalu SKP-s, siis näeme, et kultuur on tegelikult võrdlemisi hästi rahastatud. Jah, väikesed palgad on murekoht, aga seal on ka teine murekoht. Kui selles valdkonnas tegutseb palju inimesi, kes on palgal, siis lihtsalt raha ei jätku. See kõik on omavahel seoses ja tulebki lihtsalt raha võimalikult efektiivselt kasutada. Kindlasti kultuur on meile väga oluline ja ka jääb selleks.

16:53 Aseesimees Kalle Laanet
Maris Lauri, palun!

16:53 Maris Lauri
Aitäh! Hea minister! Väga oluline on seada eesmärke, mille poole püüelda. Eelarvesse pannakse alati sisse ka eesmärgid, mida tuleb täita. Kui me nüüd eesmärke vaatame, siis avanev pilt on päris kole. Kõigepealt on kirjas terve hulk eesmärke, mis on juba ammu-ammu täidetud, näiteks suurem tööhõive määr. Ei saa aru, milleks selliseid eesmärke üldse püstitatakse. On eesmärke, mille puhul tulemusi ei mõõdeta, või täpsemini neid mõõdetakse nii harva, et puudub võimalus võrrelda. Meil on siin ühes ja teises tabelis kirjas, et ühte või teist näitajat on viimast korda mõõdetud 2014. aastal. Mis infot see annab meile 2017. aasta tulemuste kohta? Ja kolmandaks, eesmärkidest minnakse järjest rohkem

kaugemale ehk tulemused aasta-aastalt halvenevad. Toon lihtsalt ühe näite. Maanteeliikluse keskmine kasv kolme aasta keskmisena läheb halvemaks. Mida te selle nimel olete teinud või plaanite teha, et need asjad oleksid realistlikud?

16:54 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma arvan, et see ei ole halb, kui on mingid eesmärgid ja ka mõõdikud, kas see meeldib meile või ei meeldi. Me räägime praegu aastast 2017. Kui on olnud nii, et viis või kuus aastat sisuliselt majandus tammus paigal – mõned nimetavad seda stagnatsiooniperioodiks –, siis kindlasti ei olnud vale seada 2017. aastaks tööhõive määrale mõõdikuid. Kui viimati oli mõõdetud mingeid suhtarve näiteks 2014. aastal, siis uus koalitsioon pole süüdi, et vahepeal tulemusi ei mõõdetud. Kui uus koalitsioon tuli võimule, siis seadis ta endale uued eesmärgid. Ma arvan, et selline eesmärkide püstitus on igal juhul õige suund.

16:55 Aseesimees Kalle Laanet

Maris Lauri, teine küsimus, palun!

16:56 Maris Lauri

Aitäh! Hea minister! Ma tegelikult ei saanud oma küsimusele vastust. Me räägime 2017. aastast, mille eelarve oli 2016. aasta lõpus arutelul. Juba siis ei olnud eesmärgid realistlikud. Reaalsus on see, et eelarves olid need vead, millele ma osutasin. Ma küsisin, mida te teete, et asjad paraneksid. Praegu võib öelda, et järgmise aasta eelarves, mida me praegu siin veel menetleme, ei ole asjad paranenud. Millal te hakkate tegelema sellega, et seatud eesmärgid oleksid sisulised ja realistlikud? Kui eesmärgid on kolm-neli aastat tagasi saavutatud, siis peaks panema midagi muud asemele. Millal te hakkate sellega tegelema ja mismoodi?

16:56 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Me räägime täna 2017. aasta eelarvest, mitte tulevikueelarvest. Eesmärke on vaja püstitada ja need on püstitatud. Kui mõni eesmärk kiiremini saavutatakse, ei tähenda see seda, et kõik on halvasti. Pigem on hästi. Nii et selle koha pealt ma küll küsimusest aru ei saa, kui probleem on justkui see, et me mõned eesmärgid oleme saavutanud kiiremini, kui planeeritud.

16:57 Aseesimees Kalle Laanet

Urve Tiidus, palun!

16:57 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Minu küsimus on vähe lüürilisemat laadi. Kui te siin ennist pareerisite etteheiteid aktsiisipoliitika kohta, siis te muutusite oma vastuses nende vastu väideldes üsna kirglikuks. Ja sellepärast ma küsin. Rahandusminister on tegelikult eelarvepoliitika vaimne liider, kas pole nii? Kui teil ei oleks koalitsioonilepet ja muid käsi siduvaid kohustusi, mis eelarvega on seotud, siis mida te muudaksite eelarve tegemise poliitikas ning, ütleme, eelarve sisus ja vormis?

16:58 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma arvan, et eelarvestamine liigub juba õiges suunas, toimub eesmärgipõhine eelarvestamine. Mitte nii, et me võtame suure portsu raha, jagame laiali ja pärast tagantjärele ütleme, kas see oli õige või vale, ja vahepeal üldse tulemusi ei mõõdeta. Meil on selged eesmärgid, kuhu suunda liikuda, ja vastavalt nendele eraldame ka raha. On see meie maksumaksja raha või struktuurifondide raha, sellel pole vahet. Ei ole nii, et ühte rahasse võib suhtuda halvemini ja mõelda, et seda võib laristada, ja teine on justkui väärtuslikum. See ongi meie suund. Arvan, et poliitika, mis meil viimastel kümnenditel on olnud, on õige. See, et me maksustame tarbimist, on iseenesest õige suund. Aga jah, kui mingil hetkel minnakse sellega üle piiri, siis juhtubki see, et inimesed sõna otseses mõttes jooksevad üle piiri, nagu on juhtunud alkoholiaktsiisi poliitika tagajärjel. Veel kord: õpime nendest vigadest! Teeme nii, et

järgmine kord, kui keegi Riigikogu saalis tunneb huvi, kas aktsiisipoliitikal on mingid suuremad majanduslikud mõjud – ma küsisin seda, kui Riigikogu liige olin –, siis arutame neid teemasid, mitte ei räägi ainult tervisest ja pärast ütleme, et teised on süüdi.

16:59 Aseesimees Kalle Laanet
Aivar Kokk, palun!

16:59 Aivar Kokk
Hea juhataja! Hea ettekandja! Kolleegi küsimuse täpsustamiseks ma küsin su käest: kas ma olen õigesti aru saanud, Toomas, et kui ei oleks teisi koalitsioonipartnereid, siis 2017. aasta majandusaasta koondaruandes ei oleks selliseid aktsiise, kui praegu on?

16:59 Rahandusminister Toomas Tõniste
Kui mina oleks olnud sel ajal uue koalitsiooni rahandusminister, siis kindlasti selliseid aktsiisitõuse seal ei oleks.

17:00 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, austatud rahandusminister Toomas Tõniste! Teile rohkem küsimusi ei ole. Rahanduskomisjoni ettekandjana palun kõnelema komisjoni esimehe Mihhail Stalnuhhini.

17:00 Mihhail Stalnuhhin
Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Rahanduskomisjon tegeles selle päevakorrapunkti teemaga kahel päeval: 25. septembril ja 12. novembril. 25. septembril oli meil külas Rahandusministeeriumi riigieelarve osakonna nõunik Regina Vällik. Ta tegi ülevaate sellest koondaruandest ning kõlasid needsamad arvud, mis siin sissejuhatavas kõnes: näiteks inflatsioon 3,75%, tööhõive kasv 2,2% ja keskmise palga kasv 6,5%. Enam-vähem kõik oli sama.
Järgnes lühidebatt. Esimese küsimusena tunti huvi, kuidas on muutunud töötajaskonna koosseis haigekassas ja töötukassas. Selgitati, et seoses muudatustega on osa Sotsiaalministeeriumi töötajaid üle läinud töötukassasse. Kolleeg Aivar Sõerd esitas küsimuse reservide kohta. Sellele nõunik kohapeal ammendavalt vastata ei saanud, hiljem ma tegin ettepaneku, et meile saadetakse kirjalik ülevaade, kus oleks enam-vähem kõik huvi pakkuv sees. See on mul siin praegu olemas, see on kolmel leheküljel. Rahanduskomisjoni liikmed said selle meilina ja loodetavasti on see kättesaadav ka kõigile teistele Riigikogu liikmetele. Juttu oli veel sildfinantseerimisest ja sellega see istung lõppeski.
Järgmine kord me arutasime teemat koos riigikontrolör härra Holmiga ja see arutelu oli teatud mõttes palju huvitavam. Mingist hetkest alates tõstatati riigieelarve vormi teema. Lühidalt öeldes on küsimus selles, et juba kümneid aastaid on iga valitsus, iga koalitsioon üritanud justkui teha kõik selleks, et riigieelarve oleks läbipaistvam, kergemini loetav ja nii edasi. Aga minusugused inimesed, kes me oleme vaadanud seda 20 aastat järjest, ütlevad, et mingit võrdlust ei ole. 1999. aastal nägi riigieelarve eelnõu välja selline, et suvaline keskharidusega inimene oleks sellest aru saanud. Praegu see näeb välja niisugune, et isegi kõrgharidusega majandusinimesed ei saa alati aru, mis seal on fikseeritud. Ja see ei ole ainult praeguse valitsuse viga. See on aastate jooksul niiviisi olnud, kogu aeg muutunud, muutunud ja muutunud. Vahepeal me isegi tuletasime meelde seda riigieelarve kontrolli erikomisjoni raportit, millega kunagi tegeles Kristjan Kõljalg ja kus kõik oma arvamuse öelnud Riigikogu liikmed kinnitasid, et nad tahaksid, et riigieelarve vorm muutuks. Aga see lõppes sellega, et mitte midagi ei ole muutunud. Ja kui midagi muutubki, siis jälle halvema poole.
Me tuletasime ka meelde, et aastaid tagasi andis Riigikontroll meile üle Eesti Vabariigi 1938. aasta riigieelarve. See oli raamatuna tehtud koopia sellest. Eesmärk oli näidata, kui loetav ja kergesti arusaadav võib olla üks finantsdokument. Jah, 80 aastat on möödas, aga võib öelda niiviisi, et hea kogemus on hea kogemus isegi 800 aastat hiljem. Riigikontroll muuseas lubas meile, et ka praegune rahanduskomisjon saab selle 1938. aasta riigieelarve raamatu enda käsutusse, et saaks seda vaadata. Miks ma nii pikalt sellel peatusin? Ma nimelt arvan, et tegelikult on olemas teatud konsensus. Me näeme praegu, et absoluutne enamik Riigikogu liikmeid, sh rahanduskomisjoni liikmeid, kes on kas selles koalitsioonis või on olnud eelmises koalitsioonis, ei ole eelarve vormiga rahul. Nii tekib küsimus, kuidas see siis on saanud niiviisi muutuda. Teatud hetkel on vaja püstitada küsimus, kas mitte minna tagasi.

Minevikus on olnud ka palju positiivset. Milleks on vaja seda raskesti loetavat dokumenti, kust millegi väljalugemine võtab isegi spetsialistil kõvasti aega, kui ta üldse oskab sellest aru saada. Võib-olla oleks aeg minna tagasi ja võtta kasutusele see vorm, mis kunagi oli ja millest kõik aru said.
Veel rääkisime me koos Janar Holmiga valitsussektori reservidest, varadest. Mul on see tabel olemas, kui kedagi huvitab, siis toon ka arvud välja. Üks teema oli pensionile minevate politseinike küsimus. Meil on tööjõu defitsiit politseiametis ja oleks vaja sellist korda, kus neile makstaks koos palgaga eripensioni. Siis osa neist, kel on õigus eripensionile, jääksid tööle edasi ja kaadriprobleem oleks lahendatav.
Juhiti tähelepanu, et Statistikaamet on teada andnud, et 2017. aasta eelarve täpsustamata nominaalne puudujääk on 0,3% SKP-st. Riigikontroll on märkinud, et valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon oli Rahandusministeeriumi viimase hinnangu kohaselt aastal 2017 puudujäägis 0,7% SKP-st. Küsiti, kas see on lõplik või veel muutub. Vastati, et Statistikaamet esitab märtsi lõpuks esialgse hinnangu, mis põhineb saldoandmikul. Septembris esitavad nad uue hinnangu, mis põhineb juba auditeeritud andmetel, aga ka see ei pruugi olla veel lõplik, võib muutuda.
Küsiti nüüd Euroopa Liidus kehtiva eelarve tasakaalu reegli kohta ning sooviti teada, missugune piir on seatud Eestile selle reegli rikkumisel. Vastati, et Euroopa Komisjon annab hinnangu eelarve eelnõule ja märgib ära, kui riik ei ole eesmärke täitnud. Praegu on Euroopa Komisjon teada andnud, et Eesti eelarves ei esine rikkumisi.
Paluti kommenteerida Riigikontrolli seisukohta, et tervishoiusüsteemi tuleks tõhusamaks muuta haiglavõrgu korrastamise abil, ning sooviti teada, kas see tähendab ka haiglate sulgemist. Vastati, et ühelt poolt on võimalik öelda, et andke raha juurde, teine võimalus on mõelda, kuidas efektiivsemalt majandada. Pigem võiksid suured keskused arstiabi pakkumisel tõhusamad olla.
Tunti huvi haridusinvesteeringute vastu ja sooviti teada, kas hariduse valdkond vajab korrastamist. Vastati, et aruande koostamisel lähtus Riigikontroll viimastest audititest. Haridussüsteemis on endiselt võimalusi ressursside mõistlikumaks kasutamiseks. Mis puudutab koolivõrku, siis on Eestis üsna palju õpetaja ametikohti. Oli vist üks õpetaja seitsme õpilase kohta, kui mu mälu mind ei peta. Teemasid, mida käsitleda, on selles valdkonnas palju.
Riigikontrolli arvates on kokku võttes riigi majandustehingud olulises osas sooritatud kooskõlas 2017. aasta riigieelarve seadusega ning sama aasta riigieelarve seaduse muutmise seadusega.
Nüüd ma tahaks veel kolleeg Põldarule paar sõna öelda fraasi kohta, et "olulises osas" on aruanne õige. Kui ma esimest korda elus valmistasin ette audiitori raporti otsuse kinnitamist Narva Linnavolikogus 2003. aastal, siis lugedes formuleeringut, et olulises osas on kõik õige, tundsin täpselt samuti huvi, mis siis, kui mingis väikeses osas ei ole see õige. Ja mulle selgitati, et see on lihtsalt selline sõnakasutus. Audiitor kaitseb ennast sel juhul, kui kogu sellest mahust ta vaatab näiteks üle linna eelarvest 60 miljoni euro kasutuse, aga avastamata jääb juhtumisi mingi viga, mis on seotud näiteks 1000-eurose tehinguga. See viga ei ole nii tähtis, et võtab talt võimaluse öelda, et kõik on laias laastus õige. Nii et see on selline tüüpiline sõnakasutus.
Istungi lõpus võeti konsensuslikult vastu neli otsust: ettekandjaks määrata komisjoni esimees, pakkuda juhatusele läbi viia esimene lugemine 14. novembril, esimene lugemine lõpetada ning muudatusettepanekute tähtajaks määrata 28. november kell 17.15. Aitäh!

17:11 Aseesimees Enn Eesmaa

Kas ettekandjale on küsimusi? Neid ei ole. Suur aitäh! Avan läbirääkimised fraktsioonidele. Reformierakonna fraktsiooni nimel Aivar Sõerd.

17:11 Aivar Sõerd

Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Päevakorrapunkt, mida me arutame, on riigi majandusaasta koondaruanne aasta 2017 kohta. Ütleme niimoodi, et raamatupidamisdokumendina see on riigi raamatupidajate poolt korrektselt koostatud, vastab tehnilises mõttes riigi raamatupidamise reeglitele. Selles mõttes on riigi raamatupidajad teinud head tööd. Aga kui selle sisu hakata vaatama, siis näeme, et 2017. aasta majandusaasta aruande mahukaim osa on riigieelarve teema. See on ühtlasi ka praeguse valitsuse esimese eelarve aasta. Ilmselgelt andsid sellele eelarveaastale, nagu muusikas öeldakse, tonaalsuse 2016. aasta lõpus koalitsiooni ühe esimese suure sammuna läbi surutud ulatuslike maksumuudatuste pakett ja eelkõige need aktsiisitõusud, mis juba aastal 2017 tulid.
Kui te mäletate, siis meile lubati majandus kasvule viia. Noh, majandus kasvab küll, aga kasvutempo on aeglustumas. Aga mis on kiirenemas, on kindlasti hinnatõusud. Hinnatõusud Eestis on hästi valusad ja

euroala kõige kõrgemad. Tänaseks on ka selge, et suure osa nendest hinnatõusudest põhjustab n-ö administratiivsete hindade tõus. Tegu on riigi reguleeritava hinnakomponendiga ehk siis maksude tõstmisega. Ja kui räägitakse maailmaturul energia hindade tõusust ja maailmaturul toiduainete kallinemisest, siis need globaalsed hinnatõusud mõjutavad ju ka teisi riike, aga ometigi me oleme oma hinnatõusudega Euroopas esirinnas.
Edasi: üks tagajärg, mille need aktsiisitõusud endaga kaasa tõid, on muidugi piirikaubandus. Praeguseks on selle ulatus juba pretsedenditu. Võime rääkida, et ka mujal on piirikaubandus, Taani ja Saksamaa vahel ja kus iganes veel. Nii suure ulatusega, sellise mastaabiga piirikaubandust me kuskil mujal Euroopas ei leia. Minister läks oma jutuga tagasi aastasse 2016 või isegi 2015. No meil on ju numbrid ja muu statistika olemas! 2016. aastal oli piirikaubandus olematu võrreldes sellega, mis meil praegu on. Ja kui ma neid numbreid õigesti mäletan, siis tänavu on võrreldes sellega, mis oli eelarves planeeritud ja mis tegelikult laekub, vahe 216 miljonit. Tõsi, selle taga pole ainult Läti piirikaubandus, selle taga on ka soomlaste ostude vähenemine. Aga kõige suurem probleem on muidugi Läti piirikaubandusega. Ja seda jama, mis aastal 2017 maksumuudatustega kokku keerati, seda tagasi pöörata ei ole lihtne. Selle jama klaarimine võtab ikka väga palju aastaid.
Palun lisaaega!

17:16 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, kolm minutit juurde!

17:16 Aivar Sõerd
Nii, edasi, 2017. aasta eelarve oli miinuses, kohe igas positsioonis miinuses: struktuurselt 0,7%, nominaalselt 0,4% SKP-st. Reservid vähenesid, riigi rahavoog oli negatiivne. Ometi oli see majanduskasvu mõttes hea aasta. See oli vist kolleeg Urve Tiidus, kes küsis, et lisaks likviidsusreservile – valitsusel on kaks põhilist reservi, stabiliseerimisreserv ja likviidsusreserv – on meil veel töötukassa ja haigekassa reserv. Vaat seda oleks võinud minister seletada, aga ta ei teinud seda, võib-olla ei osanud. Töötukassa ja haigekassa reserv nimelt on likviidsusreservi sees. Kui te vaatate seda aastaaruannet, siis te näete, et seisuga 31. detsember 2017 olid riigikassasse eri asutused, millest suurimad on haigekassa ja töötukassa, hoiustanud 1,2 miljardit eurot, aga alles sellest rahast oli 743 miljonit. Nii et teiste isikute hoiustatud raha oli riigikassas nii palju ära kulutatud.
Ma võtaks selle majandusaasta kokku niimoodi. Hommikul küsis meil riigieelarve kontrolli erikomisjonis üks kolleeg riigikontrollerilt, et palun öelge, kas 2017. aastal midagi positiivset ka oli. Riigikontroller vastas, et riik ju toimis. Ta tõi veel näiteks töövõimereformi, mis oli muidugi eelmise valitsuse algatatud, ja tõi ka selle, et politsei saab lisaraha. See on kõik tore. Aga mina võtaksin oma sõnavõtu ja ka 2017. aasta majandusaasta kokku kolme märksõnaga. Käivitati pretsedenditu, ulatuslik piirikaubandus, eelarve- ja maksupoliitika tõi kaasa Euroopa kiireimad hinnatõusud ja kolmandaks, headel aegadel jäeti reservid kogumata. Tänan tähelepanu eest!

17:18 Aseesimees Enn Eesmaa
Mihhail Stalnuhhin Eesti Keskerakonna fraktsiooni nimel.

17:18 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh, härra juhataja! Ma võtaks kohe kolm minutit juurde.

17:18 Aseesimees Enn Eesmaa
Kokku kaheksa minutit, palun!

17:18 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Ma ei tea, kui arusaadav on see, mida ma praegu hakkan rääkima. Ma annan endast parima ja loodan, et te sellest sõnumist siiski aru saate. 2000. aastal ma käisin koos Toomas Savi ja kolme teise Riigikogu liikmega parlamendivisiidil Ukrainas. Ülemraadas, Ukraina parlamendis, saime me vestelda ka parlamendiliikmetega. Me istusime seal ja Toomas Savi küsis minu käest, aga kes need kantpead on. Nimelt istusid otse meie vastas kaks väga noort ja kohe näha, et ka väga tugevat meest. Ma ei teadnud, kes need on, rahvasaadikute nägu nad kohe üldse ei olnud. Ma kutsusin tõlgi – see oli seltsimees, kes

koos meiega igal pool käis – ja küsisin, kes need on. Ja tema ütles, et need on ihukaitsjad. Tegemist oli ruumiga parlamendihoones ja Ukraina oli 18 aastat tagasi absoluutselt rahulik riik. Meil tekkis küsimus, et jumala pärast, mida nad teevad siin. Siin kohtuvad kaks parlamenti, Eesti ja Ukraina. Miks peavad need ihukaitsjad siin meie spiikri vastas istuma? Meile selgitati, et vaadake, vasakul istuvad Ida-Ukraina saadikud, kes on Donetskist, Odessast jne, ja paremal istuvad saadikud Lääne-Ukrainast. Me ei taha, et nad omavahel teie silme ees kaklema lähevad. See oleks üsna häbiväärne asi, aga nad võivad seda teha. Ja et nad ei läheks kaklema, ongi nende vahele istuma pandud kaks ihukaitsjat.
Kui see visiit oli juba lõppemas, küsis minult seesama tõlk, et kuulge, kas te olete ikka eri erakondadest, te räägite ühte ja sama juttu, te olete nagu ühest kambast. Jah, meid oli viis inimest ja kõik olid eri erakondadest. Ning me selgitasime talle, et meie jaoks on kõige tähtsam riigi edu. Meie jaoks on arusaadav, et kui sa ründad riiki väljaspool tema piire, siis ei ole sellest absoluutselt mingit kasu. Hoopis meie majandus võib kannatada. Ja siin selles saalis peaks see ka arusaadav olema.
Me kõik võime otsida ja leida mingeid jamasid, mis ühe või teise aasta jooksul meie majanduselus on juhtunud. Tuletaksin teile meelde ühe peaministri sõnu: "Meil pole transiiti vaja." Teate, mis juhtus transiidisektoriga peale seda? Teate, kui palju selle valdkonna firmasid on läinud pankrotti? Kui palju on kadunud transiitvedajaid? Seda ütles üks inimene, aga milline tohutu kahju sai riigile tekitatud! Ma arvan, et mitte keegi pole seda kokku võtnud, aga see kahju on miljardites. Mõni aasta hiljem teised inimesed siin saalis ütlesid, et meil pole seda gaasitoru vaja. Las lähevad oma toruga kuhugi kaugele! Soomlased ja rootslased, kes enne seda rääkisid, et muidugi-muidugi, ökoloogia, keskkond, kaitseme seda, me ei anna neile luba, äkki aga andsid loa. Nüüd on neil investeeringud, on lisatöökohad, on riigieelarves gaasi transiteerimise eest saadud tulud. Ja meie jälle kannatame. Ning siingi on mõtet rääkida miljarditest.
Jumala pärast, on alati võimalus näidata oma poliitilist nägu ja võtta vastu üks või teine otsus. Teie olete inimesed ja meie kõik oleme inimesed. Siin ei ole ingleid, siin ei ole neid, kes ei eksi. Võimalus eksida on meil kõigil olemas, nii imelik, kui see ka ei tundu. Ma kujutan ette, et SKP võiks praegu olla 28–29 miljardit, kui oleks säilinud transiit ja kui meie territooriumil oleks gaasitoru. Aga teie hakkate rääkima piirikaubandusest! Mõned asjad on vaja seedida, on vaja endale mällu jäädvustada, teha sellest järeldused ja lõpetada lõppude lõpuks nende närimine. See ei anna mitte midagi. Me teeme siin ühte tööd. Te räägite sellest, millised eesmärgid on praegusel valitsusel. Need on täpselt samad nagu eelmisel valitsusel. Loodetavasti kõik valitsused tahavad saavutada edu, tahavad saavutada seda, et Eesti inimesel oleks siin lihtsam ja parem elada.
Ma ei näe praegu suurt probleemi selle konkreetse otsuse tegemisega. Muidugi see koondaruanne vastab tegelikkusele. Lihtsalt ma kutsun teid üles olema veidi enesekriitilisemad. Kui me hakkame meelde tuletama, kes milliseid vigu ja kunas on teinud, siis äkki selgub, et kahju, mida on tekitanud aktsiisidega ülepingutamine, sh piirikaubandus, ei ole üldse võrreldav kahjuga, mis on muul moel riigile ja selle majandusele tekitatud. Aitäh!

17:25 Aseesimees Enn Eesmaa

Rohkem sõnavõtusoove ei ole, lõpetan läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 694 esimene lugemine lõpetada. Määran eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 28. novembri kell 17.15.

---

9. 17:25 Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2017.–2018. aastal

17:25 Aseesimees Enn Eesmaa

Nüüd ootab meid ees riigikontrolöri ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilitamisest aastatel 2017–2018. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 155 sätestab järgmise menetluskorra: kõigepealt on riigikontrolör Janar Holmi ettekanne kuni 30 minutit, järgnevad küsimused ettekandjale. Iga Riigikogu liige võib esitada ettekandjale ühe suulise küsimuse. Läbirääkimistel saavad sõnavõtuga esineda fraktsioonide esindajad. Palun, riigikontrolör Janar Holm!

17:26 Riigikontrolör Janar Holm

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eesti on rikkam kui kunagi varem. Tänavu on Eesti elu edendamiseks Riigikogu ja valitsuse käsutuses 40 korda rohkem raha kui 25 aastat tagasi. See on olnud erakordne areng. Riigieelarve 256 miljonist eurost aastal 1993 on saanud praeguseks 10,6 miljardit. Sellest ligi kümnendiku on meile toetuseks andnud teiste Euroopa riikide maksumaksjad. Kui uskuda Rahandusministeeriumi prognoosi, ületab Eesti riigieelarve nelja aasta pärast 12 miljardi euro piiri. Võin kinnitada rahandusministri sõnu, et see raha on raamatupidamises korralikult arvel ning mullused riigi majandustehingud olid olulises osas kooskõlas riigieelarve seadusega. On selgelt näha, et tsentraliseerimine on riigi raamatupidamise tasemele väga hästi mõjunud. Seepärast võiks ka kohalikud omavalitsused samasuguse lahenduse peale üle minna. Nii paraneks raamatupidamise kvaliteet, eriti olukorras, kus headest spetsialistidest on puudus.

Jah, kindlasti on hea teada, et meie ühiseid maksumiljardeid käsitlevad paberid on korras ja rehkendused õiged. Aga keerulisemad on lood selle mõistmisega, millele ja miks riik raha kulutab ning kuidas see Eesti arengut mõjutab. Iga-aastane riigieelarve seadus on järjest vähem arusaadav ja informatiivne. Käsitlen seda teemat täna põhjalikumalt, sest ainuüksi viimastel nädalatel on mulle komisjonides sellise arengu pärast oma muret avaldanud paljud Riigikogu liikmed. Ja seda nii opositsioonist kui ka koalitsioonist. Probleem on ammune ning Riigikontroll on juba aastaid jaganud parlamendi ja avalikkuse muret, et riigieelarve mõistmiseks peavad olema põhjalikud raamatupidamisteadmised ja palju aega, et kõrvutada erinevaid mahukaid rahanduslikke materjale. Viimasel ajal ei piisa paraku enam sellestki – riigieelarve seaduse üldistusaste ja tehnilisus on lihtsalt nii suur, et ühe või teise kulurea sisse ei näe enam ka raamatupidamise imelapsed.

Riigieelarve kontrolli erikomisjoni esimees näitas Riigikogu infotunnis nädal tagasi ilmekalt, et eelarve ei ole arusaadav, kui palus rahandusministril selgitada, kuidas saab olla nii, et riigieelarve kulud on tuludest 250 miljoni euro võrra suuremad, kuid valitsuse sõnul on eelarve nominaalselt 130 miljoniga ülejäägis. Vastuses viidati keerulistele raamatupidamisreeglitele. Jah, paraku ei ole enam ajad, kus rahaasjad olid selged: pluss tähendas plussi ehk seda, et raha on, ja miinus miinust ehk seda, et raha pole.

Aga riigieelarve ei tohiks olla pelgalt raamatupidamisdokument, see peaks andma aluse teha juhtimisotsuseid. Eelarve peaks olema hoob riigi strateegilise arengu suunamiseks. Paneb mõtlema, kuidas saavad Riigikogu liikmed kasutada reaalsuses oma õigust teha soovi korral riigieelarve seadusse muudatusi, kui näiteks investeeringud või toetused on seaduses välja toodud iga valitsemisala eelarve ühe kulureana. Vastuseks sellele küsimusele ütlevad ilmselt paljud, et riigieelarve kulud on ju lahti kirjutatud riigieelarve seaduse seletuskirjas. Aga ka siin on vähemalt kaks probleemi. Esiteks ei ole eelnõu seletuskirjal seaduse jõudu. Teiseks võib seletuskiri küll investeeringud, toetused ja muud kulud asutuste ja objektide kaupa välja tuua, kuid samas on valitsusel täielik õigus eraldada raha tegelikult hoopis teistele objektidele ja asutustele, kui seletuskirjas on nimetatud. Seda küll juhul, kui jäädakse riigieelarve seaduses sätestatud summade ja ridade piiridesse.

Olen nõus, et kindlasti on vaja eelarve kasutamisel paindlikkust, et iga väikese asja pärast ei peaks hakkama seadust muutma. Aga mõnikord võib tegu olla üsna põhimõtteliste otsustega. Toon näite. Sügisel kolm aastat tagasi otsustas valitsus Estonian Airi pankrotti minekuga paralleelselt asutada kaks uut lennundusvaldkonna ettevõtet ja eraldas selleks veidi enam kui 72 miljonit eurot. Toonastest majandus- ja taristuministri käskkirjadest on teada, et algselt oli see raha kavas anda teistele riigi äriühingutele. Riigieelarve seaduse vastu ei eksitud, sest Riigikogu oli andnud blankoheakskiidu finantseerida riigi äriühingute tegevust teatud summa ulatuses, määratlemata täpsemalt raha saajat ja kasutamise otstarvet. Aga küsimus jääb: kas Riigikogu oleks pidanud võtma seisukoha, kas rahastada just riiklikku lennundusettevõtet või suunata see raha näiteks raudtee, elektrivõrkude või muu taristu parendamisse?

Probleem on ka seletuskirja sisu ja selles toodud teabe ebaühtlane kvaliteet. Ehkki Rahandusministeerium on sellele tähelepanu pööranud ning kvaliteet on paranenud, leiab seletuskirjast jätkuvalt kulukirjeid, mille pikem lahtikirjutamine on summa väiksuse tõttu küsitav. Samas esineb suuri summasid, mille sisu piisavalt ei selgitata. 2019. aasta riigieelarve seletuskirjast saab näiteks teada, et Riigikogu eelarvest eraldatakse kahele inimesele parlamendiuuringute stipendiumideks 1300 eurot uurija kohta. Samas pole näiteks selgitatud, milleks vajab Eesti Energia riigieelarvest aktsiakapitali 143 miljonit eurot – juhul, kui see on ikkagi lõpuks energiaettevõte, kes selle raha saab, sest riigieelarve seaduses fikseeritakse vastav kulu vaid eelarvereal nimetusega "Finantsvarade suurenemine". Areng on siiski aset leidnud. Viis aastat tagasi oli eelarve seletuskirjas

näiteks ühe rohkem kui 200 miljoni euro suuruse summa kohta lihtsalt öeldud "Finantseerimisetehingud" ja juures oli selgitus "Äriühingute aktsiakapitali suurendamiseks". Miks? Või kellele? Ei sõnagi.
Riigieelarve seaduse ja seletuskirja arusaadavusega seondub ka küsimus, kuidas saaks Riigikogu ehk riigi strateegiliste arutelude keskorgan osaleda riigieelarve kui riigi aasta tähtsaima strateegilise dokumendi koostamises. Rahandusministeerium on nii sõnades kui ka tegudes väljendanud, et eelarveotsused peaks järjest enam tehtama kevadel, kui koostatakse riigi nelja aasta eelarvestrateegiat. Sügisel menetletava riigieelarve puhul peaks vaid täpsustama detaile.
Teisalt menetleb Riigikogu just riigieelarvet, mitte riigi eelarvestrateegiat, mis on valitsuse monopol. Selle käsitluse järgi on Riigikogu roll tegeleda detailidega. Veidi utreeritult: kas see tähendab, et Riigikogu arutleb dokumendi üle, mille põhimõtteline sisu on tegelikkuses ära otsustatud? Kas Riigikogu roll eelarve puhul peakski piirduma sisuliselt nn regionaalsete investeeringutega? Valikute küsimus.
Aasta-aastalt üha arusaamatumaks ja tehnilisemaks muutunud eelarvepilt esindab aina tugevamalt mõtteviisi, mis pärsib sisuotsuste tegemist ega lähtu paraku tavamõistuslikust lihtsusest, selgusest ja arusaadavusest. Miks see kõik nii on? Aga sellepärast, et tegelikult on Riigikogu ise nii otsustanud. Pakuksin siinkohal välja mõtte, kuidas Riigikogu saaks eelarve kujundamisel ja tagasiside andmisel täita sisulisemat rolli. Riigikogus võiks rahanduskomisjoni ja valdkondliku komisjoni avalikel ühisistungitel toimuda igal sügisel põhjalikud kuulamised, kus ministrid, ministeeriumi valdkonnajuhid, kantslerid, asekantslerid ja ametite juhid annaksid ülevaate olukorrast, plaanidest ja rahastamisvajadusest. Selle põhjal saaks Riigikogu väljendada valitsusele oma arvamust ülejärgmiseks aastaks koostatava eelarvestrateegia ja eelarve kohta. Näiteks saaks öelda, et üht või teist programmi ei ole vaja ja raha tuleks suunata kuhugi mujale. Sellised kuulamised toimusid muide Eesti parlamendis eelmise sajandi 20. aastatel, kui täitevvõim ei olnud veel domineerivas seisundis.
Riigikontroll on oma kogemuse pinnalt valmis parlamenti aitama, et koos leida eelarvele ning selle seletuskirjale vorm, mis oleks arusaadav ja reaalselt tööks kasutatav nii Riigikogu liikmetele kui ka avalikkusele. See on eriti tähtis nüüd, kui aastast 2020 peaks eelarve olema tegevuspõhine. Selle üle, kas tegevuspõhine eelarve on tõesti selgem ja parem, võib igaüks ise otsustada, kui vaatab Sotsiaalministeeriumi ja haridusministeeriumi valitsemisala järgmise aasta eelarvet.
Head kuulajad! Tulen nüüd riigieelarve koostamise juurest aruandluse juurde. Nagu viitasin, on meil raamatupidamine korras. Aga mida annab Riigikogu liikmele see teadmine või riigi majandusaasta koondaruanne praegusel kujul? Kas neist on abi strateegiliste otsuste tegemisel eelarveprotsessis või eelnõude menetlemisel? Koondaruande osaks olevas tegevusaruandes on küll kirjas valdkonna olulisemad arengud, indikaatorite väärtuste muutused ning riigi algatused ja tegevused, kuid samal ajal ei ole need kuidagivõrd seotud raha ega inimestega. Sellest pigem raamatupidamislikust vaatenurgast koostatud aruandest ei saa ühe või teise asutuse töö tulemustest kuigi palju aimu.
Toon värske näite. Nädal tagasi raporteeris sõltumatu nädalaleht, et Ugala teater sai mullu 4,4 miljonit eurot kasumit, suurim kahjum oli aga Eesti Draamateatril. Leht tõlgendas niimoodi riigi majandusaasta koondaruande tabelit. Kultuuriministeerium oli sunnitud selgitama, et see kõik on tegelikult raamatupidamislik silmapete. Aruande tulemireale kirja pandud 4,4 miljonit peegeldab seda, et Ugalas lõppes mullu remont ning maja väärtus raamatupidamises suurenes. Remontimata Eesti Draamateatri tulemi viis miinusesse hoone suur amortisatsioon. Teatrite töö kohta ei näita see informatsioon midagi. Oluline on ka koondaruande Riigikogule esitamise aeg. Näiteks on möödunud aasta kohta käiv aruanne praegu, novembris ehk huvitav uurimisaines raamatupidamisarheoloogia huvilistele, aga mitte teistele. Kuid neile, kes näevad riigieelarvet ja sellega seotud dokumente juhtimisinformatsioonina, oleks sisulist raha kasutamise ülevaadet vaja enne, kui algab riigi eelarvestrateegia ettevalmistamine ja arutelu. Kuid ka siis saaks see teave avaldada mõju alles ülejärgmisest aastast.
Kui ma eelarvestrateegia kujundamise puhul pakkusin välja ministrite ja teiste kuulamise, siis eelarveraha kasutamise kohta võiks Riigikogus korraldada samalaadsed kuulamised, et selgitada, mida juhid on saavutanud rahaga, mis neile on samaks aastaks eraldatud. Tegelikkuses on juba iga aasta sügisel selge, mis on tehtud ja mis jääb edaspidiseks. Ilmselt oleks mõistlik üle vaadata kogu riigi eelarvestrateegia ja riigieelarve koostamise ajakava, samuti aruandluse ajakava. Riigikogu liikmed on riigieelarve arusaadavuse mure kõrval rääkinud palju just nimelt ka ajakava muutmisest. Uuesti läbimõtlemist vajaks ka Riigikogu vajadusi silmas pidades riigi majandusaasta koondaruande praeguse esituse mõttekus ning ka Riigikontrolli tegevus finantsauditite valdkonnas. Selle mõttetööga meie juba tegeleme.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tõepoolest on märkimisväärne, et riigieelarve tulud on kümne aastaga kasvanud suisa 66%. Raha on kõvasti juurde tulnud, kuid üksnes rahaga siiski riiki ei juhita ja muresid ei lahendata. Ei ole selge, kuidas lahendada tervet hulka probleeme, mis on seotud riigi põhiülesannetega ja puudutavad lähedalt kõiki. Need on päriselu probleemid. Tänavuses Riigikontrolli aastaülevaates ongi käsitletud mitut inimesi otseselt puudutavat probleemi, mis ootavad süsteemset lahendust. Olgu aruandes toodud mõtted pensionikindlustuse, tervishoiusüsteemi, töövõime toetamise süsteemi ning siseturvalisuse kohta viited sellele, mis tuleks päriselt ära teha.
Ei saa kindlasti öelda, et midagi ei ole tehtud ega tehta. On tehtud ja tegelikult ka tehakse. Näiteks on tervishoiusüsteemi või pensionisüsteemiga seoses peetud palju vaidlusi ja jõutud ka teatud lahendusteni, kuid need on pakkunud pigem ajutist leevendust, mitte pikaajalist lahendust. Nii nagu traadiga elektrikorgi parandamine ei lahenda probleeme elektrisüsteemis, ei ole võimalik ka lahendada riigi süsteemseid probleeme üksnes plaastri pealepanekuga kohtadele, kus pinged esimesena välja löövad. Plaaster võib muidugi ka teatud juhtudel aidata, kuid mitte väga kaua.
Kas keskvalitsus ei jaksa, ei oska või ei julge enam suuri muudatusi läbi viia? Esmapilgul tundub, et keskvalitsus on olnud ja on jätkuvalt vägagi reformijanune. Mälu värskendav kiirotsing infosüsteemides andis olevikust ja lähiminevikust pika loetelu reformidest: haldusreform, riigireform, riigipidamise reform, apteekide reform, andmekaitsereform, koolivõrgureform, gümnaasiumireform, venekeelse hariduse reform, energeetikareform, põlevkivi maksustamise reform, töövõimereform, vanemahüvitise süsteemi reform, elatisabi süsteemi reform, asendushoolduse reform, tegelike kasusaajate reform, paindlike töösuhete reform, karjääriteenuste reform, kasvuhoonegaaside kvootidega kauplemise reform, spordivaldkonna rahastamise reform, ühtse varjupaigasüsteemi reform jne, jne. Tundub, et igas ahjus hoitakse parasjagu nii palju tuld, et majas torud ära ei külmuks, kuid ühtegi tuba sellisel viisil soojaks ei küta. Lahendamise asemel lükatakse vahemeetmete abil probleemi tugevat avaldumist edasi, aga süsteemsed probleemid jäävad. Tõsi, paljud neist ongi keerulised lahendada. Kuid ainus võimalus on nendega tegeleda. Tegeleda tuleb eelkõige riigi põhiülesannete toimimise tagamisega, mitte tuhande ja ühe asjaga korraga, lõpetamata ühte, alustades teisega, killustades tähelepanu ja ressursse.
Teie endine kolleeg ja mitmekordne minister, TalTechi rektor Jaak Aaviksoo ütles eelmisel nädalal toimunud konverentsil "UX tulevikku" nii: "Kui tõsiselt üle vaadata kõik, mida me oma rahvale oleme lubanud avalike teenustena, siis seda kõike pakkuda tänapäevasel, kvaliteetsel tasemel ei ole lihtsalt võimalik, ükskõik kui efektiivseks me seda süsteemi ei muudaks." Akadeemikul on õigus. Tuleb teha valikuid ning tugevdada võimet öelda ei. Seda oskust läheb meil peatselt vaja, sest Eesti riik sõltub Euroopa Liidu toetustest, mis hakkavad aga vähenema. Näiteks ligemale pool riigieelarvelistest investeeringutest tehakse välistoetuste abiga. Riigikontroll on soovitanud aegsasti toetuste vähenemiseks valmis olla ning koostada sellekohane aja- ja tegevuskava. Ehkki rahandusminister lubas, et riigi eelarvestrateegias aastateks 2019–2022 kirjeldatakse, kuidas toetusraha vähenemiseks valmistutakse, seda siiski pole tehtud. Minu silmis ei ole väga veenev põhjuseks toodud ettekääne, et me ei tea veel täpselt, mida ja kui palju uue perioodi reeglite järgi rahastada saab. Ühel hetkel tuleb ikkagi otsustada, millest peab toetuste vähenemise korral loobuma.
Eesti probleem ei ole mitte niivõrd see, et heade mõtete teoks tegemiseks on raha liiga vähe. Probleem on see, et riigisüsteemis ringleb liiga palju põhjalikult läbimõtlemata mõtteid, mida avalikku ruumi paisatakse ja kohe tormakalt ellu viima asutakse. On ministeeriume, kus lausa kardetakse esmaspäeva, sest pole teada, milliste uitmõtetega juhtkond nädalavahetuselt naaseb ning mida tuleb uuel nädalal teha, et uudistes pildil olla. Oluline on, et uues valimistsüklis jaguks uute imepäraste ja kulukate lahenduste kõrval tähelepanu ja raha ka aastaid lahendust oodanud suurtele probleemidele, et vähemalt mõni neist ära lahendada. Nii nagu tehti näiteks haldusreformiga. Paljude jaoks oli seda liiga vähe ja selleni jõuti liiga hilja, kuid siiski jõuti. Kes juures olid, teavad, et see ei tulnud kergelt. Tunnustus neile, kes seda tegid! Vara on rääkida lõplikest tulemustest, kuid kindlasti eksisid need viimsepäevakuulutajad, kes ennustasid, et kohalik elu pärast reformi seiskub.
Head kuulajad! Kuidas muuta riigi hoidmine jõukohasemaks olukorras, kus rahvastik väheneb ning ühiskond vananeb ning mitmete riigi põhiülesannete täitmisel on juba praegu probleemid? Siin ei saa mööda sõnast "riigireform". Tundub, et Eestis on igaühel oma riigireform. Riigireformi mõiste ise on muutunud ambivalentseks. Vahepeal tundus, et igasugust keskvalitsuse tavapärast enesekorraldust puudutavat mõtet on võimalik esitada riigireformi pähe, suurendades sellega tühiste muudatuste kaalu, aga vähendades samal ajal riigireformi kui mõiste kaalukust. Rahandusministeeriumi riigireformi paketist tehti ka suuri asju ära, nagu juba nimetatud haldusreform ja maavalitsuste tasandi kaotamine.

Kuid natuke arusaamatu on, mis on jäänud praegu riigireformi sisuks. Isegi Riigireformi Radar loobus kevadel valitsuse tegevuse hindamisest, sest strateegiliste otsuste puudumise tõttu polnud enam võimalik aru saada, mille arengut hindama peaks. Pigem on näha asendustegevusi.
Kuidas võiks riik toimida tõhusamalt? Kui ettevõtjate loodud Riigireformi Sihtasutus maikuus oma eesmärkide ja plaaniga välja tuli, oli üsna paljude lootus, et see asutus panustab aktiivsesse debatti teemal, mis on riigi ülesanded ning mida peaks riik pakkuma ja millest loobuma. Sest kui eesmärk on vähendada avaliku sektori kulusid ning lahendada ka inimeste päris probleeme, siis on riigi ülesanded esimene küsimus, millest alustada. Riigireformi Sihtasutuse nõukogu liige Riina Varts on nädal tagasi Postimehes õigesti rõhutanud, et me ei peaks alustama ametnikkonna vähendamisest ega asutuste liitmisest. Varts leiab, et kõigepealt tuleb selgeks teha, kuhu me tahame jõuda, ja siis vaadata, kuidas me eesmärgini jõuame, mida selleks on vaja teha. Talle on sekundeerinud Riigireformi Sihtasutuse nõukogu liige, minu eelkäija riigikontrolöri ametis Alar Karis: "On vaja vaadata põhjalikult üle väga paljud riigi ülesanded ja kohustused oma inimeste ees – mida teha teisiti, mida üldse mitte teha, lähtuda sisust. Vaadata, kui palju on nende ülesannete täitmiseks inimesi vaja. Kus on inimesi üle, aga muide ka see, kus on inimesi puudu ja kuhu neid tuleks juurde võtta, et ülesanded täidetud saaks."
Sihtasutuse avaldatud ettepanekutes näib oluline rõhk olevat riigiaparaadi sisekorralduslikel aspektidel. On mitmeid ettepanekuid, mida Riigikontroll toetab ning on ka varem oma auditites käsitlenud, näiteks ametite, inspektsioonide ja sihtasutuste kihi korrastamine. Hinnata tuleb kõikide allasutuste ülesannete vajalikkust. Poliitika kujundamise ülesanded tuleb koondada ministeeriumidesse. Riigi sihtasutuste ja teiste allasutuste teemale kavatseb Riigikontroll kindlasti edaspidi tähelepanu pöörata. Häda on selles, et vaatamata riiklike sihtasutuste vohamisele, mis on ju teada, kipub neid usinasti juurde tekkima. Sihtasutuste asutamine on valitsuse õigus, kuid kõigi kavandatavate sihtasutuste ülesannetele tuleks hoolikalt mõelda. Kas tõesti on seatud eesmärkide saavutamiseks vaja eraldi sihtasutust, näiteks perede või riigiõiguse teemalist, või saaks hakkama olemasolevate asutuste abil? Just selles kontekstis oleks tervitatav, kui Riigireformi Sihtasutus tulevikku suunatud ettepanekute kõrval võtaks oma võimaluste piires analüüsida ja anda hinnanguid ka olevikus toimuvatele protsessidele. Erainitsiatiivil sündinud sihtasutuse eestvedajate mõtted mitmekesistaks kindlasti mõttepilti.
Sõna "riigireform" võib väga erinevalt sisustada ja sellele tähendust otsida. Arvan, et riigireformi defineerimine, visioon, kõiksuseihalus ei peaks muutuma asjaks iseeneses, omamoodi spunki otsimiseks kõrgelt ja kaugelt, kuigi ta võib olla siinsamas. Asjakohane on tsiteerida Eesti Päevalehte, kus ajakirjanik Raimo Poom eelmisel nädalal kirjutas, seda küll valimiste kontekstis: "Kõik tahaksid elada sellises ideaalmaailmas, kus lahendatakse suuri tulevikuprobleeme. Reaalsus on aga see, et valija elab tänases päevas ja tahab lahendusi igapäevamuredele." Siin on ehk ka vastus küsimusele, millist riigireformi ootavad keskvalitsuselt inimesed. Inimesed ootavad, et riik annaks neile oleviku ja tuleviku suhtes kindlustunde ning aitaks neid siis, kui nad ei tule ise oma muredega toime, ning muul ajal ei segaks. Inimeste jaoks on riigireform nende päriselu probleemide lahendamine. Inimestel on ka ükskõik, kas seda nimetatakse riigireformiks või kuidagi teisti ja kas üldse kuidagi nimetatakse. Nad soovivad tulemust, reaalset tulemust, mis oleks tunda nende elus. Teiste sõnadega, riigiaparaadi sisekaemuslike teemadega tegeledes ei tohiks jälle jääda tagaplaanile inimeste igapäevaelu.
Ei maksa unustada, et riigil on n-ö tuumikülesanded, mis on seotud inimese elukaarega. See on omamoodi riigi ülesannete Maslow' püramiid. Paraku on enamasti palju lihtsam ja huvitavam tegeleda teemadega, mis on püramiidi ülemises otsas, kui nendega, mis alumises. Aga just see alumine osa on vundament. Ja kui sellega mitte tegeleda, võib ühel hetkel juhtuda, et püramiidi ülemisel otsal pole enam millelegi toetuda. Tahtmatus või suutmatus tegeleda riigi tuumikülesannete kindlustamisega toidab ühiskonnas ebakindlust. Ebakindlus on aga kõige parem toitepinnas umbusule, pettumusele, kibestumusele, vihale, äärmuslusele. Kui me suudame inimestele anda kindlustunnet päriseluprobleemide lahendamise kaudu, võib sel olla meie ühiskonna arengule suurem tõukejõud, kui me oskame esialgu arvata.
Head kuulajad! Ma tänan Riigikontrolli nimel ametiaega lõpetavat Riigikogu XIII koosseisu ning eriti riigieelarve kontrolli erikomisjoni liikmeid väga konstruktiivse koostöö eest. Suur tänu!

17:48 Aseesimees Enn Eesmaa
Aivar Sõerd avab küsimuste ringi.

17:48 Aivar Sõerd
Aitäh, austatud aseesimees! Austatud riigikontrolör! Ma väga tänan teid selle põhjaliku ettekande eest ja eriti selle osa eest, mis puudutas riigieelarve ebaselgust. Siin on tõesti asjad läinud hullemaks, ka komisjonis käsitlesime seda põhjalikult. Aga mul on küsimus selle kohta, et rahandusminister kas teadlikult või teadmatusest või seepärast, et ta ei saa asjadest aru, jätab süstemaatiliselt täitmata nii mõistlikud soovitused kui ka seadusest tulenevad soovitused. Näiteks haigekassa ja töötukassa reservide kasutamine või teie ettepanek stabiliseerimisreservi suuruse määramise reeglite kehtestamise kohta või siis Euroopa Liidu vahendite kasutamisest väljumise strateegia tegemine. Ta lihtsalt jätab täitmata suunised, mis on andnud Riigikogu ja mis on andnud Riigikontroll. Kas te olete rahandusministriga kohtunud ja kui olete, siis mida ta teile on rääkinud, põhjendades oma tegematajätmisi?

17:49 Riigikontrolör Janar Holm
Tänan küsimuse eest! Sellel teemal me rääkinud ei ole. Loomulikult ei ole Riigikontrolli soovitused ja ettepanekud ministrile kohustuslikud täita. Mis puudutab küsimusi, mis te tõite, siis rahandusminister ise lubas konstruktiivselt need soovitused täita või need eesmärgid saavutada. Lihtsalt see on tegemata. Aga me sellel pikemalt peatunud ei ole. Seda oleks õigem tema käest küsida, miks see nii on.

17:49 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Liina Kersna!

17:49 Liina Kersna
Suur tänu, austatud juhataja! Hea riigikontrolör! Ma soovin küsida haridusvaldkonna kohta, millel te oma ettekandes ei peatunud. Kui üldiselt Eesti riik panustab protsendina SKP-st haridusse kenasti, siis meid on kritiseeritud selle eest, et liiga suur osa rahast läheb koolivõrgu ülalpidamiseks ja liiga vähe raha panustame personalile. Hea tava on, et enam kui pool rahast võiks minna personalikulude katteks. Millised on olnud riigis viimaste aastate arengud selles osas?

17:50 Riigikontrolör Janar Holm
Aitäh küsimuse eest! Arengud on olnud õiges suunas, aga jätkuvalt on see suhe võrreldes kas või Soomega, mida meile on ju aegade jooksul eeskujuks toodud, siiski liiga palju n-ö karbikulude ehk majanduskulude kasuks. Seega haridussüsteemis endas on ressurss selleks, et õpetajate palka tõsta, veel täiesti olemas.

17:51 Aseesimees Enn Eesmaa
Monika Haukanõmm, palun!

17:51 Monika Haukanõmm
Aitäh, härra juhataja! Hea riigikontrolör! Aitäh selle ülevaate eest! Lubage mulle natuke üldisem küsimus. Riigikontroll on juhtinud samadele probleemidele tähelepanu korduvalt ja korduvalt. Toon siin välja kaks probleemi: töötukassa ja haigekassa reservide kasutamine riigi likviidsusprobleemide lahendamiseks, kuigi see ei ole seadusega üldse kooskõlas, ja euroraha kasutamisest väljatuleku strateegia puudumine. Ja seda vaatamata sellele, et teie, õiguskantsler, olete sellele korduvalt tähelepanu juhtinud ja Riigikogu on seda samuti teinud. See tekitabki tunde, et käed kukuvad sülle ja kõik on nagu hane selga vesi – midagi ei muutu. Ma saan aru, et see ei ole teie ülesanne praegu seda öelda, aga minul on küll selles valguses tekkinud küsimus: mida peaks tegema, et sellised olukorrad muutuksid?

17:51 Riigikontrolör Janar Holm
Aitäh! Riigikontrolli ülesanne on nendele probleemidele tähelepanu juhtida, aga ministrite tööandja on Riigikogu. Nii et siin on jah Riigikontrolli kohustus jätkuvalt välja tuua probleeme, mis meie hinnangul vajavad lahendamist.

17:52 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Urve Tiidus!

17:52 Urve Tiidus
Aitäh, juhataja! Lugupeetud Riigikontroll! Mõneti ma kordan eelmist küsimust. Mis mehhanismid Riigikontrollil ikkagi on, et teie etteheiteid ja tähelepanu juhtimisi siiski ka arvestataks? Järgmine aasta te sajaprotsendilise tõenäosusega olete jälle siin puldis. Mida teha, et te ei peaks neid enam üle kordama? Kas või seesama Euroopa Liidu rahastamise eelarvest väljumise strateegia näiteks. Ja mulle jäi segaseks üks lause teie ettekandest. Te ütlesite, et kui täitevvõim ei olnud veel domineerivas rollis ... Kas selles lauses leidub mingisugune seletus sellele, et etteheitev jutt kõlab nagu kurtidele kõrvadele – väikse liialdusega?

17:53 Riigikontrolör Janar Holm
Aitäh! Kui ma rääkisin domineerivast rollist, siis pidasin ma silmas riigieelarve protsessi. On ju selgelt näha, et riigi eelarvestrateegiaga tegeleb Vabariigi Valitsus ja hiljem selle arutab läbi ja kinnitab Riigikogu. Nagu ma juba oma kõnes viitasin, riigieelarve puhul on kohti, kus Riigikogu otsustav roll võiks suurem olla, päris palju. Mis puudutab teie küsimuse esimest poolt, mida teha, siis ma kinnitan, et kõigis nendes küsimustes on täiesti institutsionaalne järjepidevus olemas. Mõnda neist teemadest on riigikontrolörid käsitlenud aastast 2004 ja me jätkame seda. Meie ei väsi selle teemaga tegelemast ja ainuke lahendus on nagu parlamentaarse riigi puhul ikka hea koostöö Riigikoguga selleks, et lahendada neid küsimusi. Vähemalt minu ametiaja senise kuue kuu jooksul me oleme riigieelarve kontrolli erikomisjoniga väga hea töise kontakti leidnud ja loodame, et suudame neid probleeme lahendada.

17:54 Aseesimees Enn Eesmaa
Jürgen Ligi.

17:54 Jürgen Ligi
Aitäh! Härra riigikontrolör! Te ütlesite, et koolivõrgu muutused liiguvad õiges suunas. Aga ma tean juhtumeid, kus on muutused liikumas väga vales suunas. Paide Gümnaasiumi asemel on must auk ja on lõhutud sünergia kutse- ja üldhariduse vahel. Asi lükkub edasi ja tuleb kolm korda kallim. Kusagil visatakse miljon väikekoolile. Vene koolidele tehakse eelisrahastus arusaamatul põhjusel. See loomulikult pole ainult rahaline küsimus. Ja samal ajal, kui Paides läheb nii, öeldakse näiteks Rae vallale, et meie ühise töö ajal alla kirjutatud leping enam ei kehti. Rae jääb oma koolist ilma. Kas on teile ka sellised asjad silma hakanud? Kas te oskate seda kommenteerida? Ja kas te ei peaks uurima, kuidas ikkagi on nende sadade miljonitega, mis anti koolivõrgu korrastamiseks hariduse parema kvaliteedi nimel?

17:55 Riigikontrolör Janar Holm
Aitäh! Ajad, mil me teiega haridusministeeriumis koos töötasime, on nüüd jäänud rohkem kui kahe aasta taha. Aga ma olen tõepoolest märganud muutusi, mis võrreldes selle ajaga on toimunud. Loomulikult on ministeeriumil ja valitsusel õigus oma otsuseid teha. Mis puudutab seda, kas Riigikontroll peaks vaatama teie nimetatud küsimusi, siis praegu me oleme lõpetamas oma tööplaani arutelusid. Kindlasti näeme mingis perspektiivis ka koolivõrgu temaatika uurimist.

17:56 Aseesimees Enn Eesmaa
Jüri Jaanson.

17:56 Jüri Jaanson
Aitäh! Austatud ettekandja! Tänan põhjaliku ülevaate eest! Te puudutasite muu hulgas Euroopa Liidu toetuste vähenemist ja pikemas plaanis ka kadumist. Mulle tundub, et selle raha vähenemise teema on igas ministeeriumis nagu siseasi. Ministeeriumides ise otsustatakse, millal raha vähenemisest tulenevad uued prioriteedid paika pannakse. Näiteks Sotsiaalministeerium on otsustanud lükata selle arutelu kevadesse, aega pärast valimisi. Kuidas teile tundub, kas need prioriteedid, mida ja kuidas vähendada – vähenemine ju tuleb niikuinii – ning kus rahastus säilitada, peaks juba olema varem paika pandud ja just valitsuse tasandil, mitte ministeeriumide tasandil?

17:57 Riigikontrolör Janar Holm
Tänan! Mis puudutab tuleviku prioriteete, siis minu teada valitsus pidevalt arutab neid. Aga mis puudutab seda, kuidas peaks selle väljumise kavandama, ja viidet, et ministeeriumid teevad seda omapäi, siis riigi rahandust juhib Rahandusministeerium. See on üks nendest protsessidest, kus keegi peab juhtohjad haarama ja ka ajakava määrama. Vastutavatelt ministeeriumidelt aga tuleb küsida konkreetseks ajaks konkreetseid positsioone, ettepanekuid, kuidas sellest n-ö vanast perioodist välja tulla. See on juhtimise küsimus. Kui keegi ei juhi, siis tehaksegi plaanid omapäi, aga kui protsessi juhitakse, siis saab seda koordineeritult teha.

17:58 Aseesimees Enn Eesmaa
Enn Meri.

17:58 Enn Meri
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud riigikontrolör, te rääkisite riigieelarvest ja selle mitteläbipaistvusest. Ma olen teiega selles punktis rohkem kui nõus. Ja ma küsin teie käest kui ekspert: kas teie meelest ei oleks olnud mõttekas ehitada üles mingisugune andmebaas? Ma ei tea, äkki on see juba olemas. Igatahes oleks hea, kui Riigikogu liige saaks valdkondade kaupa otsida välja kulud-tulud, need struktureerida ja saada vastused? Siis saame ju kergemini otsustada. Praegu me ei näe eelarvest läbi ja me ei tea, mida me otsustame.

17:58 Riigikontrolör Janar Holm
Aitäh küsimuse eest! Kindlasti on Rahandusministeeriumil olemas täielik informatsioon eelarve kohta, selles ei ole kahtlust. Kui te küsite, kas see on kättesaadav Riigikogu liikmetele, siis minu teada päris sellist lahendust ei ole, aga see oleks kindlasti hea. Ent ma arvan, et esimene samm võiks olla see, kui riigieelarve seadus ise oleks selline, millest oleks võimalik aru saada.

17:59 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Inara Luigas!

17:59 Inara Luigas
Aitäh! Austatud riigikontrolör! Ma küsin selle tegevuskava kohta, millele siin saalis on osutatud ja millele ka teie olete tähelepanu pööranud: kuidas Eesti riik saab hakkama siis, kui Euroopa Liidu toetusrahad ükskord lõpevad. Kui see tegevuskava tehakse praegu või oleks tehtud juba aasta tagasi, kui selle valitsuse ajal lepitaks kokku teatud kulutuste vähendamises, kas siis võib juhtuda, et aastal 2019, kui on toimunud Riigikogu valimised, uus valitsus hoopis lükkab selle tegevuskava ümber ja teeb uue? Vahest ta otsustab kärpida muid kulutusi, mis seni on Euroopa Liidu toetuste abil tehtud. Kas on mõistlik ikkagi nii vara kulutada nende plaanide tegemiseks inimressurssi, aega ja raha? Tegelikult on aega ja ma arvan, et meie valitsus, ükskõik mis valitsus tuleb, on kompetentne ja saab selle tegevuskava õigeks ajaks koostatud.

18:00 Riigikontrolör Janar Holm
Tänan küsimuse eest! Valitsus tegeleb kogu aeg pikaajalise planeerimisega. Üks väljund on riigi eelarvestrateegia neljaks aastaks. Nii et valitsus teeb tulevikku puudutavaid otsuseid ka eelarve osas ja ka riigi eelarvestrateegiat saab järgmine valitsus muuta. Pigem on küsimus kindlustundes. Väga suurel hulgal rahastatakse ka riigi põhitegevust Euroopa Liidu vahenditest. Kuidas see üleminek riigi eelarvestrateegia konkreetse perioodi kestel ikkagi käib? Ma toon ühe näite. Töövõimereformis on väga suur osa rahastusest kavandatud just nimelt Euroopa fondidest ja see raha hakkab lõppema mitte aastal 2022, vaid juba aastal 2021. See mahub riigi eelarvestrateegia raamidesse. Oleks mõistlik anda see kindlustunne, mis saab sellest hetkest edasi, kui see raha hakkab kahanema. Selliseid valdkondi on palju. See raha ei lõpe aastal 2022, vaid ta juba vaikselt väheneb paljudes valdkondades. Mõistlik oleks see kindlustunne luua. Kui me auditit tegime, siis ütlesid ministeeriumid, et hinnanguliselt 90% tegevustest peab jätkuma, aga kui sellel ei ole praegu riigi eelarvestrateegias katet, siis on küsimus, kas see tasakaalupositsioon on õige. See on küsimus, see ei pruugi olla probleem. Aga kui on katmata valdkondi ja nende tegevustega tuleb jätkata, siis see küsimus igal juhul tekib.

18:01 Aseesimees Enn Eesmaa
Helmut Hallemaa.

18:01 Helmut Hallemaa
Aitäh, eesistuja! Lugupeetud riigikontrolör Janar Holm, aitäh kokkuvõtte eest! Mõneti minu küsimus jätkab eelmist. Te rääkisite riigireformist, mis otseselt ei ole küll vara säilimisega seotud, aga mulle väga meeldis see käsitlus. Ma küsin sealt nüüd edasi: kuidas peaks ikkagi riigireformis arvestama ja lahendama inimeste jaoks päris elulisi probleeme? Meil on olnud ju aastaid loosungiks "Õhuke riik!", aga see on minu arvates liiga õhukeseks läinud. Teine: regioonide areng ja regionaalpoliitika. Kas või Valga Haigla sünnitusosakonna probleem, mille puhul kõik osapooled viitasid, et see on pigem regionaalpoliitika probleem kui rahaline probleem. Kui me ei taha olla linnriik või kahe linna riik, kust ikkagi leida seda tasakaalupunkti? Kuidas oleks tasakaalus ökonoomika, raha ning teiselt poolt sisu ja kvaliteet, mida just nimelt inimesed vajavad?

18:02 Riigikontrolör Janar Holm
Aitäh! Riigireform, nii nagu mina sellest aru saan, on väga tihedalt seotud sellega, kuidas riigi vara kasutatakse ja ka hoitakse. Need on otseses seoses. Küsimus õhukesest või paksust riigist – minu meelest on Eesti riik kodanikele konarlik. Kohati on teda liiga palju ja kohati on teda liiga vähe. Eesmärk võiks olla, et me lihvime seda pinda inimeste jaoks siledamaks. Eks me siis näeme, kas ta on õhuke või paks, peaasi, et ta vastab nendele vajadustele, mis inimestel on. Minu käsitus riigireformi temaatika puhul oli see, et me ei tohiks uppuda enesekorralduslikesse küsimustesse, sest see ei aita väga palju inimesi. Kaugele ulatuvas mõttes või pikaajalises vaates küll, aga me võiksime keskenduda näiteks teemadele, mida me käsitlesime oma ülevaates riigivara kasutamisest ja säilimisest. Tervishoius näiteks tuleks küsimused ära lahendada, mitte lihtsalt olukorda leevendada. Väga palju tööd on tehtud, aga ära tuleb lahendada. Samamoodi pensionikindlustussüsteemide probleemid jne, jne. Tegelikult tuleb tegeleda just nende probleemidega, see on meie meelest päris riigireform, mis puudutab inimesi.

18:03 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Krista Aru!

18:03 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud härra Holm, suur aitäh nii kirjaliku teksti kui ka ettekande eest! Oma kirjalikus ülevaates te juhite väga tõsiselt tähelepanu meie siseturvalisusele seoses Politsei- ja Piirivalveameti ette kerkinud põhimõtteliste küsimustega. Kas hinnates seda, et meie politseinike arv läheneb jõudsalt kriitilise piirini, te olete analüüsinud ka seda, kuidas üldse elanikkonnakaitse ja siseturvalisuse kontseptsiooni on rakendatud? Kas sellele on tähelepanu pööratud? Ega ainult politsei ja piirivalve ei jõua kaitsta. Kas sellel on ka komplekssеid lahendusi?

18:04 Riigikontrolör Janar Holm
Aitäh küsimuse eest! Hiljuti valmis Riigikontrolli audit, mis on ikkagi seotud ka selle küsimusega, kuidas me suudame lahendada erinevaid kriisisituatsioone. See audit valmis ja seal me tõime välja mitmeid küsimusi, mis ei ole seotud otseselt politseiga, vaid muu hulgas ka haiglate valmisolekuga, kui peaks midagi juhtuma. Me oleme sellega tegelenud ja käsitleme ka edaspidi mitmest aspektist siseturvalisuse temaatikat.

18:05 Aseesimees Enn Eesmaa
Aivar Kokk.

18:05 Aivar Kokk
Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma tahan ka kõigepealt tänada väga sisuka ettekande ja kirjaliku materjali eest. Aga loen siit, et tervishoiusüsteemi rahastamine vajab täiendavaid lahendusi. Kas Riigikontroll on arutanud ka seda, et kui praegu analüüsida haigekassat ja ravijuhtumite rahastamist, siis eri haiglate puhul ühe ja sama ravijuhtumi rahastamise vahe võib olla üle nelja korra. Pluss, mida ma olen märganud, et uute investeeringute puhul on eri tasemega haiglates ruutmeetri hinna vahe ka väga

suur. Või see probleem, et me ostame väga korralikke seadmeid, aga mõnes haiglas on seadme kasutamise aeg 24/7 ja teises haiglas võib-olla mõned korrad nädalas. Kas ei ole kuhugi sinna kadunud see raha, mida me otsime kogu aeg?

18:06 Riigikontrolör Janar Holm
Aitäh küsimuse eest! Jah, see raha on ka sellistes kohtades potentsiaalselt olemas. Ja sellele me ka oma ülevaates viitame.

18:06 Aseesimees Enn Eesmaa
Andres Metsoja.

18:06 Andres Metsoja
Aitäh! Härra Holm! Minu küsimus tuleb natuke filosoofilisem ja on kantud teie tõstatatud riigireformi teemast. Nimelt: kas tulevikus võiks käsitleda riigivara kasutamise ja säilimise teema raames ka ringkondadele antavat mandaati? Me teame, et mandaadid on üks hea viis riigikorralduses kaasa rääkida. Samas koonduvad need järjest rohkem suurematesse keskustesse. Ma ei mõtle kindlasti praegu mõnda konkreetset isikut, vaid mandaati kui võimalust ja riigivara üldse.

18:07 Riigikontrolör Janar Holm
Ma tänan küsimuse eest! Ma arvan, et see on väga julge mõte. Meil ei ole kindlasti plaanis lähiajal selle aruande raames seda teemat käsitleda.

18:07 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Ain Lutsepp!

18:07 Ain Lutsepp
Aitäh, eesistuja! Austatud riigikontrolör! Mind huvitab riigikaitse olukord. Teatavasti on Eestis laiapindse riigikaitse kontseptsioon olemas. Kas sellest lähtuvalt on Riigikontrollil mingeid plaane või ülesandeid, arvestades seda, et laiapindse riigikaitse kontseptsioon puudutab väga erinevate ministeeriumite haldusalasid? Kas on plaanis teha audit, enne kui hakatakse töötama uue riigikaitse kontseptsiooni kallal, mille periood algab 2020. aastal?

18:08 Riigikontrolör Janar Holm
Aitäh küsimuse eest! Laiapindse riigikaitse teema on meil tööplaani koostamise arutelul üleval olnud. Ma ei julge praegu öelda, kuidas, millal ja kas üldse see seal koha leiab. Aga üks asi, mida juba praegu ilma igasugust auditit tegemata, empiiriliselt võib öelda, on see, et tunda on väikest segadust, kes võtab sisulise vastutuse selle teema koordineerimise eest. Nagu te viitasite, paljud ministeeriumid tegelevad riigikaitsega, aga kuidas see kokku sõlmitakse, kuidas tegelikult tekiks kõikehõlmav ja seotud kontseptsioon, see on küsimus. Ja selle küsimuse ma julgen küsida ka ilma auditit tegemata, teiste auditite raames, kui on olnud teatud puutumus selle valdkonnaga.

18:08 Aseesimees Enn Eesmaa
Austatud riigikontrolör, suur aitäh! Teile rohkem küsimusi ei ole, kuigi Aivar Kokk küsida sooviks. Aga me leppisime kokku, et igaüks esitab ühe suulise küsimuse. Küll aga on võimalik avaldada arvamust läbirääkimiste kaudu, fraktsioonide esindajatel see võimalus on. Palun, Inara Luigas Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

18:09 Inara Luigas
Aitäh! Head kolleegid! Kõigepealt ma tahan tänada riigikontrolöri sellise sisutiheda ettekande eest, selle oluliste rõhuasetuste eest ja ettepanekute ja soovituste eest. Tahan siinkohal ka kohe öelda, et kõikide nende soovituste kohaselt on Vabariigi Valitsus asunud juba tegutsema, nii nagu ka riigikontrolör ütles, puudutades pensionisüsteemi ja tervishoiukorraldust. Oma sõnavõtus ma tahan käsitleda selliseid teemasid nagu majanduskasv, selle väljavaated ja riigieelarve, millele ka riigikontrolör oma aruandes päris palju tähelepanu on pööranud. Loomulikult on selles ülevaates välja toodud ka riskikohad. Üks

peatükk puudutab riigi maksutulusid, mis tegelikult kasvavad jõudsalt, aga käsitletud on ka riigieelarve tasakaalu, võlgasid ja reserve.
Tsiteeriksingi veidi seda aruannet. Kui 2018. aasta riigieelarve oli koostatud teadmisega, et valitsussektor jääb 36 miljoni euroga miinusesse, siis värske hinnangu kohaselt ja arvestades ka 2019. aasta riigieelarve eelnõuga, jõutakse 154 miljoni euroga plussi. Muutuse taga on eelkõige parem maksulaekumine, mille tulemusena on ülejäägis kõik valitsussektori üksused. Kokkuvõtvalt võibki öelda, et maksud laekuvad väga hästi ning ülejäägis on nii riigieelarve kui ka kohalike omavalitsuste üksuste eelarved. Selline stabiilne majanduskasv jätkub nähtavasti ka tulevikus. Seda võib mitu korda üle korrata.
Riigikontrolli selge sõnum on ka see, et Eesti raamatupidamine on korras, seega ka Eesti rahandus on korras. Selles valguses mulle tundub, et opositsioonipoliitikute, eriti just Reformierakonna poliitikute kriitika kogu majandus-, sh maksundus- ja eelarvepoliitika kohta on pigem selline välja kistud ja kiunuv kui adekvaatne. Inimestele maalitakse kohati väga süngetes toonides pilte, et Eesti rahandus kukub justkui kohe-kohe kokku ja kogu Eesti majandus samuti. Kui puudutada aktsiisipoliitikat, siis alati kõik Reformierakonna poliitikud ikkagi jõuavad selleni, et maksuraha jääb Lätti. Ja võibki nagu pildi maalida, et Reformierakonna poolt nagu nähakse kogu maksupoliitikat ainult alkoholi aktsiisipoliitikas. Õnneks see nii ei ole.
Täna hommikul me istusime paar tundi riigieelarve kontrolli erikomisjoniga koos ja arutasime kõikide nende teemade üle, mida tutvustas riigikontrolör – nii eelarvepoliitikat, maksupoliitikat kui ka natukene laiemalt. Saime aru, et riigi maksupoliitika, riigi eelarvepoliitika ei ole nii üheseltmõistetav ja nii lihtne. On erinevad metoodikad, on erinevad detailid, pisiasjad. Kui inimesed ei tunne väga hästi finantsasju, siis loomulikult on neid väga hea hirmutada jutuga, et praegune valitsus ei püsi õigel kursil jne. Mõni aeg tagasi ma kuulasin Reformierakonna juhtfiguuri Kaja Kallase avalikku esinemist. Ta kritiseeris väga Vabariigi Valitsust ja ütles, et valitsus teeb tagurpidikäiku, ei ole pädev maksupoliitikas, ei ole pädev eelarvepoliitikas. Minu arvates on sellised avaldused väga lapsikud ja väga madalad.
Ma palun lisaaega!

18:14 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, kolm minutit juurde!

18:14 Inara Luigas
Miks ma nii julgelt siin räägin? Ma arvan, et nii Riigikontroll kui ka Rahandusministeerium on arvamusel, et riigis on heal järjel nii maksupoliitika, eelarvepoliitika kui ka üldine majanduspoliitika. Kuidas siis teisiti hinnata seda, et reitinguagentuur Fitch on Eesti reitingutaset tõstnud? See tähendab ka seda, et meil on võimalus julgelt vastu seista kõikidele väliskeskkonna negatiivsetele mõjudele. Meil on riigirahanduse olukord hea ja majanduspoliitiline raamistik tugev. Samas me loomulikult oleme päri riigikontrolöri ettepanekutega, et me peaksime tõesti välja töötama tegevuskavad, kuidas toime tulla siis, kui me enam Euroopa Liidu toetusraha eelarvesse ei saa.
Kindlasti on oluline – ma olen sellega väga päri –, et riigieelarve mõistmine peaks paremaks muutuma. Sellest on räägitud aastaid, see ei ole mitte viimase aasta avastus. Samuti me peaksime paremini olema valmistunud kriisideks. Riigikontroll püstitas ka küsimuse, kas kasutada häid aegu reservide kogumiseks või, vastupidi, võtta juurde odavalt pakutud laenu, et teha investeeringuid. Rahandusministeerium on valinud just selle viimase tee, kuna rahanduslikult on mõistlik maksta tagasi laene, mitte suurendada reserve, kuna reservide tootlus on väike või lausa negatiivne. Seda mõtet on toetanud ka mõned eksperdid.
Lõpetuseks ma tahan öelda, et jah, Aivar, komisjonis mina küsisin, kas riigikontrolöril on ka midagi positiivset öelda. Ja riigikontrolör tunnistas, et kõikide asjade kohta on kindlasti ka palju positiivset öelda. Ma tahan kinnitada, et riik on heades kätes. Kõik tehtud otsused on laias plaanis õiged ja Eesti on õigel kursil. Nii et te võite öösiti rahulikult magada. Eestil läheb hästi. Aitäh!

18:16 Aseesimees Enn Eesmaa
Reformierakonna fraktsiooni nimel Aivar Sõerd.

18:16 Aivar Sõerd

Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Tahan veel kord tänada Riigikontrolli selle tänuväärse töö eest, mis nad on teinud aastaaruande kohta ülevaate kokkukirjutamisel! Alustaksingi sellest, millest ka riigikontrolör alustas: see on eelarve läbipaistvuse küsimus. Ka järgmise aasta eelarve seletuskirjas on must valgel kirjas, et Rahandusministeeriumi eesmärk on eelarve läbipaistvamaks ja selgemaks teha, aga igal aastal me näeme vastupidist: olukord on muutunud hullemaks. Me oleme ka andnud konkreetseid soovitusi, kuidas asja parandada, aga neid soovitusi lihtsalt ei arvestata. Võtame kas või ettepaneku määrata kindlaks stabiliseerimisreservi optimaalse suuruse arvutamise põhimõtted. Küsimus ei ole selles, mida minister siin rääkis, et see pole otstarbekas, et stabiliseerimisreservile pole nagu mõtet lage määrata. Jutt ei ole sellest. Jutt on optimaalse suuruse määramise põhimõtetest. Miks seda teha ei saa, on täiesti arusaamatu. Ja siin on ka sisuline probleem: stabiliseerimisreserv on mõeldud riskide maandamiseks, aga selle suurus on praegu enam-vähem sama kui enne eelmist majanduskriisi 2007. aastal. Aga eelarve maht on ju praegu 11 miljardit eurot, 2007. aasta eelarve oli tänasesse vääringusse arvestades 5 miljardit eurot. Nii et riskid on oluliselt muutunud.
Eelkõneleja kinnitas, et valitsus on hakanud tegutsema. Minister juba aasta tagasi lubas, et tehakse korda haigekassa ja töötukassa reservide kasutamine, see viiakse kooskõlla töötukassa ja haigekassa seadusega. Aga täna minister lihtsalt ütles, et tema ei tea, millal see eelnõu tuleb, kuigi ta lubas selle koostada juba aasta tagasi. Või selline asi. Riigieelarve kontrolli erikomisjon andis suunise kajastada eelarvestrateegias Euroopa Liidu vahendite sõltuvusest väljumise strateegiat. Seda lihtsalt ei tehtud, kuigi vajadus on olemas. Aga eelkõnelejad rääkisid, et aega veel on, küll me jõuame, küll valitsus tegutseb. Ei ole enam aega! Mõned tegevused muutuvad kriitiliseks juba 2021. aastal, nagu riigikontrolör meile hommikul rääkis.
Valitsuse tegevust me näeme. Valitsuse tegevuse tulemus on hoopis vastupidine võrreldes sellega, mis meile lubati. Valitsus lubas majanduse tõusule viia. Kui me prognoose vaatame, siis majandus kasvab küll, aga kasvutempo aeglustub. Aga mis ilmselgelt tõusule on viidud, need on hinnad. Need on mõnes valdkonnas lausa pöörased. Nagu ma juba enne ütlesin, selles osas me oleme Euroopa tipus. Nii et valitsus tegutseb. Minister Tõniste peatus pikalt ka piirikaubandusel ja süüdistas eelmisi valitsusi. Aga alles 2017. aastal hakkas piirikaubandus kiiresti kasvama ja nüüdseks on see jõudnud tasemele, kus sellele pole enam võimalik piiri panna.
Palun lisaaega!

18:21 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, kolm minutit juurde!

18:21 Aivar Sõerd
Mis puudutab eelkõneleja juttu, et raamatupidamine on korras ja riigi rahandus on korras, siis need on ikka täiesti erinevad asjad. Raamatupidamine on see, et pannakse kirja majandustehingud, aga riigi rahandust kujundatakse ikkagi poliitikatega. Aga milliste poliitikatega seda on kujundatud, need tulemused on meil näha: piirikaubandus, hinnatõusud ja headel aegadel reservide kogumata jätmine. Kolleeg Inara, rahvatarkus ütleb ju, et headel aegadel pannakse raha kõrvale, et oleks keerulisematel aegadel seda võimalik kasutada. See jutt, et me reservid jätame kogumata selle pärast, et meil on laenu vaja tagasi maksta, ei kannata mitte mingisugust kriitikat. Laenu me oleme maksnud igal aastal tagasi. Isegi aastal 2007, rohkem kui kümme aastat tagasi, me maksime aastas laenu rohkem tagasi, kui me järgmine aasta tagasi maksame. Nii et poliitikatega on asjad ikkagi väga halvasti. Ja see ei ole mingi hirmutamine, vaid me räägime, nagu asjad on. Veel kord: piirikaubandus ja hinnatõusud – piirikaubandus eelkõige ja hinnatõusud ka suures osas – on ikkagi valitsuse poliitika tagajärg. Aga selle tagajärgi, et me headel aegadel jätame reservid kogumata, me näeme siis, kui majanduses raskemad ajad tulevad. Tänan tähelepanu eest!

18:23 Aseesimees Enn Eesmaa
Enn Meri Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel.

18:23 Enn Meri
Härra juhataja! Lugupeetud riigikontrolör! Lugupeetud kolleegid! Mul ei ole Aivari temperamenti ja ma ei kavatse ka nii kaua rääkida kui tema. Aga ma tahan esiteks tänada selle ülevaate eest – see on väga

huvitav lugemine! Siin on toodud välja ka mõned asjad, millest me pole eriti rääkinud, aga ma nimetaks neid ikka. Näiteks meie pensionisüsteem, meie tervishoiusüsteem – seal on puudujäägid ja seal tuleb midagi teha täitsa kindlasti. Hea oli ka, et sai nimetatud politsei olukorda, mis on väga tõsiseltvõetav probleem. Aga praegu ma kasutan võimalust, et paluda riigikontrolöril edaspidi mitte unustada, et üle tuleb vaadata meie haridussüsteem, kus kindlasti esineb dubleerimist ja kus raha kasutamine alati kõige mõttekam ei ole. Pean silmas eelkõige koolivõrku. Teie tööpõld on suur! Tänan!

18:24 Aseesimees Enn Eesmaa
Rohkem kõnesoovi ei ole, lõpetan läbirääkimised. Tänan veel kord riigikontrolöri ja kõiki, kes arutelust ja läbirääkimistest osa võtsid!

---

10. 18:25 Loomakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu (734 SE) esimene lugemine

18:25 Aseesimees Enn Eesmaa
Järgmine päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud loomakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu 734 esimene lugemine. Palun siia ettekandjaks maaeluminister Tarmo Tamme!

18:25 Maaeluminister Tarmo Tamm
Väga austatud Riigikogu aseesimees! Lugupeetavad Riigikogu liikmed! Lubage tutvustada Maaeluministeeriumis koostatud loomakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu väljatöötamise ja kiireloomulisena esitamise tingis Euroopa Komisjoni algatatud rikkumismenetlus nr 2018/2122 Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2010/63/EL teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitse kohta ebapiisava ülevõtmise tõttu Eesti õigusesse. Komisjoni esitatud märkused on peaasjalikult tehnilist laadi ning käsitlevad sõnastuse, lause ülesehituse ning direktiivi sõnastusega mittekattuvate väljendite kasutamisega seotud probleeme. Komisjoni märkuste arvestamiseks soovime eelnõuga täpsustada ja täiendada loomakaitseseadust, et viia see veelgi selgemalt ja üheselt mõistetavamalt kooskõlla direktiivi nõuetega.
Eelnõus on palju muudatusi, kuid need on pigem tehnilist laadi ja sätteid täpsustavad. Toon siinjuures välja peamised muutmisele minevad teemad: loomakaitsedirektiivi kolme põhimõtte, loomkatse asendamise, vähendamise ja täiustamise nõude selgem sätestamine; loomkatse läbiviimise lubatud eesmärkide ning läbiviimise piirangute ja korra täpsustamine; katseloomade kasvatamise, katseloomadega varustamise ja katseloomade kasutamise tegevusloale lisatavate kõrvaltingimuste täiendamine; ettevõtja kohustuste täpsustamine juhuks, kui ettevõtja majandustegevus ei vasta enam tegevusloa kontrollieseme nõuetele ning võib negatiivselt mõjutada katseloomade heaolu; viiendaks, katseloomade kasvatamise, katseloomadega varustamise, katseloomade kasutamise ettevõtte töötajate teadmiste ja oskuste kohta kehtestatud nõuete täpsustamine; kuuendaks, loomkatseprojekti hindamise korra ja loomkatseprojekti eest vastutava isiku täpsemate kohustuste sätestamine; seitsmendaks, loomkatseprojekti tingimuste muutumise korral loa uuendamise kohustuse täpsustamine ja kaheksandaks, loomkatseprojekti järelhindamise nõuete täpsustamine.
Rõhutan veel kord, et loomkatsetes kasutatavad loomad on ka praegu kaitstud. Muudatused on pigem tehnilised ja nendega ei kaasne olulist mõju, kuna ka kehtiv loomkatseprojekti loa andmise süsteem on direktiivi põhimõtetest lähtuvalt üles ehitatud. Tänan!

18:28 Aseesimees Enn Eesmaa
Küsimus Urve Tiiduselt. Palun!

18:28 Urve Tiidus
Lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Mul tekkis küsimus, milliste loomadega meil neid loomkatseid tehakse. Kas te võite tuua mõned näited? Kas nendeks loomadeks on ainult hiired või on midagi veel?

18:28 Maaeluminister Tarmo Tamm

Aitäh! Põhiliselt kasutatakse loomkatsetes hiiri ja rotte, vähesel määral küülikuid ja merisigu. Eesti teadlased tegelevad näiteks vähiravimite ja Parkinsoni tõve vastaste preparaatide väljatöötamisega. Loomkatseteks loetakse ka loodusest pärit liikide, näiteks metsvintide ja ümarmudilate uuringuid, mida tehakse nende liikide tundmaõppimise huvides. Nii et põhiliselt viiakse katseid läbi hiirte ja rottidega, vähesel määral ka küülikute ja merisigadega.

18:29 Aseesimees Enn Eesmaa
Austatud minister, suur aitäh! Maaelukomisjoni liige Heimar Lenk teeb juhtivkomisjoni ettekande.

18:29 Heimar Lenk
Head kolleegid! Maaelukomisjon arutas seda seaduseelnõu esmaspäeval, 5. novembril. Enamik komisjoni liikmeid oli kohal. Istungile olid kutsutud ka Maaeluministeeriumi asekantsler Toomas Kevvai ja õigusosakonna nõunik Katrin Tuula, kes tutvustasid neid muudatusi, mis on plaanis teha. Nagu härra minister juba ütles, selles dokumendis on rida parandusi, aga need on tõepoolest ainult keelelised ja tehnilist laadi. Toomas Kevvai andis seaduse muutmise eelnõust ülevaate. Ta märkis ka seda, et selle eelnõuga peaks sel aastal hakkama saama, et see järgmise aasta alguses jõustuks. Põhiline on see, et eelnõuga ei muudeta sisuliselt loomkatsete korraldust Eestis ning ka kõik seni välja antud loomkatsete load jäävad kehtima.
Olid ka mõned küsimused. Näiteks kolleeg Inara Luigas küsis, kas midagi muutub ka loomkatsetega tegelevate ettevõtete jaoks. Toomas Kevvai vastas, et nende jaoks ei muutu midagi. Loomkatsete tegevusloa menetlus läheb isegi mõnevõrra lihtsamaks, aga põhiliselt on see meil juba paika pandud. Meie komisjoni esimees Aivar Kokk küsis veel, et kellega on eelnõu kooskõlastatud. Õigusnõunik Katrin Tuula vastas, et eelnõu saadeti laiali mitmele organisatsioonile, aga kooskõlastamisest võtsid osa Eesti Loomakaitse Selts ja Tartu Ülikool. Komisjoni liige Artur Talvik palus selgitada, milliseid loomkatseid on lubatud teha, ja ministeeriumi esindajad ka selgitasid. Ka siin saalis küsiti praegu selle kohta. Ja tõepoolest, põhiliselt tehakse katseid hiirtega. Minister nimetas siin ka metslindusid. Põhiliselt võetakse neilt ainult vereproove, misjärel lastakse linnukesed tagasi loodusesse. Veel on selle seaduse juures tähtis see, et loomkatsete tegijad peavad enne millegagi katsetama hakkamist olema veendunud, et kusagil mujal Eestis ei tehta paralleelselt samu katseid. Eesmärk on loomi hoida, neile mitte liiga palju liiga teha. Ja ongi küsimuste kohta kõik.
Tehti ettepanek tuua see eelnõu Riigikogu saali, võtta see tänasesse päevakorda. Ettekandjaks määrati mind. Tehti ka ettepanek eelnõu 734 esimene lugemine lõpetada. See leidis meil komisjonis konsensuse. Samuti tehti ettepanek määrata eelnõu 734 muudatusettepanekute tähtajaks vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele kümme tööpäeva, s.o 28.11 kell 17.15.
Omalt poolt lisan juurde, et see on tore seadus. See kaitseb kõvasti loomi, et neile väga palju liiga ei tehtaks, kui neid katseid on vaja teha, ja et neid hoitaks heades tingimustes. Neid katseid tuleks Eestis võimalikult vähe teha ja loomadele võimalikult vähe piina valmistada. Siin on veel niimoodi öeldud, et loomadele tuleks võimalikult vähe valu teha, kui neid katseid tehakse, ja kui on vaja neid hukata, siis tuleb seda teha humaansel viisil või kuidas seda öeldagi. Ühesõnaga, see seadus kaitseb loomi, et neil võimalikult vähe kannatusi oleks. Vaat niimoodi.

18:33 Aseesimees Enn Eesmaa
Küsimuste vooru ettekandjale avab Raivo Põldaru.

18:33 Raivo Põldaru
Aitäh, härra aseesimees! Hea ettekandja! Ma sain aru, et küsimus on puhtalt tehnilistes probleemides – me oleks siis vist ilma direktiivita ka välja tulnud. Täna oli siin päevakorral meie seaduse sõnastus. Ma pakun välja, et võib-olla algatasid need Euroopa ametnikud selle rikkumismenetluse selle pärast, et lihtsalt häid tõlkijaid ei olnud. Meie seadus on isegi hea, võib-olla on see probleem ja rikkumismenetlus tõlkimise taha jäänud.

18:34 Heimar Lenk
Aitäh küsimuse eest! Nagu sa tead, on meie seadused, mis siin saalis vastu on võetud, alati väga head olnud ja on ka tulevikus. Eurooplased lihtsalt tahtsid meid natuke täiendada, parandada ja aidata.

Et sa asjast aru saaksid, toon näite. Kahe seaduse puhul – mõtlen seda täiendatud Euroopa oma, mis tuli, ja meie oma – tekkis näiteks valuga seotud küsimus. Eesti seaduses on kirjutatud, et loomale ei tohi valu teha, aga Euroopa seaduses on öeldud, et ühel puhul tohib talle kas suuremat või väiksemat valu teha. Eesti seadus ei ole seda formuleerinud, mis on suur ja mis on väike valu.

18:35 Aseesimees Enn Eesmaa
Urve Tiidus, palun!

18:35 Urve Tiidus
Aitäh! Üllatuslikult nimetati nende loomkatsete objektina ka ümarmudilat, mis on teatavasti ülihästi kohanenud võõrliik Eesti vetes. Millistes katsetes neid küll kasutatakse? Kas komisjonis oli sellest juttu?

18:35 Heimar Lenk
Meil sellest komisjonis juttu ei olnud. Tõepoolest ei oska vastata, mis seal tehakse. Aga ma arvan, et need on selleks, et kalad paremini areneksid.

18:35 Aseesimees Enn Eesmaa
Andres Metsoja.

18:35 Andres Metsoja
Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Minu küsimus puudutab loomakaitse seltsi. Te mainisite, et loomakaitse selts osales kooskõlastamisel. Ma küsin üle, mida see tähendab. Kas ta kooskõlastas, tegi ettepanekuid või seda eelnõu täiendati – mida see osalemine täpselt tähendab?

18:35 Heimar Lenk
Osalemine tähendab seda, et nad esitasid oma arvamusi. Eesti Loomakaitse Selts ja Tartu Ülikool olid need kaks asutust, kellega komisjon koos töötas.

18:36 Aseesimees Enn Eesmaa
Peeter Ernits.

18:36 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma tahaks loomasõbrana teada sinu arvamust. Sa ütlesid, et seadused on väga head ja lähevad veel paremaks ning et selle eelnõu eesmärk on katseloomadele võimalikult vähe kannatusi tekitada. Aga ma küsin, kui palju kannatusi siis praegu nendele loomadele tekitatakse. Oskad sa täpsustada, milles need kannatused seisnevad ja kuidas need vähenevad selle eelnõu vastuvõtmisel?

18:36 Heimar Lenk
Eks neid pigistatakse, lõigatakse, süstitakse jne. See on valus, Peeter. Ja me püüame sinnapoole, et seda oleks võimalikult vähe vaja teha. Ühesõnaga, mõte on loomkatsetest rohkem loobuda. Võib-olla saab muul moel need katsed tehtud, need loodusasjad korraldatud ja uuritud. Mõte on teha, nagu öeldakse, nii palju kui hädasti tarvis, aga mitte rohkem. Et ei oleks nii, et me laamendame ringi, muudkui lõikame hiirekesi ja rotikesi. Said sa aru?

18:37 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Krista Aru!

18:37 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud komisjoni ettekandja! Ma näen siit kooskõlastustabelist, et Tartu Ülikool on teinud väga palju ettepanekuid, millest osa on arvestatud, osa arvestamata. Te ise nimetasite ka Tartu Ülikooli. Aga kuidas on maaülikooli teadlastega?

18:37 Heimar Lenk

Aitäh küsimuse eest! Kõiki ülikoole kutsuti koostööle, aga vastas Tartu Ülikool. Ja nagu te ütlesite, nende ettepanekuid on tõepoolest ka arvestatud. Näiteks küsis Tartu Ülikool, miks on seaduses avamata selline termin nagu "translatiivne uuring". Tartu Ülikoolile tuldi vastu ja seadusesse pandi eestikeelne sõna "siirdeuuring". On ju kena?

18:38 Aseesimees Enn Eesmaa
Peeter Ernits.

18:38 Peeter Ernits
Hea juhataja ja ettekandja! Siin on käsitlusel ka väga olulised terminid ja mõisted. Sa rääkisid valust ja sellest, mis on suur valu ja mis on väike valu. Kas sa natuke avaksid seda? Valu on iseloomulik mitte ainult loomadele, vaid ka inimestele. Mida te komisjonis arutasite – mis on väike valu ja mis on suur valu?

18:38 Heimar Lenk
Aitäh küsimuse eest! Peeter, komisjonis seda ei arutatud, need terminid olid lihtsalt Euroopa dokumendis. Aga tuleta oma elu meelde, sa oled palju aastaid elanud. Milline on su elus olnud suur valu ja milline väike valu?

18:39 Aseesimees Enn Eesmaa
Henn Põlluaas.

18:39 Henn Põlluaas
Aitäh! Loomkatsed on paraku ainus meetod, et saada adekvaatset infot ja uurimistulemust selle kohta, kuidas mõjuvad mingisugused ravimid või muud asjad elusorganismile. Nende katsete abil saab tuua väga häid paralleele, kuidas need inimestele mõjuksid. Kui see tegevus ära keelatakse, siis mis seda asendab? Ja kuidas me saame olla kindlad, et tulevikus väljatöötatavad ravimid on ka inimestele kasulikud ja teevad neile head?

18:39 Heimar Lenk
Aitäh küsimuse eest! Esimesele poolele ma vastan nii, et see dokument ei ütle mitte mingil juhul seda, et loomkatseid ei tehta või ei tohiks teha. Mõte on selles, et võiks püüda neid vähendada, nagu siin on öeldud. Kui katseid tehakse juba ühes kohas, näiteks Tartu Ülikoolis, siis ei ole mõtet paralleelselt teha sama uurimust põllumajandusakadeemias või kusagil mujal. Seda peaks riik kontrollima ja vaatama, et registreeritud luba sellisteks katseteks on antud ühele asutusele, et mitte mitmes kohas kümneid hiiri hävitada. Aga kelle peal veel katsetada? Ma ei teagi. Ma loen siit, et meie president soovitas robotitega suhelda – võib-olla siis seda proovida.

18:40 Aseesimees Enn Eesmaa
Suur aitäh! Ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised fraktsioonidele. Seda soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 734 esimene lugemine lõpetada. Määran eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 28. novembri kell 17.15.

---

11. 18:41 Taimede paljundamise ja sordikaitse seaduse, halduskoostöö seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (733 SE) esimene lugemine

18:41 Aseesimees Enn Eesmaa
Järgmine päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud taimede paljundamise ja sordikaitse seaduse, halduskoostöö seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 733 esimene lugemine. Ettekandjaks on maaeluminister Tarmo Tamm.

18:41 Maaeluminister Tarmo Tamm

Austatud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Lähen korraks tagasi eelmise päevakorrapunkti juurde. Mulle meeldib, et Riigikogu liikmetele lähevad korda ka need, kelle eest me peame hoolt kandma ja keda kaitsma – antud juhul loomad, kas või katseloomad. Aga tulen nüüd taimede paljundamise ja sordikaitse seaduse juurde. Taimede paljundamise ja sordikaitse seaduse, halduskoostöö seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu on välja töötanud Maaeluministeerium ja Keskkonnaministeerium. Taimede paljundamise ja sordikaitse seaduse, halduskoostöö seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu tuleneb vajadusest ajakohastada seemnete sertifitseerimise korraldamist, ajakohastada riigilõive ja viia need vastavusse tegelike kulutustega, viia puuvilja- ja marjakultuuride sordilehte võtmise nõuded vastavusse Euroopa Liidu õigusaktidega ning täpsustada sordikaitse ulatust.
Seemnete sertifitseerimise korralduse muudatusega viiakse meie sertifitseerimise süsteem üle maailma laialdaselt kasutatava praktika sarnaseks. Seemnete sertifitseerimisel vähendatakse riigi ülesandeid ning suurendatakse tootjate omavastutust. Muudatuste tulemusel tohib seemnete tootja sertifitseeritud kategooria seemne puhul teha ise põldtunnustamist ning muu kategooria seemnete puhul võtta sertifitseeritavast seemnepartiist ise proove ja neid ka seemne kvaliteedi määramiseks laboratooriumis analüüsida, kui tal on asjakohaseks tegevuseks majandustegevuse luba või kui talle osutab sellist teenust asjakohase tegevusloaga isik. Seadusmuudatusega võivad tootjad ise taotleda majandustegevuse luba sertifitseerimistegevuse läbiviimiseks ning sellisel juhul on nad selle tegevuse eest ette nähtud riigilõivu tasumisest vabastatud.
Ka riigilõivuseaduse muudatus toetab sertifitseerimise süsteemi muutmist. Siinkohal on paslik ära mainida, et seemnete sertifitseerimine on käsitletav erahuvist tuleneva teenusena, kuna see annab konkreetsele isikule õiguse tooteid turustada. Üle on vaadatud riigilõivude kujunemine. Riigilõivud tõusevad märkimisväärselt, samas on edaspidi vaja riigilõive tasuda ainult siis, kui kasutatakse Põllumajandusameti sertifitseerimisteenust. Analüüsimise eest tuleb edaspidi tasuda Põllumajandusuuringute Keskusele nende kehtestatud hinnakirja järgi. Riigilõivu metsapuude seemnete proovi võtmise ja laboratoorsete analüüside eest tõstetakse, et see oleks vastavuses teenuse otseste kuludega, ning kaotatakse ära riigilõiv metsapuude seemnete pakendamise eest. Samuti asendatakse metsapuude seemnete pakendamiseks nõutud tegevusluba majandustegevusteate nõudega.
Teine peamine muudatus käsitleb puuvilja- ja marjakultuuri sortide sordilehte võtmist. Muudatusega lisatakse ka puuvilja- ja marjakultuuri sordid sordilehte võetavate sortide hulka. Eesmärk on hakata puuvilja- ja marjakultuuri sorte võtma sordilehte nii nagu põllu- ja köögiviljakultuuri sortegi.
Kolmas muudatus käsitleb sordi omanikule teabe kättesaadavuse parandamist oma tarbeks toodetud seemnete kohta ja litsentsitasu maksmist kaitsealuse sordi seemnete kasutamise eest. Kaitsealuse sordi kasutamise korral makstakse sordi omanikule litsentsitasu. Selline nõue on juba aastaid kehtinud, kuid praegu ei saa sordi omanikud piisavalt teavet oma tarbeks toodetud sordiseemnete ja nende koguste kohta. Seega pole neil olnud võimalik saada õiglast tasu nende sortide kasutamise eest ega kaitsta oma õigusi.
Lisaks sellele luuakse seemnekartuli tarnijatele enesekontrollisüsteem, mis on olnud nende endi soov, ning asendatakse metsakultiveerimismaterjali tootjatelt nõutud tegevusluba teatamiskohustusega. Seaduse üldine eesmärk on ajakohastada meie seadusi ja seemnetootmise korraldust Eestis. Aitäh!

18:46 Aseesimees Enn Eesmaa

Ettekandjale on küsimusi. Palun, Krista Aru!

18:46 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister, aitäh selle ülevaate eest! Tutvun nüüd selle seletuskirjaga ja siin on väga huvitavaid ja sisukaid kohti. Minu küsimus on selline. Te märgite, et ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk on seemnetootjate vähene huvi ise majandustegevusluba taotleda. Mida on ette võetud, et see huvi ka tõusvate riigilõivude tõttu veelgi ei väheneks? Kui see väheneb, siis on sellel ju pigem halvav mõju kogu seemnete sertifitseerimise süsteemile.

18:47 Maaeluminister Tarmo Tamm

Aitäh hea küsimuse eest! See huvi peaks eelkõige tulenema sellest, et seemnekartuli või seemnevilja eest saab turul oluliselt kõrgemat hinda küsida. See peaks olema iga tootja huvides. Teiseks annab seaduseelnõu, see muudatus seemnetootjale võimaluse ise selle tunnustamisega, sertifitseerimisega

tegeleda. Ta ei pea enam pöörduma riigi poole ega maksma riigilõivu. See teeb tema elu mugavamaks ja lihtsamaks. Ütleme nii, et riik ei ole antud juhul keskne institutsioon, kes peaks seda asja korraldama, vaid ettevõtjad ise. Nad saavad vastava tunnustussertifikaadi või kuidas seda nimetataksegi. Nad saavad seda tööd tulevikus ise korraldada. Põhiline on ikka see, et seemnevilja või ükskõik mis sertifitseeritud seemnete eest saab alati oluliselt kõrgemat hinda küsida kui tavalise turul oleva toote eest. Nii et neil on siin lausa otsene majanduslik huvi.

18:48 Aseesimees Enn Eesmaa
Aivar Kokk.

18:48 Aivar Kokk
Hea juhataja! Hea minister! Kas lihtsam lahendus ei oleks see, et kui PRIA-lt taotletakse toetusi põllumaa tarbeks, siis võiks taotluses olla üks lahter, kus on kirjas, mida selle põllu peale külvatud on? Siis oleks väga selgelt teada, milliseid sorte kui palju Eestis kasvab, ja meil oleks lahendatud see mure, et 3/4 põllumehi ei maksa sordiaretajatele mitte sentigi.

18:48 Maaeluminister Tarmo Tamm
Aitäh! Ma ei kujuta seda hästi ette. Kui mina oleks sordiaretaja ja teie oleks tarbija, siis kas ma annaks teile seda õige hinnaga kaupa nagu odavamalt või? See hind tuleb ju sordiaretusest. See, kui ma külvan oma põllu peale teravilja, millest jääb midagi järgmiseks aastaks n-ö seemneks järele, ja see, kui ma ostan firma käest vilja, mille seeme on sertifitseeritud, on kaks täiesti erinevat asja. Sealt see hinnavahe tulebki. Me peame liikuma sinnapoole, et me kasvataks neid sorte, mis on hästi uuenduslikud ja annavad kõrgemat saaki – see ongi eesmärk. See on ka tootja eesmärk. Aga sealt PRIA leheküljelt sa seda ju välja ei loe.
Ausalt öelda ma ei saanud otseselt küsimusest aru. Olukorda see igatahes ei lahendaks, sest meie eesmärk on otsida uuenduslikke sorte ja vaadata maailmas ringi. Põllumehed peaks olema sellest otseselt huvitatud, sest see kindlustab neile kõrgema saagi. Me peame uuendustega kaasa minema. Me ei peaks edasi ajama seda joont, et me lihtsalt jätame oma külvatud viljast seemet mitmeks aastaks. See ei kindlusta korralikku saaki. Me peaks uute sortide ja uuendustega kaasa minema.
Nii et see kindlasti ei lahenda seda olukorda. Põhipunkt või -küsimus ongi see, et ettevõtja ise peab olema asjast huvitatud. Ta ise peab olema huvitatud heade ja uuenduslike sortide kasutamisest ning sellest, et ta saaks need sertifitseeritud. See on otseselt ettevõtja majanduslikes huvides.

18:50 Aseesimees Enn Eesmaa
Aivar Kokk.

18:50 Aivar Kokk
Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Ma natuke täpsustan oma küsimust, võib-olla ma esitasin selle lihtsalt halvasti. Praegu saavad sordiaretajad umbes 200 000 eurot, aga kui me selle seaduse vastu võtame, siis kasvab see summa teoreetiliselt 800 000 eurole. Selleks, et sordiaretajad, sordimüüjad teaksid, mis põllu peal mida kasvatatakse, on neil vaja andmebaasi. Seda andmebaasi praegu ei ole. Üks võimalus on selline: kuna põllumehed esitavad PRIA-le nii- või naapidi toetuste taotlusi, saaks sinna märkida, millist sorti nad käesoleval aastal oma põllu peal kasvatavad. Siis oleks sordimüüjatel olemas andmebaas, kust nad näeksid, kas keegi jääb neile võlgu või ei jää. Praegu ei maksa ju 3/4 põllumeestest sordi eest mitte sentigi.

18:51 Maaeluminister Tarmo Tamm
Aitäh! Ma saan aru, et küsimuse sisu või süda on selline, et keegi kasutab ühe helilooja toodangut ja kuulab seda niisama, st ei maksa selle eest midagi. Kas ma saan õigesti aru? Küsimus oli täpselt sama. Ma ei oskagi öelda. Üldjuhul nad peavad ju sorte uuendama ja igal juhul neid sertifitseeritud firma käest ostma. See sõltub perioodi pikkusest ja ega lõputult ei ole võimalik teiste kulul elada.
Aga ma saan selle küsimuse sisust aru küll – et keegi ei saaks minu autoriõigusi või muid õigusi kuritarvitada ja mind ära kasutada, et ma ei kaotaks sellest, kui ma olen sertifitseerimiste kadalipu läbi käinud. Ma siiralt ei oska öelda, kas see on suur probleem tänasel päeval. Ma ei tea, kas see on suur

probleem. Mulle öeldi paar päeva tagasi, kui ma käisin Ida-Virumaal, et lihtsat viljaseemet ei ole üheski variandis üldse olemas. Selle põhjus on selle aasta kuiv suvi ja eelmise aasta liigniiskus – mitte ainult Eestis, vaid ka Baltimaades ja suuremas ringkonnas. Nii et neid seemneid lihtsalt ei olegi. See on tõsine probleem ja eks nad peavad sellega tegelema. Osa põllumehi ongi ainult seemnekasvatusele spetsialiseerunud ja minu meelest on see päris õige tee.

18:53 Aseesimees Enn Eesmaa
Krista Aru, teine küsimus, palun!

18:53 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Seaduseelnõu puudutab põhimõtteliselt ka puuvilja- ja marjakultuuride sorte. Kas te selgitaksite natukene seda uuendust, selle põhimõttelise muudatuse tähendust ja tähtsust?

18:53 Maaeluminister Tarmo Tamm
Jah, selle seaduse mõju laieneb oluliselt. See puudutab ka metsapuude seemnete pakendamist ja laboratoorset analüüsi. Aga see valdkond eriti palju ei muutu, põhiprintsiibid on samad. Või milliseid seemneid sa käsitleda soovisid? Kas ma sain õigesti aru? Ei saanud.

18:54 Aseesimees Enn Eesmaa
Peeter Ernits.

18:54 Peeter Ernits
Hea juhataja ja ettekandja! Ma loen siin seda puuvilja- ja marjakultuuride listi ladina ja eesti keeles. Võib-olla ma ei ole asjast õigesti aru saanud, aga ütle mulle, kes tegeleb kinkanipuu, hariliku kastani või Euroopa õlipuu seemnete ja nendega seotud probleemidega, kui mõne näitega piirduda.

18:54 Maaeluminister Tarmo Tamm
Aitäh! Kes konkreetselt tegeleb? Ega seaduseelnõu ei sätesta seda, kes konkreetselt tegeleb, see seab raamid. Kui keegi tahab selles valdkonnas tegutseda, siis ta peab lähtuma sellest vastuvõetavast seadusest, millest tulenevad ka riigilõivud ja kõik järgmised sammud. Iseenesest loob see võimaluse ja kui sa selle valdkonnaga tegeled, siis sa pead selle loeteluga arvestama. Aga ma võin ette lugeda nende taimeliikide loetelu, mille kaitsealuse sordi seemet ja paljundusmaterjali võib väikeses mahus kasutada: harilik kaer, harilik oder, harilik rukis, tritikale, harilik nisu, raps, rüps, harilik lina, kikerhernes, kollane lupiin, harilik lutsern, põldhernes, põlduba, suvivikk, kartul. Selline see loetelu on.

18:55 Aseesimees Enn Eesmaa
Suur tänu ministrile! Rohkem küsimusi ei ole. Maaelukomisjoni esimees Aivar Kokk teeb juhtivkomisjoni ettekande.

18:55 Aivar Kokk
Hea juhataja! Head kolleegid! Maaelukomisjon arutas esmaspäeval, 5. novembril Vabariigi Valitsuse algatatud taimede paljundamise ja sordikaitse seaduse, halduskoostöö seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu. Kohale olid kutsutud Maaeluministeeriumi toiduohutuse ning teaduse ja arenduse asekantsler Toomas Kevvai, Maaeluministeeriumi taimetervise osakonna juhataja Sigmar Suu ja sama osakonna nõunik Kristiina Digryte, kes seda eelnõu tutvustasid. Komisjoni liikmed esitasid väga palju küsimusi. Väga paljud küsimused ei saanud vastuseid. Loodame, et esimese ja teise lugemise vahel me saame ka vastused. Oleme saatnud ka kutse kõikidele huvilistele, et nad saaksid esitada oma mõtteid ja ettepanekuid selle eelnõu kohta. See mõjutab väga suurt ringkonda: kõiki Eestis tegutsevaid põllumajandusettevõtteid, kes põllu peal vilja kasvatavad, metsatööstusettevõtteid ja puuviljakasvatajaid.
Komisjon tegi ka neli konsensuslikku otsust. Tehti ettepanek võtta eelnõu 733 täiskogu päevakorda 14. novembril ja määrata ettekandjaks Inara Luigas. Kuna Inara ei saanud täna sellel kellaajal siin olla, siis otsustas komisjon sel esmaspäeval määrata ettekandjaks komisjoni esimehe. Komisjon tegi ka

ettepaneku esimene lugemine lõpetada ja kui esimene lugemine lõpetatakse, siis vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele määrata parandusettepanekuteks kümme tööpäeva ehk 28. novembri kell 17.15. Ütlen veel kord, et kõik otsused tehti konsensuslikult. Aitäh!

18:57 Aseesimees Enn Eesmaa
Esimese küsimuse esitab Peeter Ernits.

18:57 Peeter Ernits
Hea juhataja ja ettekandja! Kõigepealt komplimendid maaelukomisjonile, sest nende liikmed vastavad selges eesti keeles ja arusaadavalt. Aga praegu ma siiralt ei saanud selle eelnõu puhul ministri arvamusest aru. Nagu ma kuulsin, oli palju küsimusi, aga vastuseid ei tulnud. Kes sellega siis ikkagi tegeleb? Mind ei huvita persoonid. Mind huvitab, miks see nimekiri on just selline. Ma räägin praegu puuvilja- ja marjakultuuridest. Maasikad, pirnid, murakad jms – see on täitsa selge. Aga miks on siin nimekirjas harilik kastanipuu, kinkanipuu, Euroopa õlipuu, kuid ei ole banaane ega igasuguseid palme, mida kasvuhoones kasvatatakse? Kuidas on see nimekiri tekkinud, oskad sa öelda? Kas see on lihtsalt direktiivi nimekiri, mis on meile siia paisatud? Ava natuke kaarte, palun!

18:59 Aivar Kokk
Aitäh väga hea küsimuse eest! Harilikust kastanipuust nii palju, et nagu sa tead, on ka Eestis võimalik neilt mõnel aastal kastanimune saada. (Hääl saalist.) Ei ole? Aa, need on hobukastanid. Hariliku kastani munad on need, mida süüa saab. Ma ei oska sulle vastata. Me tõesti komisjonis ei vaadanud üle neid sorte, mis seal on. See eelnõu tekitas nii palju muid küsimusi, alates sellest, et muutuvad maksesüsteemid ja kaovad ära sildistamismaksud. Küsiti ka, kui suured on need seemnesortide maksustamise summad. Praegu korjatakse Eestis viljasortide pealt arvutuslikult kokku 200 000 eurot, millest pool läheb Eesti aretajatele ja pool välismaa aretajatele. Aga kui arvutada kokku põllumaad ja see, kui palju vilja kasvatatakse, siis võiks see summa olla suurusjärgus 800 000 eurot.
Me alles hakkame komisjonis analüüsima, kas need on reaalsed numbrid, mis on siin sordi hindadeks pandud, ja kas need mõjutavad põllumehi ka järgmistel aastatel. See veel selgub, mis numbrid siia tegelikult jäävad. Me ei saanud ka päris kõikidele küsimustele vastuseid. Näiteks, kui enne sai pakendile sildi paneku eest 10 senti, siis eelnõu järgi seda enam ei saa. Küsisime, kui palju neid pakke siis aastas tehakse. Me teame umbes, kui palju seemneid metsa kasvatamiseks kokku korjatakse, aga ei tea, millistes pakendites need on ja kui palju raha see teiselt poolt tähendab. Eelnõudega ongi ju nii, et need tulevad valitsuselt, ministeeriumilt Riigikokku, kus komisjonid hakkavad neid arutama. Lõpuks võtab ju eelnõud vastu Riigikogu. Nii et kindlasti me saame paljudele küsimustele komisjonis vastuse. Ja kui me näeme, et selle eelnõuga kannatab teisele lugemisele tulla, siis me sellega teisele lugemisele ka tuleme.

19:01 Aseesimees Enn Eesmaa
Andres Metsoja.

19:01 Andres Metsoja
Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus puudutab metsakultiveerimismaterjali ja just nimelt seda poolt, et nii maaülikooli kui teiste asutuste teadlased on rõhutanud metsataimede kvaliteediga seotud probleeme. Kui me toome neid lõuna poolt sisse, siis tekivad külmalõhed. Kas need metsataimed, mis Eesti metsadesse jõuavad, on ikkagi kvaliteetsed ja kas on tagatud selle investeeringu otstarbekus? Me ei taha ju istutada taimi, mis on ühel hetkel haiged ja ei taga metsa väärtust ega selle kasvu. Kas see eelnõu parandab midagi selle koha pealt ja võtab selle teema luubi alla või see eelnõu konkreetselt seda teemat ei puuduta?

19:02 Aivar Kokk
Aitäh! Aus vastus on, et otseselt ei puuduta, kuid kaudselt kindlasti. Ma usun, et tänaseks on kõikidele metsameestele, kes ka oma raiesmikule uut metsa istutavad, selgeks saanud, et tuleb kodumaist seemet külvata või kodumaiseid taimi istutada. Nüüdseks on meil juba olemas see kogemus, et Lätist

tulev taim ei kasva Eestis nii nagu Eesti taim. Siin räägitakse ikkagi sordist: nendest, kellel on õigus teatud sorte müüa või aretada, ja sellest, et ma saaks ostes õige sordi, millel oleks õige märgistus ja mille seemnel oleks ka õige hind.

19:02 Aseesimees Enn Eesmaa
Helir-Valdor Seeder.

19:02 Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Austatud ettekandja! Nagu me teame, kehtestatakse riigilõiv alati mingisugustele toimingutele – nii ka siin. Ma loen seletuskirja ja ei saa täpselt aru, kas meil on ka inimesed olnud riigilõivuga maksustatud või inimene iseenesest on olnud riigilõivuga tasustatud. Siin seletuskirjas on lõik, kus öeldakse nii: "Kuna tuntud sortide puhul ei saa võtta riigilõivu sordilehte võtmise taotluse ja sordilehes hoidmise eest, sest tuntud sordil ei ole omanikku, siis puuvilja- ja marjakultuuri sordi aretajate ebavõrdse kohtlemise vältimiseks vabastatakse ka nemad riigilõivu tasumisest." Kas need aretajad on seni olnud kuidagi riigilõivuga maksustatud?

19:03 Aivar Kokk
See on väga hea küsimus. Kas aretajad on riigilõivuga maksustatud? Minu teada küll ei ole. Meil on olnud hoopis teistpidine küsimus: aretajad ei ole aretamise eest raha kätte saanud. Põllu peale külvatakse sorte, mille eest sordiaretajatele ei maksta. See on see küsimus, mida püütakse selle eelnõuga lahendada. Praegu on minu arvates eelnõus puudujääke ja sellepärast ma küsisin selle kohta ka ministri käest. Kui põllumehel oleks PRIA-lt toetuse taotlemisel kohustus lisada ka sordileht, mida ta põllu peale paneks, siis oleks meil võib-olla täpne ülevaade, kui palju sorte kuskil on.
Teiseks on väga oluline see, mida me nägime siin kahel viimasel aastal. Ühel aastal, kui oli väga vihmane, proovisid kõik kuskilt välismaalt saadud kaunviljade seemneid maha panna. Kui oleks Eesti herne maha pannud, siis ei oleks põldudel olnud seda probleemi, mis oli mõne teise sordiga. Meie soovitame Eestimaal aretatud sorte, mis ikkagi kõige paremini Eestimaa tingimustes vastu peavad. Alati ei anna need maksimaalset saaki, aga kui ilmastik on kas liiga kuiv või liiga märg, siis on need tihti vastupidavamad kui kuskilt mujalt toodud sordid.

19:05 Aseesimees Enn Eesmaa
Suur aitäh ettekandjale! Rohkem küsimusi ei ole. Kui fraktsioonidel on soovi läbi rääkida, siis avan läbirääkimised. Seda soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 733 esimene lugemine lõpetada. Määran eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 28. novembri kell 17.15.

---

12. 19:05 Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu (729 SE) esimene lugemine

19:05 Aseesimees Enn Eesmaa
Järgmine päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu (729 SE) esimene lugemine. Palun kõnetooli haridus- ja teadusminister Mailis Repsi!

19:05 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Tere õhtust, lugupeetud juhataja ja head Riigikogu liikmed! Alustame siis haridusteemade käsitlemist Riigikogus tänasel kolmapäeva õhtul. Esimene nendest eelnõudest on, nagu juhataja juba ütles, põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus on kõigile Riigikogu liikmetele üsnagi tuttav teema, seda on siin korduvalt käsitletud. Käesoleva seaduseelnõu temaatika on erinevates vormides menetluses olnud juba aastaid.
Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse selle osa sätete arutelud on oma käsitlustes olnud üsna vastandlikud: kes peab selle eelnõu taustalugu juba Viljandist pärituks, kes räägib õpetaja ametikoha politseistamisest. On isegi arutatud õpetaja ühiskondliku staatuse ja muude seaduseelnõudega seotud eesmärgistatud tegevust. Aruteludes on märgitud, et võib-olla on tegemist eelnõuga, millel erilist sisu polegi, sest õpetajad seda kõike juba ammu teevad. Niisugused täiesti vastupidised seisukohad toon ma meelega kohe arutelu alguses ära, sest tegemist on tõepoolest eelnõuga, kus räägitakse õpetajate

oskustest, pädevustest ja soovidest.
Ma alustan sellest, et olen haridustöötajatelt korduvalt saanud sõnumeid, et koolid on hädas õppimist ja õpetamist häirivate õpilastega, eriti olukordades, kus õpilase sobimatu käitumise kaitseks tuuakse mängu juristid. On kindlasti juriste, kes on õpetajad, aga kõik õpetajad ei ole juristid. Ja ei peagi olema. Igapäevases koolielus ei saa toetuda vaid abstraktse hädakaitse või muudele koolielust kaugel olevatele õiguslikele põhimõtetele.
Selle eelnõu kohaselt ei muutu koolitöötaja korrakaitsjaks ega panda koolile kohustusi teha midagi sellist, milleks koolis töötavad inimesed pole välja õpetatud. Õpetaja jääb õpetajaks ja korrakaitsja jääb korrakaitsjaks. Eelnõu eesmärk pole panna koolile lisakohustusi, kuid me anname õpetajale võimaluse sekkuda olukorras, kui see on tema hinnangul mõistlik ja talle jõukohane. Tahame eelkõige luua täiendavat õigusselgust, sätestada seaduse tasandil koolitöötaja rolli ja õigused turvalisuse tagamisel, luua piirid, reeglid, mis aitavad nii koolipere liikmetel kui ka õpilaste vanematel mõista, kust lähevad lubatavuse piirid ja mis ei ole kindlasti õiguspärane.
Räägin ka mõne sõna eelnõu senisest menetlusest ja seosest teiste menetluses olevate eelnõudega. Küllap Riigikogu liikmed teavad, et Riigikogu menetluses on Eesti Reformierakonna fraktsiooni algatatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ja kutseõppeasutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, parlamendikeeles 505 SE. Tänane eelnõu on eelnõu, millega Haridus- ja Teadusministeerium tegeles päris mitme aasta eest, kuid see dokument ei jõudnud Riigikogusse, kuna seda mitu ministeeriumi, eriti just Siseministeerium ja Justiitsministeerium, aga ka teised koostööpartnerid, näiteks Õiguskantsleri Kantselei, ei toetanud. Oleme eelnõuga, mida te täna siin näete, silmas pidades ka eelnõu 505, teinud täiendavat tööd ja püüdnud koos oma partneritega leida suuremat tasakaalu eri osapoolte õiguste ja vabaduste vahel.
Ainus partner, kellega pole saavutatud lõplikku kokkulepet, on Eesti Õpilasesinduste Liit, kelle seisukohad on neile pandud rolliootusest lähtuvalt ka mõneti mõistetavad. Samas on õpilasesinduste liidu ettepanekutega väga suures ulatuses siiski arvestatud. Meie hinnangul on nende leppimatuse aluseks suuresti olemuslik koolitöötajate umbusaldamine. Kui puudub veendumus, et koolitöötajad tegutsevad heas usus, ei saa mõistetavalt olla toetust käesoleva seaduse ükskõik millisele muudatusele. Peame koolipere omavahelist usaldust äärmiselt oluliseks ja loodame selles saavutada tuntavat edasiminekut.
Nüüd aga eelnõust lähemalt. Mitmed õigusaktid panevad riigile, kohalikule omavalitsusele ja koolile kohustusi tagada lapse õigus turvalisusele ja hoida ära lapse tervist või elu ohustavaid olukordi. Toon siin mõned näited. Näiteks lastekaitseseaduse § 6 kohaselt tuleb lapse õiguste ja heaolu tagamiseks ennetada tema heaolu ja arengut ohustavaid riske. Ennetamine hõlmab last ohustavate olukordade ja sündmuste võimalikult varast märkamist, neile reageerimist, sh kasvukeskkonnas esinevate probleemide ja väärkohtlemise tuvastamist. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §-ga 44 pannakse koolile kohustus tagada koolis viibivate laste turvalisus ja tervisekaitse.
Eelnõu kohaselt luuakse põhikoolidele ja gümnaasiumidele paremad võimalused ning selgemalt reguleeritud õigused õpilase ja kooli turvalisuse tagamiseks, ohuolukordade ennetamiseks ning sekkumiseks. Mõjutusmeetmeid peavad saama rakendada need isikud, kes on koolis iga päev kohal ja kes vastutavad turvalise koolikeskkonna eest. Seetõttu on põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses täiendatud mõjutusmeetmete loetelu kahe meetmega ja kirja pandud eeldused, mis peavad mõjutusmeetmete rakendamiseks olema täidetud, ning muud tingimused, mida tuleb mõjutusmeetme rakendamise käigus täita. Eelnõu kohaselt kehtestatakse seadusega koolis keelatud esemete ja ainete loetelud, täiendavad kaks mõjutusmeedet – õpilase valduses olevate asjade, sh õpilase kasutuses oleva suletud kapi läbivaatamine ning õpilase ja tema riietuse kontrollimine vaatlemise ja kompimise teel –, selliste esemete ja ainete õpilase valdusest äravõtmine ja kooli hoiulevõtmine, täiendavate mõjutusmeetmete võimalikud kohaldajad, nõuded neile isikutele, nõuded hoiulevõetud esemete hoiustamiseks, täiendavate mõjutusmeetmete kohaldamise eeldused ning eeldused, mis peavad olema eelnevalt täidetud, korralduslikud nõuded mõjutusmeetmete rakendamisele, sh näiteks protokolli koostamisele, ja mõjutusmeetme rakendamisest teavitamise kord. Suur aitäh!

19:13 Aseesimees Enn Eesmaa

Küsimuste vooru alustab Jürgen Ligi.

19:13 Jürgen Ligi

Aitäh! Hea minister! Te teate, et loete tegelikult eelnõu, mis oli juba küps aastal 2016. See jutt, et on kõvasti tööd tehtud ja muudatusi sisse viidud, ei vasta lihtsalt tõele. Mina esitasin eelnõu sellepärast, et see on minuaegne algatus, aga teie selle külmutasite. Öelge, miks te ei võinud teha koostööd ja lasta oma parteikaaslastel menetleda Riigikogus neid väikseid detaile, mis te justkui olete siin pikemaks kirjutanud! Vastuseis selle sisuga eelnõule on endine: vastu on õpilasesinduste liit. Ja rohkem neid ei jäänud ka tookord. Miks ei võinud olemasolevat eelnõu edasi menetleda? Miks pidi dokumenti niimoodi bürokraatlikult loksutama ühest toa nurgast teise poolteist aastat?

19:14 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Võib-olla te 2015. aasta või 2016. aasta tuhinas ministrina seda ei märganud, aga seda eelnõu ei olnud võimalik edasi menetleda, kuna tuli eitav seisukoht nii Siseministeeriumilt kui Justiitsministeeriumilt. Kui kaks ministeeriumi on väga konkreetselt eitaval seisukohal, siis ei ole võimalik eelnõu edasi menetleda. 2016. aastal oli soov selle eelnõuga edasi minna, aga need eitused kahe ministeeriumi poolt – menetlusprotsessis nimetatakse neid punaseks hoiatuseks – ei lasknud seda teha. Ja see on ka põhjus, miks selle teemaga edasi töötati. Nagu kultuurikomisjoni liikmed teavad, minu kui haridusministri hoiak selleteemalise eelnõu suhtes on algusest peale olnud väga soosiv, olgu see eelnõu 505 või tänane eelnõu. Püüdsime leida tasakaalupunkti, mis juriidiliselt kehtiks, arvestades eriti ka õiguskantsleri büroo nende inimeste arvamustega, kes tegelevad laste õigustega. Sellise tasakaalupunkti leidmine oli hädavajalik ja eelnõus 729 see on.
Neid spetsialiste, kes sellega on tegelenud, hea küsija teab väga hästi. Ei ole seda eelmist eelnõu kirjutanud Jürgen Ligi ega tänast eelnõu Mailis Reps. Seda tööd teevad asjatundjad meie ministeeriumides. Ja need inimesed on samad. Mingisuguseid poliitilisi hoiakuid ühe või teise ministri suhtes ei ole olnud algusest peale, valitsenud on spetsialistide väga töine meeleolu. Nagu ma kultuurikomisjonis juba ütlesin, ma ei näe mingit probleemi vaadelda neid eelnõusid käsikäes. Aga nagu me teame, see eelnõu on olulisel määral teise sisuga. Kui selleks on vajadus, siis ma võin, Jürgen, hea meelega tutvustada, mis sätted on muutunud ja kuidas.

19:16 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Heidy Purga!

19:16 Heidy Purga

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud minister! Me oleme kultuurikomisjonis seda teemat väga põhjalikult arutanud juba aasta aega tagasi. Tulen aga konkreetse eelnõu juurde. Me oleme kursis, millistel alustel ja kellele koolipersonali hulgast antakse õigused selleks preventsiooniks ja aktsioonideks. Aga ma tsiteerin Eesti Õpilasesinduste Liidu arvamust: nad ütlevad, et selle kõige juures tuleks kaalutleda konkreetseid meetmeid. Kui koolitöötajale antakse ühelt poolt politseilised õigused ja teisalt peab ta suutma tagada õppimist soosivat õhkkonda, siis üks võib hakata teisele vastu töötama. Kuidas te seda kommenteerite?

19:17 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh väga hea küsimuse eest! See ongi põhjus, miks väga pikalt kaaluti erineva sekkumise ulatust ja seda, kes tohib mida teha ja kuidas. Ma seletan hea meelega eelmisele küsijale kõiki muudatusi. Meil on väga tublid juristid ja sisulise tööga tegelevad inimesed. Palusin neil koostada tabeli, mis vahepeal selle kahe aastaga muutunud on, mis sätted menetluses on. Eks kohati on tegu juriidiliste nüanssidega, aga üks põhimõtteline erinevus ongi see, mida õpilased välja toovad. Sekkumise ulatus esialgses versioonis oli tegelikult Põhjamaadest üle võetud, see ei ole midagi ainulaadset. Määratlus oli selline, et asjaomase koolituse läbinud koolitöötaja võib väga erandlikel juhtumitel sekkuda sellises ulatuses, mis Siseministeeriumi hinnangul vastas sellele, et ühele koolitöötajale oleks nagu antud abipolitseiniku õigused. Ehk siis see töötaja oleks olnud samal tasemel kui abipolitseinik. Siseministeerium ja ka õiguskantsleri büroo, samuti teised laste õigustega tegelevad organisatsioonid, sh ka organisatsioonid, kes tegelevad väga jõuliselt hea koolikultuuri ja kiusamisvastase keskkonna loomisega, olid väga murelikud. Kui koolitöötajad muutuvad politseinikeks, siis õhkkond koolis muutub. See on peamine põhjus, miks tasakaalupunkti otsiti. Leiti, et sekkumine võiks olla lubatud teatud erandjuhtumil ja selle ulatus võiks olla märksa väiksem kui abipolitseiniku tasemel sekkumisel.

19:18 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Urve Tiidus!

19:18 Urve Tiidus
Lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Siin juba toodi esile, et Reformierakond esitas sarnase sisuga eelnõu mõni aasta tagasi, aga te ütlesite, et seda ei kooskõlastanud justiits- ja siseministeerium. Kas te võiksite markeerida need tegurid, mille tõttu tol korral ei kooskõlastatud? Mis muutus vahepeal toimus, et nad nüüd kooskõlastavad?

19:19 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Jah, võin küll. Mitu tundi teil aega on? Ma võin lühidalt öelda, et üks väga pikk arutelu käis selle ümber, milliste seaduste alusel millised esemed ja millised ained konkreetselt koolis keelatud on. See peab olema selgelt sätestatud, et koolid saaksid mõjutusmeetmeid rakendada. Ei saa öelda lihtsalt, et õpilase valduses ei või olla keelatud esemeid, peab olema seadus, kus on keelatud esemed ja ained täpsemalt kirjas.
Edasi, esialgses eelnõus oli kasutatud sõna "turvakontroll". See on termin, mida kasutatakse korrakaitseseaduses. Siseministeeriumi ja Justiitsministeeriumi eksperdid leidsid, et sellise tähendusega terminit nagu "turvakontroll" esemete läbivaatusele laiendada ei saa. Need on erinevate põhiõiguste piirangutega meetmed. Seetõttu määratlust kitsendati ja räägitakse konkreetselt hoiupaigast ehk suletud kapist ja väga piiratud juhtudel millegi õpilase kasutuses oleva kontrollimisest. Ühesõnaga, selliseid punasena välja joonistatud kohti, mille üle juristid vaidlesid, oli palju. Näiteks mida ühe või teise terminiga tähistatakse või mis ulatuses sekkumine on lubatud, kuidas seda piiratakse. Kõige selle kallal on töörühm töötanud. Nagu ma ütlesin, ma annan hea meelega need materjalid kultuurikomisjoni käsutusse. Olemas on ka komisjoni enda otsus, millises ulatuses ta käsitleb seda eelnõu ja millises ulatuses esialgset eelnõu. Minul isiklikult on eesmärk see, et lahendus, mida tegelikult ühiskond ootab, siit Riigikogust viimaks parimal moel tuleks.

19:21 Aseesimees Enn Eesmaa
Liina Kersna, palun!

19:21 Liina Kersna
Aitäh, hea eesistuja! Austatud minister! Meie õpetajad tunnevad, et nad teevad väga olulist tööd, aga ühiskond seda piisavalt ei väärtusta. Veel paari aasta tagune uuring tõi välja, et viie palli skaalal hindasid õpetajad oma ametit 2,2 palliga. Seda seostatakse tihtipeale sellega, et õpetajatel on koolimajas, klassiruumis liiga vähe õigusi. Minu küsimus on: millised on Haridus- ja Teadusministeeriumi edasised plaanid, suurendamaks õpetajate õigusi?

19:22 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh väga hea küsimuse eest! Jälle oleks kiusatus hakata veidi pikemalt rääkima teemal, millest on tulnud õpetajate õiguste muutumine. Ma võin Eesti inimesi rõõmustada: see probleem on väga rahvusvaheline. Ka ÜRO õpetajate töörühm on viidanud õpetajaameti väärtuse muutumisele ühiskonnas. Asi pole selles, kas koolitöötajatel on läbiotsimise õigus või mitte, vaid selles, et kui üsna hiljuti oli õpetaja info ja teadmiste kandja, siis nüüd leiab info oluliselt kiiremini nutitelefonist. Faktide teadmisel tuginev autoriteet kipub kaduma ja paljud õpetajad ei ole suutnud küllalt kiiresti ümber õppida. Kõik niisugused tegurid tekitavad rahutust ja ebakindlust. Ja mis meie õpetajauuringutest väga hästi välja tuleb: õpetajate enda enesehinnang on madalam kui ühiskonna hinnang neile. Me peame lihtsalt samm-sammult jõudma selleni, et me lahendame need probleemkohad, mille tõttu õpetajad tunnevad ennast ebakindlalt. Anname neile rohkem tugiteadmisi, koolitame õpetajaid, tekitame turvatunde.
Üks kitsaskohtadest on olnud teema, mida me täna ka siin käsitleme. Õpetajad ütlevad, et neil ei ole mingeid õigusi. Oodataksegi õpetajate õiguste täpsemat reguleerimist. Ma oma kõne sissejuhatuses ütlesin, et see probleem on vastuoluline. Suure tõenäosusega enamikus koolides õnneks neid uusi sätteid rakendada vaja ei ole, aga kriitilises olukorras annab see muudatus kindlustunde. Ja ma loodan, et mõlemale poolele. Ma väga loodan, et me saame kultuurikomisjonis järgmiste menetlusetappide ajal

rahulikult ka õpilastele selgitada, et see peaks andma ka õpilastele turvatunde. Igasugune läbiotsimine, igasugune sekkumine peab olema protokollitud, seal peab olema kolmas isik juures – kõik peab olema väga teadlikult tehtud. Kui me seda rõhutame, võib-olla siis tekib ka õpilastes arusaamine.

19:24 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Yoko Alender!

19:24 Yoko Alender
Aitäh! Kõigepealt ma küsin eelnõu vormi kohta. Õiguskantsler Ülle Madise on korduvalt juhtinud Riigikogu selle koosseisu tähelepanu sellele, et me võiksime igal õhtul seadusandjatena koju minnes tunda, et me ei ole teinud ühtegi üleliigset seadust. Minu küsimus on selle kohta, et meil on menetluses samasisuline eelnõu. Kui võrrelda eelmise, Reformierakonna koostatud eelnõuga, millised on ikkagi teie viidatud muudatused? Minu hinnangul need on vormilised, terminoloogilised. Kas on ka mõni sisuline erinevus võrreldes algse eelnõuga? Mida te välja tooksite?

19:25 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Ma usun, et hea küsija saab väga hästi aru, et 505 SE-d ja tänast eelnõu ei teinud eri inimesed. Tegija on ikka seesama ekspertide rühm, kes nüüd juba viis aastat tagasi selle eelnõu väljatöötamist alustas. Ma usun, et te, head küsijad, ju teate, kuidas on võimalik eelnõusid menetleda. Kui Riigikogu algatab ühe eelnõu, siis ta küsib alati ka Vabariigi Valitsuse arvamust. Ja haridusminister, vaatamata oma olulisusele valitsuses, ei ole ainus valitsusliige. Kui osa inimesi valitsuses on eelnõule vastu, siis sealt nõusolekut ei saa.
Kas Haridus- ja Teadusministeerium oleks olnud valmis menetlema ka edasi eelnõu 505? Loomulikult! See on ju koostatud Haridus- ja Teadusministeeriumi parimate teadmiste juures. Me näeme, et Põhjamaades selline regulatsioon töötab. Aga mis on erisused? Nagu ma ütlesin, vaieldi selle üle, kas lubatud sekkumise ulatus langeb abipolitseiniku õiguste ulatusega kokku, millised on sekkumismeetmed, kust algab juba põhiõiguste riive. Kui see kõik oleks olnud nii konsensuslik, nagu täna tundub, siis tõenäoliselt ei oleks te esitanud seda opositsioonis, vaid ka koalitsioonis. Lihtsalt seal oli institutsioonide vahel väga selge erisus, mitte ühtegi poliitilist eraldusjoont ma ei näe. Mitte ükski erakond ei ole vastu –eelnõu sisu on nii oluline, et eesmärgi seadmisel me oleme konsensuslikud olnud. Aga jah, vaidlus käis juriidiliste, õiguslike nüansside ümber. Ja ma hea meelega võin neid veel selgitada. Kas need on olulised või mitte? Ma usun, et juristidele on need väga olulised. Selle kallal inimesed töötasid, iga nädal sai see töörühm kokku. Eelnõuga tegeldi veel poolteise aasta jooksul pärast seda, kui esimene eelnõu oli juba valmis. Ma kujutan ette, et kokku on selle kallal töötatud viis aastat.

19:27 Aseesimees Enn Eesmaa
Maris Lauri, palun!

19:27 Maris Lauri
Aitäh! Hea minister! Kui te Jürgen Ligi küsimusele vastasite, siis te unustasite ilmselt ära, et vahepeal olin ka mina minister. Selle aja jooksul sain ma eelnõule kooskõlastuse Justiitsministeeriumilt ja põhimõttelise kooskõlastuse ka Siseministeeriumilt. Selles mõttes tundub hämmastav, et eelnõuga läks ikkagi veel kaks aastat aega. Kuidas te oskate seda juba saadud kooskõlastust ja mittekooskõlastatust selgitada? Mis siis juhtus? Kas justiitsminister, kes oli seesama, kes on praeguseski valitsuses, mõtles ümber või milles asi?

19:28 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh, hea küsija! Seda peate küll mujalt küsima, hea küsija. Justiitsminister ja siseminister on praegu samad kui eelmises valitsuses. Mina pärisin eelnõu, millel olid mõlemad punased märked peal. Aga seda me võime veel pikalt arutada. Veel kord: Haridus- ja Teadusministeerium oli ka esialgse eelnõu algataja. See jäi toppama puhtalt sellepärast, et menetluses seda edasi ei lastud. Kui seal soovitakse näha mingisugust sisulist muutust, siis ma ei oska teid selle leidmisel aidata. Täpselt samad juristid, täpselt samad spetsialistid on selle kallal hingega tööd teinud. Ja ka õiguskantsleri büroos, Siseministeeriumis ning Justiitsministeeriumis on ka samad eksperdid sellega tegelenud. Ja nad ongi

arutanud küsimusi, mida tähendab turvakontroll, mida tähendab suletud kapp, millise protokolli peab kohapeal vormistama. Just seepärast see menetluses edasi pole liikunud, need ongi need nüansid. Minul paremat teadmist ei ole.

19:30 Aseesimees Kalle Laanet
Jürgen Ligi, palun!

19:30 Jürgen Ligi
Aitäh! Ma võin üle kinnitada, mida te siin mitu korda olete rõhutanud, et see on haridusministeeriumis samade spetsialistide töö tulemusena valminud, küll aga minu tugeval initsiatiivil. Minu ambitsioon ei realiseerunud seal päris, aga turvaosa on siiski samade spetsialistide kirja pandud. Ma võin kinnitada, et oli ka justiits- ja siseministri kooskõlastus olemas, seda küll suulises vormis. Siis oli ministrite vahetus ja ei jõudnud asja vormistada. Aga see, mis te siin räägite, ei ole tõsiselt võetav. See detailsuse aste seaduses, mida te kirjeldate, on absurdne. Miks oli vaja veel poolteist aastat jaurata? Üks sõna – "turvakontroll" – oli viimane, mis üles jäi. Aga kirjeldada mingisuguseid kappe ja mingisuguseid aineid, see on ikka ausalt öeldes košmaar. Kui me räägime seadusloomest, siis see on ülereguleerimine. Palun rääkige sellest kapist ja nendest ainetest! Kuidas need seal praegu on kirjeldatud ja mis sellega on paremaks läinud? Mingeid muid kappe ega muid aineid vaidlus ju ei puuduta, ainult neid, mille puhul on kahtlused. Mis aga ainetesse puutub – kuidas üldse saab üht ainet sellises protsessis kindlaks teha?

19:31 Aseesimees Kalle Laanet
Küsimus, palun!

19:31 Jürgen Ligi
Palun öelge, kuidas see seal kirjas on!

19:31 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Ma olen praegu veidike nõutu. Mida me täna siin Riigikogu saalis arutame: põhikooli- ja gümnaasiumiseadust ja selle muutmise eesmärki või seda, kes mis kuupäeval mis eelnõu sisse andis? Me võime täie rahuga menetleda edasi ka 505 SE-d, kui te ütlete, et selle puhul on algusest peale olnud Siseministeeriumi ja Justiitsministeeriumi nõusolek ja me paneme kahtluse alla Haridus- ja Teadusministeeriumi ja kolme teise ministeeriumi õigusosakonnad ja nende pädevuse. Loomulikult on seadusandja kõige kõrgem võim, seadusandja võib seda teha.
Minul ei ole muid fakte kui need, mis siin on toodud. Neid sätteid on oluliselt täpsustatud. Põhjus, miks sellega nii kaua aega läks, tulenes õigusloome vajadustest: otsiti kompromisse, tasakaalustatud sõnastusi. Kindlasti kogu oma võimekuse juures ei ole Jürgen eelnõu algvarianti ise kirjutanud, ei ole ka mina seda varianti kodus ise kirjutanud. Seda eelnõu on tõesti kaua tehtud, aga ühtegi tagamõtet seda nii pikalt venitada ei ole olnud. Kõike on tehtud parima teadmise juures.
Kui siin on praegu küsimus, miks on seda eelnõu vaja uuesti menetleda, siis me võime algatajatena valida mingisuguse teistsuguse menetlusmooduse. Me võime minna edasi ühendatud kujul või muudetud kujul – kõik variandid on. Ma kultuurikomisjonis pakkusin samad lahendused välja. Oluline on sisu, sellega tuleb edasi minna ja seda ma teile ka välja pakkusin. Milliseid kappe ja milliseid aineid kontrollitakse? Hea Jürgen, kuna sa oled selle eelnõu ise sisse andnud, siis me võime rääkida sellest, mis on vahepeal muutunud. Nagu ma ütlesin, tegu on nüanssidega. Kui ei ole mitte midagi olulist muutunud, siis seda parem. Siis saab kultuurikomisjon võtta need eelnõud ja kui nad on identses sõnastuses, panna need kokku ja lähebki menetlusse. Ongi lihtsam! Teisel lugemisel on kõik eelnõu algatajad ja ehk ka ülejäänud parlamendiliikmed väga rahul.

19:33 Aseesimees Kalle Laanet
Urve Tiidus, palun!

19:33 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! See on väga kena, et te nii avatud olete teatud koostööle nende kahe eelnõu puhul. Aga minu küsimus puudutab seda, et te olete mitu korda

maininud Põhjamaade eeskuju. Me teame, et Põhjamaade koolides rakendatakse palju rohkem abiõpetajaid ja muid abijõude kui Eesti koolides. Kas see annab mingisugust lootust, et ka Eestis tekib selline regulatsioon, et on võimalik klassides rohkem rakendada abijõude? Ja teine küsimus, millele on mõneti võib-olla keeruline vastata: kes tänapäeva ülisensitiivses maailmas ikkagi on koolis need inimesed, kellel on õigus õpilasi läbi kombata?

19:34 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Kõigepealt, mis puudutab Põhjamaade mudelit, siis tõepoolest, selliste väga tundlike teemade puhul me vaatamegi, kuidas need riigid, kes on ammu harjunud tegelema laste õigustega, on samasuguseid küsimusi lahendanud. Ja ka seda eelnõu koostades me uurisime kõikide Põhjamaade kogemusi ja teiste meile õigussüsteemis eeskujuks olevate riikide kogemusi. Üsna põhjalikult analüüsiti Soome kogemusi selles valdkonnas, need kogemused on oluliselt laiema ulatusega, kui tänase eelnõu ja ka 505 SE temaatika silmas peab. Aga jah, see on tundlik teema.
Kas meil on klassides ja koolides piisavalt eripedagooge ja muid spetsialiste? Kindlasti ei ole, aga me kõik töötame selle nimel, et neid oleks aina rohkem. Olukord on läinud kindlasti paljudes paikades märksa paremaks. Selle taga on ühine töö. Meil tuleb ühiselt pingutada näiteks ka selle nimel, et eripedagoogide koolituse võimalused laieneksid ja neid võetaks kaks korda rohkem vastu. Loodetavasti see kannab aastate jooksul vilja.
Kas meil on abiõpetajaid? Jah, neid kasutatakse. Aga abiõpetaja staatus, nagu me teame, vajab täpsustust. Praegu vaadatakse üle kvalifikatsioonide raamistikku ja ka abiõpetaja teema on laual.
Kes on need inimesed, kes võivad läbiotsimist teha? Kui me vaatame koolide kogemust, siis suure tõenäosusega on see koolijuht. Mõned koolid on ka välja pakkunud, et kui olemas on hea spetsialist, näiteks eripedagoog, siis sellisel juhul on tema kolmas osapool, kes tuleb ja aitab olukorda lahendada. Miks? Sest enne, kui jõutakse kompamiseni, kõik arusaadavalt soovivad, et saaks probleemi rahulikult rääkides ära lahendada. Kompamiseni tegelikult sageli ei jõuta.

19:36 Aseesimees Kalle Laanet

Liina Kersna.

19:36 Liina Kersna

Aitäh, hea eesistuja! Austatud minister! Mitmed rahvusvahelised uuringud on kinnitanud, et kõige efektiivsem viis toetada lapse õppimist on õppija ja õpetaja omavaheline usalduslik suhe. Teie oma sissejuhatuses rõhutasite samuti koolipere usalduse olulisust ja lubasite astuda samme, et seda rohkem luua. Millised need sammud saavad olema? Aitäh!

19:36 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh väga hea küsimuse eest! Lähinädalatel on jälle üks väga laiapõhjaline arutelu koolirõõmu ja kooli turvalisuse teemadel. Väga mitmed kodanikualgatuse organisatsioonid tulevad meile seal ühiselt toeks. Üks ja väga selge võimalus on lihtsalt täiendav koolitus, sellele tähelepanu pööramine, et peab olema nulltolerants igasugusele eiramisele ja mittemärkamisele. Kui koolirõõmu uuringute tulemusi vaadata, siis näeme, et kõige rohkem on lapsed tagantjärele öelnud, et neid solvab see, kui nad jäetakse abita või tähelepanuta. Kiusamisele reageerimine nulltolerantsiga on kõige olulisem.
Kui rääkida üldisest kooliõhkkonnast, siis õnneks on meil olemas terve rida võimalusi saavutada eesmärke üheskoos, on see siis koolituste kaudu või ka lihtsalt teadlikkuse tõstmise kaudu. Suhtlemine, üksteisega arvestamine, vastastikune austus, ärakuulamine, üksteise märkamine ... Nagu ka küsija väga hästi teab, just selline üldine kokkulepe väga mitmete organisatsioonide vahel selle teemaga kompleksselt tegeleda alates lasteaiast võiks olla see, mis meid kõiki rahuldab. Mul on hea meel, et see konsortsium on tegelikult juba tekkinud ja nad on omavahel probleeme õige mitmel korral arutanud. Loomulikult käsitleme seda ka riigieelarve menetluse juures ja nüüd, kui Riigikogu on otsustanud, et kodanikuorganisatsioonid saavad endale pikaajalised lepingud, on ülioluline, et see konsortsium ka teaks, et neil on kolme aasta perspektiivis võimalik oma tegevust laiendada.

19:38 Aseesimees Kalle Laanet

Laine Randjärv, palun!

19:38 Laine Randjärv
Aitäh, juhataja! Hea minister! Jõudsimegi koolituse teema juurde. Mul oli sarnase sisuga küsimus. Kindlasti nii KiVa programm kui ka vaikuse minutite programm aitavad õpilasi. Aga lisaks sellele, et õpetajal on selle kontrollija oskused või mingisuguste probleemide äratundmise oskus, nagu siin PGS-i muutmise seaduse eelnõus praegu kirjas on, on kindlasti väga oluline õpetajatele mõeldud supervisiooni teema. Üldiselt mulle tundub, et me pöörame sellele liiga vähe tähelepanu. Ettevõtmisi nimetatakse küll õpetajate koolituseks või enesetäienduseks, aga selle sees võiks olla ka niisugune psühholoogiline ja teraapiakoolitus, mida õpetaja vajab just nimelt selle jaoks, et oma autoriteeti paremini kehtestada. Kui palju selle peale on mõeldud ja kas üldse? Millised programmid on õpetajatele supervisiooniks ette nähtud?

19:39 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh väga hea küsimuse eest! Õpetajate koolituse teema on loomulikult väga pikalt ja väga tõsisena arutusel olnud. Meil on olnud perioode, kus iga kool korraldas ise koolitusi. Mõne aasta eest leiti, et see peaks riiklikult rohkem suunatud olema. On tehtud ülikoolidega suur- või eesmärgistatud koolitusi ja üks aspekt, mis nüüd lisandunud on, on see, et laste individuaalsuse märkamise ja toetamise kõrval on hakatud mõtlema õpetajate vaimsele tervisele. Suund on selle üldine tugevdamine, et nad ka ise oskaksid kitsaskohti märgata ja iseennast toetada. Kui ulatuslikud need koolitused on? Maakondades on ring peale tehtud, tagasiside on väga hea, aga loomulikult me ei jõua mitte iga õpetajani. Tegelikult need grupid, kes osalevad, on igas maakonnas sellised paarikümnesed. Soovi õpetajakoolitust laiendada on väga palju – vajalikuks peetakse nii keelealast kui üldisemat koolitust. Ja eripedagoogikat soovitakse väga, väga palju.

19:41 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

19:41 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Hea proua minister! Üks väga oluline seltskond, organisatsioon, kes on olnud selle seaduseelnõu suhtes väga kriitiline – oli see siis eelnõu 505 või on praegune –, on õpilasesinduste liit. Kas te olete jõudnud selle liidu juhtide või ehk ka suurema seltskonnaga kohtuda, eelnõu arutada ja võib-olla ka natuke leevendada nende muret? Selle mure algpõhjus on ju nimelt praeguses koolikliimas ja kartuses, et see praegugi mitte väga avatud seltskond läheb veelgi kinnisemaks.

19:42 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Tõepoolest, õpilastega tõsiseid arutelusid on olnud mitu. Ministri noortenõukogu ehk ministrit nõustav noorteorganisatsioone ühendav nõukogu saab regulaarselt kokku. Järgmine nädal on järjekordne kokkusaamine. Ja iga kord on õpilased mitte ainult seda eelnõu, vaid koolikliimat ka laiemalt käsitlenud. Kas on võimalik täielikult neid muresid kõrvaldada? Ei ole. Seda on korduvalt nendel aruteludel üles tõstnud ka lasteombudsman. Need on õiguskantsleri teemad. Jah, me oleme uhked oma koolikultuuri üle, me oleme oma õpetajate üle uhked, aga kahjuks on ka igasuguseid halbu näiteid. On mure, et õpilased kardavad – õigemini see õpilaste organisatsioon on väljendanud, et osa õpilasi kardab –, et kui õpetajad saavad kompamise ja asjade äravõtmise õiguse ja seda ei ole piisava täpsusega piiritletud, siis võivad õpetajad seda kasutada laste vastu, neid alandades. See ei ole kindlasti hea. Samal ajal nemadki nendivad, et teatud juhtudel on sellist sekkumist vaja.
Jah, see eitus oli neil päris algusest peale. Selles mõttes on headel küsijatel õigus, aga see menetlus on käinud pikka aega. Neil on olnud algusest peale selline hoiak, et nad ei ole põhimõtteliselt regulatsiooni täpsustuse vastu, aga eesmärk kui selline – laiendada ühe osapoole õigusi – tekitab oma olemuselt neis ettevaatust. Kui värvide keeles rääkida, siis on nende seisukoht pigem nagu roosa, mitte punane. Nad ühtepidi ütlevad, et jah, menetlege, täpsustage, aga iga selline samm sinnapoole on nagu tasakaalu liiga paigast äralükkamine.
Õpetajate organisatsioonid jälle ütlevad vastu, et tasakaalu ei ole ka praegu. Õpilased teavad väga hästi oma õigusi, aga õpetajad on ebakindlas olekus. Just õpetajate õigused vajavad täpsustamist, et nad

tunneksid ennast koolikeskkonnas turvalisemalt. See on põhjus, miks sellesisuline eelnõu vaatamata kõikidele üsna vastuolulistele aruteludele on juba mitmendat korda siia saali jõudnud. Suure tõenäosusega ühel hetkel seadusandja otsustab, kas sellest saab kehtiv seadus.

19:44 Aseesimees Kalle Laanet
Yoko Alender, palun!

19:44 Yoko Alender
Aitäh, austatud juhataja! Hea minister! Tänast päevakorda vaadates ja kuuldes seda, kui mitu korda eri osapooled on seda eelnõu esitanud ja kuidas on aastate jooksul muudatusi tehtud, meenub üks teine teie valdkonna eelnõu. See on n-ö koolijuhtide välise hindamise eelnõu ehk 611 SE. Seega tegu ei ole ainsa sellise kahetsusväärse juhtumiga ja kahjuks viib see fookuse sisult kõrvale. Repliigi korras ütlen, et seda praktikat võiks muuta ja mitte aega raisata juriidilisele prahile. Aga nüüd sisust. Küsin nende inimeste koolitamise kohta, on nad siis koolijuhid või on neid veel teisigi. Kas eelnõu kohaselt on ette nähtud ka vahendid selleks, et need koolitused saaksid toimuda?

19:46 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh, hea küsija! Tasapisi ma hakkan asjast aru saama. Ma saan aru, et teie küsimused tulenevad eelkõige pikka aega kestnud kahetsusväärsest praktikast Riigikogus: kui opositsioon esitab eelnõu, siis põhimõtteliselt tuleb see maha hääletada ja seejärel sama sisuga eelnõu ise välja pakkuda. Ma pean teid kurvastama, praegu ei ole tegemist sedalaadi juhtumiga. Kui tegemist oleks nii lihtsa lahendusega, kui ei oleks vähimatki nüansivahet, siis oleks see eelnõu juba seaduseks saanud ja seda ma juba püüdsin öelda. Tegelikult ei ole asi õiguslikes detailides ja meil on olnud väga ulatuslikud arutelud. Abipolitseinik *versus* õpetaja, kes on saanud lisakoolitust – see on suur vahe. Aga ma kordan siis veel, et eelnõu 505 ei hääletatud maha, asudes seisukohale, et see ei sobi.
Aga nüüd koolijuhte puudutavast eelnõust, mida te ka mainisite. Ka selle puhul ei ole küsimus selles. On koolijuhtide tähtajaliste lepingute teema ja tähtajatute lepingute teema. Kas tuleks teha mingi aja tagant koolijuhtide atesteerimisi ja esitada neile mingeid kvalifikatsiooninõudeid? Ütleme, et nad peavad ennast aeg-ajalt siiski kuidagi tõestama. Väga ulatuslik teema ja sellel ideel on sama palju toetajaid kui vastaseid. Kas oleme jõudnud konsensusele? Ei ole. Nagu te kindlasti teate, koolijuhtide tähtajatute ja tähtajaliste lepingute üle on laialt diskuteeritud kogu ühiskonnas. Ühed kinnitavad tuliselt, et pikaajaline leping tagab koolide stabiilsuse, koolijuht on poliitikavaba, saab ka väikeses vallas rahulikult hingata ja oma kooli arendada. Teised ütlevad, et see on peatanud koolide arengu, et mõni koolijuht ei koolita ennast ja kool ei arene piisavalt. Nii et see on endiselt debatiteema, konsensust ei ole.
Aga kas meil on tänase eelnõuga seoses eraldi ette nähtud, kuidas neid koolitusi teha, millises ulatuses ja kes neid korraldab? Sellele, hea küsija, vastan nii, et Siseministeeriumi ja haridusministeeriumi parimad spetsialistid on arutanud, kas see peaks olema päris koolitus või lihtsalt informatsiooni jagamine – mis ulatuses väljaõpet nad vajavad. Täna ei oska ma öelda, kas õpetajatele korraldatakse infotunde või infopäevi. See raskuskese kaldub pigem Siseministeeriumi ekspertide poole. Võib-olla piisab põhjalikust info jagamisest. Täpsemalt hindavad seda Siseministeeriumi, haridusministeeriumi ja teiste asutuste spetsialistid.

19:49 Aseesimees Kalle Laanet
Austatud haridus- ja teadusminister Mailis Reps, teile rohkem küsimusi ei ole. Palun kultuurikomisjoni ettekandeks kõnetooli komisjoni liikme Heljo Pikhofi!

19:49 Heljo Pikhof
Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Arutasime põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu ja tegime esimese lugemise menetlusotsused 22. oktoobril. Koosolekust võtsid osa kõik kultuurikomisjoni liikmed. Eelnõu oli kutsutud tutvustama haridus- ja teadusminister Mailis Reps, Haridus- ja Teadusministeeriumi õigusosakonna jurist Indrek Kilk ja koolivõrgu osakonna peaekspert Jürgen Rakaselg.
Nüüd siis arutluse käigust. Mailis Reps tutvustas eelnõu, millega luuakse võimalus rakendada õpilaste suhtes täiendavaid mõjutusmeetmeid, et tagada turvaline, õppimist soodustav koolikeskkond. Minister

Reps selgitas, et eelnõu vastab 2015. aastal välja töötatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning kutseõppeasutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsusele, mis esitati partneritele kooskõlastamiseks 11. juunil 2015. aastal. Eelnõus sätestatu vastab olulisel määral väljatöötamiskavatsuses sätestatule.
Minister Repsi sõnul jäid ainukesena eelnõu suhtes eriarvamusele õpilased. Minister selgitas, et eelnõu eesmärk on reguleerida senist halli tsooni koolielus, kus üks õpilane ei lase teistel õppetöösse süveneda või kasutab vahendit, mis otseselt ei kuulu näiteks relvaseaduse alla, ning tekib olukord, kus politseid kutsuda ei saa ning kool peaks ise reageerima.
Eelnõu kõige tundlikum teema on kompamine, mis on tehtud sedavõrd bürokraatlikuks, et kuritarvitamised oleks välistatud. Tegevus peab olema protokollitud, kohal peab olema kolmas osapool jne, nii nagu te ministri kõnest juba kuulsite. Minister kinnitas, et eelistatavalt tuleb koolis turvaline õhkkond saavutada muude vahenditega: õpetaja ja õpilase vaheline usaldus, vaikuseminutid jne. Kuid ühiskondlik ootus sellise keerulise olukorra reguleerimise suhtes on suur.
Nüüd küsimustest, mis komisjonis tõstatusid. Üks küsimus oli see, mis aastal alustati seda teemat käsitleva eelnõu koostamist. Jürgen Rakaselg vastas, et minister Ossinovski ajal saatis ministeerium välja eelnõu väljatöötamiskavatsuse ja et eelnõu on palju seostatud koolitulistamisega, kuid otsene ajend see ei olnud. Järgmisena küsiti, kas selline seadus aitaks reaalelus koolitulistamise puhul. Jürgen Rakaselg vastas, et Eesti riigi õpetajad ei peagi saama sellist ettevalmistust, et hakata tulirelvade vastu minema. Minister lisas, et kasu toob see, et eelnõu näeb ette koolituse. Siseministeerium on väga jõuliselt teada andnud, et tema on valmis olema koolituse osapool ning rääkima sellisest sekkumisest. Lähenemine on see, et ei tule õpetada õpetajaid sekkuma, vaid õpetada õpetajaid või mõnd muud vastutavat inimest ära tundma, millal on otsene oht. Jürgen Rakaselg täiendas, et Soomes näiteks on olnud tegu preventiivse regulatsiooniga, mida on vaja kasutada väga harva, kuid piirid on kokku lepitud ning vaidlused regulatsiooni vajalikkuse üle on vaibunud.
Edasi tuli jutuks õpilaste mittetoetav seisukoht. Jürgen Rakaselg selgitas, et kõige rohkem ongi kohtutud õpilastega ning nende vastuseis taandub küsimusele sellest, kas õpilane usaldab õpetajat või mitte. Õpilaste tõstatatud probleemide lähtekoht on nende kartus, et õpetaja ei toimeta heas usus, vaid on kiuslik ning tuleb kooli eesmärgiga õpilasi läbi otsida. Minister Reps lisas, et paljud kohad, millele õpilased viitasid, on eelnõus juba muudetud, aga õpilaste üldine seisukoht on, et sellist seadust pole vaja, kuna kooli kodukorrast piisab.
Tuli jutuks ka ohu hindamise teema. Jällegi Jürgen Rakaselg selgitas, et küsimus on hindamises, kuidas käituda. Kui tegemist on tervisele ohtliku olukorraga, siis on mõistlik kõik võimalused mängu panna, aga kui tegemist on õppimist või õpetamist segava olukorraga, siis peab hindama, kuidas oleks mõistlik käituda. Õpetajad kasutavad näiteks lahendust, et ei hakka segajat tunnist välja ajama, vaid õpetaja lahkub tunnist koos ülejäänud klassiga.
Veel tuli juttu koolitusest, mida on vaja klassijuhatajatele ja muudele õpetajatele. Minister Reps vastas, et tihti kasutatakse sekkumist vajavates olukordades tugispetsialisti abi, et ülejäänud klass saaks koos õpetajaga tööd jätkata. Kui oma õpetaja mitu korda ütlemisest ei aita, tuleb kaasata kolmas osapool, kes olukorra ehk lahendab.
Juttu oli ka sellest, kas siduda käesolev eelnõu Reformierakonna eelnõuga. Laine Randjärv avaldas arvamust, et mõistlik on edasi töötada käesoleva eelnõuga ning mitte asuda seda ühendama Reformierakonna fraktsiooni esitatud samasisulise eelnõuga 505. Aadu Must pidas vajalikuks eelnõu edasises menetluses siiski viidata Reformierakonna varasemale algatusele.
Ja nüüd otsustest. Otsustati teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu 14. novembri istungi päevakorda ja teha ettepanek esimene lugemine lõpetada. Samuti otsustati teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks 28. november 2018. Kõik otsused võeti vastu konsensusega. Aitäh!

19:56 Aseesimees Kalle Laanet

Laine Randjärv, palun!

19:56 Laine Randjärv

Aitäh, juhataja! Hea Heljo! Kuna minu nime siin nimetati, siis kuigi ei ole läbirääkimised, ma soovin oma mõtteavaldust täpsustada. See nimelt tulenes sellest, et komisjoni ametnik oli teinud analüüsi ja leidis,

et need eelnõud on väga sarnased. Pigem see ei olnud mitte loobumise seisukoht, vaid me arutasime, et see teema on nii oluline ja sellega tuleks tegeleda. Põhimõte ei olnud mitte selles, et mitte mingil juhul ei maksa tegelda vana eelnõuga. Mõte oli teemaga edasi minna.

19:57 Heljo Pikhof

No seda võib võtta nii ja naa. Ma ei vaidle sulle praegu vastu, ma lugesin ette, mis protokollis kirjas on. Jah, mõnes mõttes olen ma nõus küll.

19:57 Aseesimees Kalle Laanet

Austatud ettekandja, kultuurikomisjoni liige Heljo Pikhof! Teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised fraktsioonide esindajatele. Toomas Jürgenstein Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana. Kolm minutit lisaaega.

19:57 Toomas Jürgenstein

Hea eesistuja! Head kolleegid! Kõigepealt möönan, et tänane eelnõu on natuke nukker. Koolis teevad rõõmu õppimine, avastamine, toredad üritused. Vajadus kedagi läbi otsida või kellegi kappi piiluda ei tee head meelt. Aga nüüd – ma loodan, et te ei pahanda – ma tsiteerin natuke pikemalt ühte Eesti klassikalist teost "Kevadet". See on koht, kus Tootsi taskud pahupidi pööratakse. ""Toots, mis sa seal teed?" – "Ei midagi." – "Kui inimene midagi ei tee, siis istub ta vagusi oma koha peal. Mis sul seal põues on?" – "Ei midagi."" Jätan natuke vahele, edasi õpetaja Laur küsib: "Mis sa arvad, mis ma sinuga nüüd teen?" Toots naeratab kurvalt ja vaatab nurga poole. "Vale kõik. Nurka ma sind täna ei pane. Sa jääd hoopis ilma trahvita. Luba mulle, et sa täna enam ühtegi koerustükki ei tee, ja sinuga ei sünni midagi. Kas lubad?" – "Jah." – "Väga hea! Siiski, et need asjakesed, mis sul taskus on, sind kurja tee peale ei ahvatleks, tule lao nad siia, minu laua peale välja. Tule, tule!" Toots vastab: "Ma ei taha, teised näevad." – "Ah soo. Noh, siis jäägu see ainult meie kahe teada, mis sinu taskutes peitub. Mine, lao asjad minu tuppa laua peale."
Õpetaja Laur lahendas olukorra parimal viisil ja niisugustele lahendustele koolis peaks kaasa aitama ka tänane eelnõu. Pangem tähele: esemed, mis segavad õppetööd või võivad olla ohtlikud, võtab kooliõpetaja hoiule. Ta ei tee seda teiste õpilaste nähes. Veelgi enam, tema autoriteet on nii suur, et Toots laob need asjad kooliõpetaja lauale üksinda olles. Ja need ei ole süütud asjad. Tavaliselt me ei loe edasi. Aga ma loen, mis seal oli. Visak nimelt piilus läbi lukuaugu ja ta ütles, et seal olnud kaks või kolm indiaanlase raamatut, mitu kivi, paar viili, rauatükke, kaks või kolm nuga, üks raudora, kera niiti, üks kiri nõelu ja puust uisk. Loomulikult lisandus neile asjadele veel kutsikas, kes õpetaja voodis magas. Vaatan nüüd kinnitust otsides Ain Lutsepa poole, tema on ehk ainuke, kes võib asjade nimistut kinnitada. Aga mulle tundub, et filmiversioon ei lange siin päris raamatuga kokku. Kuid konkreetselt kolm nuga ja raudora on kindlasti asjad, mis võivad koolis ohtlikuks osutuda.
Kui kõnelda tänasest eelnõust, siis väga tõsiselt tuleb võtta tõsiasja, et õpilaste esindusorganisatsioon on avaldanud seisukohta olla eelnõu vastu. Eesti Õpilasesinduste Liit märgib, et nad ei saa toetada selliste õiguste andmist, mille puhul tekib võimalus, et nende rakendumisel võib õpilase suhtes täiendavate mõjutusmeetmete kasutamisel sattuda küsimärgi alla õpilase eneseväärikuse tagamine. Ma arvan, et ma olen õpetanud umbes 3000 õpilast – mõnda rohkem, mõnda vähem –, ja nad võivad kinnitada, et ma võtan õpilaste arvamust tõsiselt. Olen seda meelt, et rääkimine aitab peaaegu alati ja sõnaga võib saavutada kümneid kordi rohkem kui jõuga. Siiski leidub argumente, miks ma täna seda eelnõu toetan. Laiemas plaanis lähtun pisut muudetult utilitarismi rajaja Jeremy Benthami mõttest: otsuseid tehes tuleks silmas pidada, et need tooks kaasa võimalikult suure kasu võimalikult paljudele ja võimalikult väikese kahju võimalikult vähestele.
Eelnõu toetavad õpetajate esindusorganisatsioonid. Näiteks Eesti Õpetajate Liit annab teada, et ta toetab ennekõike usaldusele üles ehitatud koolikultuuri, kuid möönab eelnõu vajadust. Nende arvates näeb seaduseelnõu ette võimaluse vajaduse korral kiirelt reageerida ning nad on sellega põhimõtteliselt nõus.
Omalt poolt veel lisaksin, et me oleme viimasel ajal väga palju rääkinud tavakoolis käivatest erivajadustega lastest ja sellest, et tugispetsialiste sageli koolidesse ei jätku. Ja midagi ei ole teha, õpetajad on erivajadustega lastega suheldes ebakindlad. Tänase eelnõu heakskiitmine annaks neile natukene kindlust juurde. Ehk lõpetaksingi kujundlikult: tänase eelnõuga saame anda koolidele sahtlisse kindlustuspoliisi, samas loodame, et seda poliisi sealt kunagi välja võtma ei pea. Aitäh!

20:03 Aseesimees Kalle Laanet
Heidy Purga, palun Reformierakonna fraktsiooni nimel!

20:03 Heidy Purga
Head kolleegid, kes te siia olete jäänud! Reformierakonna esindajana annan teada meie erakonna seisukoha. Praegune peaminister ütles oma avakõnes parlamendikoosseisule, et tema valitsuses ei saa olema sellist asja, et õige eelnõu esitab vale mees ja sellepärast jääb seadus tegemata. Aga näib, et selle eelnõu puhul see ikkagi nii juhtus. Täna arutatava seaduseelnõu esimene versioon töönumbriga 505 algatati juba 2016. aastal, nagu me tänaõhtusest debatist oleme juba kuulnud. Seadusmuudatuse laiem eesmärk oli ka siis õpetajate ja kooli võimalus ja õigus reageerida ohusituatsioonidele. Möödus rohkem kui aasta, kuid selle nii olulise teemaga ei oldud ministeeriumi tasandil edasi jõutud. Selle peale andis Eesti Reformierakonna fraktsioon sisse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning kutseõppeasutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu ehk sama eelnõu parandatud versiooni. Reformierakonna esitatud seadusmuudatus lükati tagasi.
Meie ei taha mõelda, kas see, et eelnõu esitas vale mees, oli tagasilükkamise põhjuseks. Reformierakond arvab vaatamata asjade käigule siiski jätkuvalt, et tegemist on hea ja väga vajaliku eelnõuga, mille eesmärk on koolikeskkonda turvalisemaks muuta. Meile sümpatiseerib ka Eesti Õpilasesinduste Liidu arvamus, et oluline on tegeleda ohtude ennetamisega ja seda ka koolirõõmu suurendamise ning koolikiusamise ja vägivalla vähendamise abil. Koolides tuleb tagada hea vaimne ja füüsiline õhkkond, kuid samas on vaja tagada ka koolipere turvalisus. Koolitöötajad peavad saama sekkuda ning toetada turvalisuse tagamist. Me oleme arvamusel, et need kaks eelnõu, millest on tänasel õhtupoolikul siin räägitud, võiks omavahel ühendada, sest alust ühe eemaleheitmiseks on meie meelest pisut vähe ning see ei ole ka praktiline. Suur aitäh teile!

20:05 Aseesimees Kalle Laanet
Vabaerakonna fraktsiooni nimel Krista Aru, palun!

20:05 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Head rahvaesindajad! Vabaerakonna fraktsioon toetab esitatud seaduseelnõu, kuid kõige rohkem meeldib meile Eesti Õpilasesinduste Liidu esitatud arvamus. See on nende kirjeldus sellest, millisena nad tahavad näha koolikeskkonda – avatud, sõbraliku, üksteist usaldava ja toetavana, sellisena, kus oleks arvestatud iga õppija oskused, võimed ja vajadused. Tegelikult on see ju meie kõikide soov, aga kuna haridus on nii mitmetahuline ja -kihiline ja muutub ka iga päevaga, siis on selge, et ükski selline ilus idealistlik suur soov ei saa realiseeruda sellisena, nagu ta on mõeldud. Ja sellepärast kõik need arvamused, mis siin täna on kõlanud, näitavad väga selgelt: selleks, et koolis püsiks või vähemalt kunagi tekiks usaldav ja toetav õhkkond, on vaja väärtustada eelkõige koolmeistri ehk õpetaja tööd, tõsta tema mainet ja anda talle ka õigusi juurde.
Kui me vaatame neid kooskõlastusi, vaatame õpetajate liidu arvamust, vaatame koolijuhtide ühenduse arvamust, siis näeme, et erinevas sõnastuses need ütlevad ühte ja sama. See, mida me vajame, on kooli avatud, sõbralik ja toetav õhkkond. Tõsi, koolijuhtide liit muretseb natuke selle pärast, ega selle seaduseelnõuga ei juhtu nii, et õpetajale antakse seadusega teatud õigused, aga lõpuks küsitakse, miks sa ei tee oma tööd. Seda poolt ei tohi ka ära unustada, et me mitte ei pane õpetajale suuremaid kohustusi, vaid anname talle võimaluse väga äärmuslikul juhul teatud viisil sekkuda. Seda siis, kui olukord on kontrolli alt väljumas ja väga ohtlikuks muutumas. Eesti Lastekaitse Liidu kahtlusel, kas õpetaja suudab lapsi hoida ja usaldada ja mitte kuritarvitada talle antud õigusi, on ilmselt mingi selge põhjus, kuid kindlasti peame selle seadusega andma koolile, kogu kooliperele ja eelkõige õpetajale juurde julgust ja õigusi, millest unistavad ja millele mõtlevad juba ka noored. See tähendab ka suuremat vastutust, sest koolielu pole ju mitte midagi muud kui ühes õigustega antud kohustused ja vastutus. Aitäh!

20:09 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh! Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 729 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Määran eelnõu 729 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 28. novembri kell 17.15. Oleme 12. päevakorrapunkti menetluse lõpetanud.

13. 20:09 Kõrgharidusseaduse eelnõu (725 SE) esimene lugemine

20:09 Aseesimees Kalle Laanet
13. päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud kõrgharidusseaduse eelnõu (725 SE) esimene lugemine. Ettekandjaks palun kõnetooli haridus- ja teadusminister Mailis Repsi!

20:09 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Jõudsime väga olulise eelnõu juurde, milleks on kõrgharidusseaduse eelnõu 725. Vabariigi Valitsus on teile esitanud kogu kõrgharidusseadustiku eelnõude paketi. Paketis on kõrgharidusseadus ja eraldi veel seadused nendele neljale ülikoolile, kellel seni veel oma seadust ei ole. Need on Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Eesti Maaülikool ja Tallinna Ülikool. Tartu Ülikoolil ja Tallinna Tehnikaülikoolil teatavasti juba on oma seadus. Valmistasime kõrgharidusseadustiku uuendamist ette väga tihedas koostöös meie heade partneritega. Mitmeaastase töö tulemusena on pakett teie ees. Sellesse töösse olid kaasatud üliõpilased, kõrgkoolid, erinevad kompetentsikeskused, tööandjate ja töötajate ühendused ning ministeeriumid. Uus kõrgharidusseadustik asendab senist ülikooliseadust ja rakenduskõrgkooli seadust, erakooliseadusest on kõrgharidusseadustikku toodud erakõrgkoolid. Seadustiku uuendamisega ei muudeta kõrgharidussüsteemi põhialuseid, milleks on tasuta õpe, kõrgkoolide ulatuslik autonoomia ja kolmeastmeline kõrgharidusõpe.
Kõrgharidusseadustiku uuendamise eesmärk on korrastada ja lihtsustada valdkonna õigusakte. Senine kõrgharidusseadustik on kujundatud 1990. aastatel. 20 aastaga on oluliselt muutunud õppijad ja ühiskonna ootused kõrgharidusele. Kõrgkoolid on märksa võimekamad ja lisandunud on muude õigusvaldkondade olulisi õigusakte. Eelnõus täpsustatakse õppekeele küsimust. Rakenduskõrghariduse, bakalaureuse- ja magistriõppe õppekavad on üldjuhul eestikeelsed. Kõrgkool võib avada võõrkeelse õppekava üksnes kvaliteedi tõstmise või tööjõu vajadusega põhjendatud juhtudel. Ministeerium arvestab neid põhjendusi tegevustoetuse eraldamisel ja seab vajadusel tingimused eestikeelse õppe mahu suurendamiseks.
Eelnõu suurendab ka paindlikkust üliõpilaste jaoks. Rakenduskõrgkooli lõpetajatele antakse edaspidi ka bakalaureusekraad, mis toetab edasiõppimise võimalusi. Töötavate inimeste õppesse kaasamiseks on loodud võimalus avada lühema kestusega magistriõppekavasid. Loobutud on piirangutest akadeemilise puhkuse ajal õppetöös osalemisel ning tänu varasematele õpingutele ja töökogemusele saadud ainepunktid arvestatakse edaspidi tasuta õppimiseks vajaliku õppemahu hulka.
Kõrgkoolide koostööd toetab ühisõppekavade nõuete lihtsustamine. Kõrgkoolide ja ühiskonna tihedamaks seostamiseks kaasatakse kõikide ülikoolide juhtimisse ülikoolivälised liikmeid. Vajadus sellise muudatuse järele on ülikoolidele nelja uue seaduse loomisel ka kõige kaalukam argument. Ülikoolide juhtorganiteks on eelnõude kohaselt akadeemiline senat, väliste liikmete enamusega nõukogu ja rektor. Kõrgharidusseaduse eelnõus on arvestatud Tallinna Tehnikaülikooli ettepanekut kasutada sarnaselt teiste ülikoolidega töö juhtorganite nimetustena nõukogu ja senatit.
Akadeemilisi töötajaid puudutavad muudatused annavad kõrgkoolidele enam vastutust ja võimalusi kujundada oma spetsiifikale vastavaid karjäärimudeleid. Senise üheksa akadeemilise töötaja ametikoha asemel on eelnõus nimetatud neli: professor, teadur, lektor ja õpetaja. Vahepealsed astmed luuakse kõrgkoolis karjäärimudeli osana. Õppe- ja teadustöö paremaks sidumiseks ei eristata enam õppejõudusid ja teadustöötajaid. Kõigil akadeemilistel töötajatel on võimalik jõuda tenuurini, saada edutatud ja kasutada auditoorsest tööst vaba semestrit.
Kõrghariduse kvaliteedi hindamisel asendab üldise õppekavagruppide hindamise temaatiline hindamine, mis on sihitud konkreetsetele probleemidele. Muudatusega väheneb oluliselt paljudes erinevates valdkondades õpetust andvate suurte kõrgkoolide hindamise koormus.
Kõrgharidusseadusega kaasnevalt muudetakse teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse kvaliteedi hindamist ja akadeemilisi töötajaid puudutavaid sätteid. Senised institutsionaalsed ja personaalsed uurimistoetused liidetakse üheks uurimistoetuse meetmeks, mida eraldatakse erinevat tüüpi konkurentsipõhiste grantidena. Samal ajal suureneb oluliselt stabiilse rahastusallikana baasfinantseerimise maht, mis toetab teadusasutuse tegevuse järjepidevat arengut.
Kõrgharidusseaduse üldine jõustumise aeg on eelnõus 2019. aasta 1. september. Suur tänu!

20:15 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, austatud minister! Teile on ka küsimusi. Laine Randjärv, palun!

20:15 Laine Randjärv
Aitäh, hea juhataja! Austatud minister! Mul on tegelikult küsimuste kompleks, kõik puudutavad eesti keeles õppimist. Ühesõnaga, meil on tasuta õpe eesti keeles, aga on rida aineid või, ütleme siis, õppekavasid, mida eestikeelsena üldse ei ole. Nii et tegelikult Eesti inimene, kes tahaks tulla õppima kõrgkooli tasuta kohale, vahest ei saa seda teha, sest ühte või teist eriala eestikeelsena ei pakuta. Või näiteks variant, kui välismaalane tuleb siia ja õpib eesti keeles, saab tasuta hariduse, aga pärast tegelikult ei jää Eestisse saadud haridust n-ö realiseerima, vaid sõidab tagasi oma kodumaale. Ja kolmas variant on selline, et Eesti noor, kes on pidanud koos vanematega välismaale elama sõitma ja õppinud seal inglise keeles, tuleb siia ja peab õppima inglise keeles tasulisel kohal, selle asemel et saada Eesti kodanikuna tasuta haridust. Kuidas niisugused olukorrad on lahendatavad?

20:16 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Vaadakem kõigepealt eelnõu eesmärki! Sarnaselt senise praktikaga on eestikeelne kõrgharidus tasuta. Nüüd, see väga suur teemade ring, mille hea küsija lauale tõi, oli meil ka komisjonis ühe või teise nurga alt jutuks. Ja kui me vaatame ühist eesmärki, siis see selgubki nii selle töörühma tööst, mille tulemusena see eelnõu on koostatud, kui ka laiemast ühiskondlikust debatist. Me teame, mida oodatakse. Oodatakse seda, et ei toimuks hiilivat üleminekut ingliskeelsele õppele, selleks et ülikoolile raha teenida. Selleks on eelnõusse lisatud sätteid selle kohta, kuidas kõrgkoolid peavad tagama eestikeelse tasuta õppe ja mis juhul ingliskeelset õpet tohib laiendada. See peab olema põhjendatud. Näiteks võib seda vaja olla rahvusvahelistumiseks või välisõppejõudude kutsumiseks või muul moel hariduse kvaliteedi tõstmiseks. Tegelikult on selle taga haridusministeeriumi kui poliitika kujundaja ootus, et me saame meie autonoomsete ülikoolidega viisakalt ja vastastikku lugupidavalt läbi rääkida, et ingliskeelne õpe saab üldjuhul ikkagi teoks siis, kui ülikoolis on tugev eestikeelne õpe olemas. Meie eesmärk on siiski see, et Eesti noored ei pea hakkama inglise keeles õppima, vaid saavad väga hea hariduse omandada eesti keeles.
Kas meil on neid noori inimesi, kes peavad õppima inglise keeles? Pean ütlema, et saan väga palju selliseid pöördumisi. Tavaliselt on need pöördujad mitte äsja kooli lõpetanud, vaid juba mõne aasta jooksul elukogemusi saanud noored, kes on hakanud kõrgharidust omandama, olles õppinud koolis mitte inglise keelt, vaid muud võõrkeelt. Nad on valinud mingi õppekava, aga selleks, et ühes kohustuslikus aines näiteks seminar läbida, tuleb osaleda kursusel, kus teatud osa sellest ainest või tervet ainet õpetatakse inglise keeles. Nad on valinud eestikeelse õppekava, aga näiteks välismaalasest õppejõud annab neile oma ainet inglise keeles. Siis on nördimust avaldatud: nemad tahaks aine sisu omandada, aga paraku antakse ainet inglise keeles, nemad aga on näiteks saksa keele taustaga – üldjuhul ongi tegu saksa keele kui võõrkeele taustaga – ja nende inglise keel on liiga nõrk. Palutakse, et tehke midagi olukorra lahendamiseks.
Oleme loomulikult seda ka arutanud. Samas me kindlasti ei tahaks piirata välismaalastest õppejõudude kasutamist. Küllap peame sel juhul tagama, et nad saavad siis mingi alternatiivse aine valida. Kindlasti ei saa me öelda, et välismaalastest õppejõude ei või kasutada. Neid dilemmasid on olnud.
Eesti keele oskus on Eestis väga oluline teema. Kõik ülikoolid võivad kinnitada, et nad tegelevad sellega väga aktiivselt. Üldjuhul on tegemist üsna kiiresti kohanduvate noorte inimestega, kes tegelikult eesti keele lisakursuseid väga harva võtavad. Nad tegelikult lähevad üsna kiiresti eesti keele peale üle. Erandid on võib-olla magistriõppe lühemad programmid. Kui noored tulevad siia juba päris alguses põhiõppesse, siis nad suudavad aasta jooksul hakata jälgima eestikeelseid loenguid, ja seda ka need, kes on tulnud üsna kaugetest riikidest. Sa mainisid küsimuste kompleksi. Kas oli veel mõni küsimus? Ehk pärast täpsustad.

20:20 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

20:20 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Ma jätkan teatud mõttes kolleeg Laine Randjärve küsimust ja puudutan doktorantuuri, doktoriõpet. Me oleme siin muretsenud, et meil on doktorikraadiga teadlasi liiga vähe ja ettevõtlusesse ei jõua neid üldse, aga tänases Riigikontrolli aruandes oli üks väga mõtlemapanev number. Peaaegu kolmandik nendest, kes õpivad Eestis doktorantuuris, on pärit mõnest teisest riigist. Nad kaitsevad siin doktoritöö ära ja enamasti lahkuvad Eestist. Kui tõsiselt on seda probleemi teadvustatud ja kas see kõrgharidusseadustik aitab kuidagi seda küsimuste ringi lahendada?

20:21 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Jah, seda probleemi on väga palju teadvustatud. Ühelt poolt me oleme väga rahul, et meie haridus on kvaliteetne ja siia soovitakse õppima tulla. Noored teadurid, noored doktorandid õpivad siin kas kogu oma õpingute perioodil või osaliselt. See näitab, et meil on, mida pakkuda. Aga teisalt fakt, et nad siit hiljem lahkuvad, on tõsine teema. Sellele on tähelepanu pööranud eri valdkondade spetsialistid ja see on mure nii majandusarengu mõttes, töökohtade loomise mõttes kui ka kindlasti teaduse järjepidevuse mõttes. Inimesed, kes on tulnud väljastpoolt, lahkuvad Eestist, aga seda teevad ka meie omad, Eestis sündinud ja kasvanud doktorandid. Nad teevad siin doktori ära, aga ei leia Eestis oma haridusele vastavaid töökohti.
Tõesti, on kaks tõsist probleemi. Me tegelikult ei tegele aktiivselt sellega, et välismaalane, kes on siin saanud kõrghariduse või kaitsnud ära doktori, jätkaks siin oma teadusalast või erialast tööd. Sellega me, jah, laiemas plaanis väga palju ei tegele. Mõnes valdkonnas on erandeid, aga üldiselt see olukord selline on. See on pigem olnud kõrgkoolide enda asi hoolitseda, et keegi jääks kuskil teaduslaboris teadustööd tegema või järeldokki tegema.
On ka teine probleem, peame seda ka tunnistama. Nimelt on Eestis doktorikraadiga inimeste kaasatus erasektoris äärmiselt väike või kui võrrelda lähiriikidega, siis isegi väga väike. Doktorikraadiga inimeste palkamine erasektoris, et nad aitaks lisandväärtust toota, on pigem tagasihoidlik. Miks see nii on? Põhjuseks tuuakse alati, et lihtsalt mujal on nende spetsialistide töötasu oluliselt suurem.
Kuidas me sellega edasi läheme? Üks võimalus on pöörata sellele olukorrale nagu ka täna siin erilist tähelepanu. Tuleb mõista, et see ei ole ainult ülikoolide teema, see on laiem teema. Sealt tulevad meie tulevased töökohad, sealt tuleb meie majandusareng. Me peame seda võtma väga-väga tõsiselt. Ja kindlasti on vajalik ka laiem ühiskondlik mõistmine. See ei ole haridusministeeriumi ega, ma ei tea, EAS-i probleem. See on probleem, millele me peame ametkondadeüleselt lahendusi leidma. Aga erasektori teema on väga tõsine.

20:24 Aseesimees Kalle Laanet

Barbi Pilvre, palun!

20:24 Barbi Pilvre

Aitäh! Viimasel ajal on tuntavalt tõusnud õpetajate palgad ja need tõusevad veel, jõuavad vist varsti 1300 euroni, mis oli miinimum, mida saab maksta. Samal ajal saavad kõrgharidussüsteemis lektorid alla 1000-eurost brutopalka. Ja see on nagu täiesti normaalne. Kui suur on kõrgkoolide autonoomia palkade maksmisel ja kui palju seda reguleerib riik?

20:25 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Lihtne ja lühike vastus on, et see on ülikoolide autonoomia. Veidi pikem vastus on, et õppejõudude ja kõrghariduse järjepideva rahastuse teema on meie kõigi asi, mitte ainult ülikoolide probleem. Me oleme praegu just selles faasis, kus me ülikoolidega halduslepinguid läbi räägime. Ülikoolid saavad selgelt aru, et õppejõudude palgad kipuvad konkurentsis alla jääma.
Võime julgelt öelda, et kõrgharidusse on raha juurde vaja. Samas rahandusspetsialistid ütlevad kriitiliselt, et efektiivsust on võimalik veel suurendada. Küllap on õigus mõlemal poolel. Aga 2018. aasta lõpus pean nentima, et 2019. aasta eelarves mingit väga jõulist tõusu lisaks üldisele palgatõusule kõrghariduses ei ole. Aga millised need tõusud peaksid olema, see on väga-väga oluline teema. Osaliselt saavad õppejõud arusaadavalt leevendust sellest, kui ka teaduse valdkonna rahastus kasvab. Tänu sellele ongi siiamaani mitmes valdkonnas suudetud maksta konkurentsivõimelisi palku. Lisaks sellele on kasutatud Euroopa fondide ja Horisondi fondi raha. Tänu sellele me oleme päris tublid. Aga nüüd on juhtunud see, et programmidevahelisel ajal tekivad sügavad jõnksud, ja sellepärast me

võtamegi baasrahastamist nii jõuliselt. Aga õppejõudude ja kõrghariduse teema tuli nii jõuliselt esimest korda lauale umbes pool aastat tagasi. Me peame olukorda koos ülikoolide ja üldsusega veel analüüsima, et sõnum oleks selgem. Ma kardan, et seni on sõnum veidi ebamäärane olnud ja seetõttu me pole suutnud piisavalt veenvad olla.

20:27 Aseesimees Kalle Laanet
Urve Tiidus, palun!

20:27 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Minu küsimus puudutab selle eelnõu laiemat mõju. Kõrgharidus teatavasti on valdkond, kus konkureeritakse pea kogu maailmaga, nii akadeemilise taseme kui teadustöö tulemuste poolest, aga tähtis on ka üliõpilaste edu tulevasel karjääriredelil. Ülikoolid jahivad terves maailmas helgemaid päid ja nende tulemuste põhjal järjestatakse globaalselt ülikoole. Minu küsimus ongi: kas see eelnõu kuidagi mõjutab ka Eesti ülikoolide konkurentsivõimet maailmas?

20:28 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh, väga hea küsimus! Me võime uhkelt öelda, et meie rahvusülikool on vägagi konkurentsivõimeline ja väiksemad ülikoolid on ühes või teises valdkonnas ka üsna kõrgelt hinnatud. Nii et me oleme tublid. Eelnõu eesmärk ongi muuta väga jõulises konkurentsis ülikoolid paindlikumaks. Üks teema, mille ma juba välja tõin, on see, et me ei taha kvaliteedis alla anda, aga kõik ülikoolid tunnistavad, et kvaliteedi hindamine on administratiivselt koormav. See hindamine oli väga õigustatud olukorras, kus meil oli kümneid erinevaid kõrgharidusasutusi ja riik pidi jõuliselt sekkuma. Aga praegu sekkuda bürokraatlikult ja pidevalt meie ikkagi väga korralike institutsioonide ellu – vahest sellisel kujul see ei ole õigustatud. Vaja on ülikoolidele hingamisruumi anda. Meil on VÕTA meede, me tahame, et ülikoolidel oleks õigus arvestada individuaalselt kellegi kogemusi, võtta ta mingisugustele kursustele. Seni me oleme selles valdkonnas olnud väga paindumatud. Ülikoolid on hästi palju välja toonud tõsiasja, et paljudes riikides on ülikoolidel märksa suuremad õigused arvestada kellegi töökogemusi, lubades otse edasi minna erinevatele haridusastmetele. Näiteks tuled kutseharidusest, sul on teatud oskused olemas, ja sind võetakse automaatselt tänu sellele juba kolmandale kursusele või tehakse lühendatud magistriprogramm. Selles osas me jääme konkurentsis väga alla.
Tõenäoliselt hea küsija teab, et üldiselt on levinud näiteks ühe aasta pikkused magistriõpingud, mis Eestis ei ole üldse kasutusel. Ka koostatakse 13 kuu pikkusi magistriprogramme, et tudeng ei peaks kaks aastat venitama. Selliseid paindlikumaid võimalusi arutati kõrgharidusseadustiku töörühmas väga palju. Võib-olla oli mõni innovatiivne lahendus natuke liiga innovatiivne ega jõudnud siia eelnõusse, aga suurem osa ettepanekuid, mis eeldab ülikoolide usaldamist, sai arvesse võetud. Mõni siiski ka mitte. Nagu te teate, ühiskonnas ei saadud aru, kuidas võiks ülikool anda põhikoolist otse kõrgkooli tulnule kõrgharidusdiplomi. Aga mõte oli, et ülikool ise hindab teatud kompetentse. Päris nii kaugele me selle eelnõuga ei jõudnud. Eelnõu märksõnad on oluliselt suurem usaldus ja paindlikkus.

20:31 Aseesimees Kalle Laanet
Maris Lauri, palun!

20:31 Maris Lauri
Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud minister! Teatavasti on kõrghariduse kvaliteedi seisukohalt väga tähtis, millised on õppejõud ja kogu õpetav personal. Ma sooviksin, et te natukene avate selle kvaliteedi tagamise põhimõtteid. Ma panin tähele, et ka selle eelnõu kohaselt dotsendid kaovad ära. Kuidas see protsess käib? Kuidas nad liiguvad professuuri või hakkavad lektoriteks? Seal on kindlasti ka omad ohud olemas. Kuidas te seda ette näete?

20:31 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh, väga hea küsimus! Töörühmas oli kogu see personaliteema väga palju jutuks ja seda eelkõige kvaliteedi tagamise mõttes. See muudatus peab olema piisavalt paindlik, et me ei kaotaks häid spetsialiste. Nüüd, dotsent kui selline. Jah, rahvusvaheliselt ei ole seda terminit mõistetud. Üldiselt on ta ka professor, ma ei oskagi eesti keeles öelda, ütleme, abiprofessor või abistav professor. Eks me

täpsusta neid nimetusi. Seni on dotsendid rahvusvahelises suhtluses pidanud selgitama, mis positsioonil nad on.
Nüüd kvaliteedist, mis on väga oluline. Vajalik on teadustöötajate ja õppejõudude tugev sidustamine. Tegelikult on meil iseseisvaid teadusasutusi äärmiselt vähe. Pigem on teadurid ka õppejõududena tegevad. Isegi näiteks KBFI, kes on iseseisev asutus, on väga jõuliselt õppetöösse kaasatud. Kui kiiresti ja rahulikult see ühtlustamine läheb? See kindlasti võtab veidi aega. Iga muudatus võtab oma aja. Kuidas me seda ette näeme? Praegu ülikoolid on välja pakkunud, et võiks anda sellise rahuliku üleminekuaja ning toimetada tasapisi.
Veidi ka tenuurist. Ühelt poolt peavad konkursid jääma ja teiselt poolt tuleb tagada õppejõududele stabiilsus, anda neile kindel teadmine, et neil on õigus kasutada seda enesetäiendamise semestrit. Kõik need muudatused peaksid muutma need töökohad piisavalt atraktiivseks, et leida sinna parimaid inimesi, kes tahavad teha pikaaegset karjääri. Sellisena on töörühma koostatud pakett väga lühidalt öeldes mõeldud. Kuidas on toimunud muudatused mõnes ülikoolis, kes on seda juba rakendama hakanud? Kindlasti hea küsija teab, et näiteks tenuuride konkursid on üsna palju kõneainet tekitanud ja küllap tekitavad veel, aga need, kes on selle läbi teinud, ütlevad, et üritus on seda väärt.

20:34 Aseesimees Kalle Laanet
Yoko Alender, palun!

20:34 Yoko Alender
Aitäh, austatud juhataja! Hea minister! Jätkaks ülikoolide rahastamise ja õppejõudude palkade teemal. Te ütlesite, et ülikoolid on vabad otsustama õppejõudude palkade üle. Need on siiski piiratud ka riigieelarveliste eraldistega. Ülikoolid sõltuvad riigi rahast, vähemalt eestikeelsete täisprogrammide puhul. Te ütlesite ka ise, et see on toonud kaasa selle, et meil on palju just raha pärast avatud ingliskeelseid õppekavasid. Kuidas minister suhtub sellesse, kui me lubaksime ülikoolidel küsida teatud tingimustel õppemaksu ka eestikeelsete õppekavade puhul? Kas eelnõu käsitleb seda teemat?

20:35 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Teatud tingimustel tähendab seda, et üliõpilane ei õpi täisajaga. Me tegelikult ju teame, mida ülikoolid soovivad. On õppekavasid, kuhu nad soovivad kohe algusest peale võtta osaajaga õppivaid tudengeid. See on olnud tõsine arutelu. See teema on ka praegu Haridus- ja Teadusministeeriumis halduslepingute läbirääkimistel laual. Ülikoolid soovivad väga piiratud ulatuses – peamiselt on tegu erialadega, mis juba mõne aja eest olid kõige populaarsemad, näiteks õigus – kohe saada võimalust osaajaga ehk siis tasulist õpet pakkuda. Ministeerium on olnud pigem ettevaatlik. Küsimus ei ole ju ainult raha juurdehankimises, arvestada tuleb paljusid tegureid. Näiteks on nendel populaarsetel erialadel tööturgu arvestades vastuvõtud olnud selgelt ülepaisutatud. Väga atraktiivsed erialad, näiteks ärijuht või mõni teine, on kaua aega turul väga hästi müünud, aga enam need inimesed head rakendust ei pruugi leida ja neid erialasid nii väga ei soovita õppida.
Me ei öelnud haridusministeeriumis halduslepingute sõlmimisel sellele ettepanekule absoluutselt ei, aga me oleme väga ettevaatlikud ja räägime seda millimeetrite kaupa läbi, et see otsus ei avaks uuesti ülepaisutatud vastuvõttu, tekitades ülerahvastatud auditooriume, kus tegelikult – kõik osapooled on sellega nõus – kvaliteet selgelt kannatab. Kui sul on ikkagi sellised 300 üliõpilasega loengud lihtsalt selleks, et igaühe käest õppemaks võtta, siis sellega võrreldes on praegune olukord, kus makstakse natukene väiksemas ja mõistlikumas mahus, parem.
Aga nüüd rahastamisest. Jah, see on tõsine teema, mille üle käiv debatt on tõsiselt institutsionaalne. Ma juba viitasin, aga sõnastan nüüd täpsemalt, et me ei ole suutnud ühiskonnas väga hästi ei selgeks teha, miks meil on vajadus kõrgharidusse raha juurde anda. Sellele on erinevad vastuargumendid, mida finantsinimesed väga veenvalt esitavad. Siingi saalis on finantsinimesi, kes võivad öelda, mis need lisarahastamise vastuargumendid on. Kui eelarve on üsna võimekas ja aasta lõpus on väga suured ülejäägid, siis on küsitud, kas tõesti see institutsioon ei suudaks olulisel määral ise teatud otsuseid teha. Selle debati raames me ei ole jah suutnud tõestada vajadust kõrgharidust rohkem rahastada, pigem on fookus olnud suunatud teadustöö ja innovatsiooni rahastamise teemale.

20:38 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

20:38 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Rahastamise teema jätkuks. Rahastamisel kaovad nüüd ära institutsionaalsed uurimisgrandid ja personaalsed uurimistöö grandid, tuleb tegelikult üks projektipõhine uurimistoetus. Ja ministeeriumil oli soov vaadata koos kõrgharidusseadustikuga üle ka teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus ehk TAKS, mida võikski paralleelselt käsitleda. Kuhu jäi see teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse läbitöötamine? Kas see seisab alles ees?

20:39 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Osaliselt on teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus siin laual koos kogu kõrgharidusseadustikuga. Esialgne ambitsioon töörühmas oli see, et uue seaduse kokkupanekul kaob TAKS senisel kujul ära, aga ajapikku võeti seisukoht, et teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus reguleerib teatud asutuste tegevust nii, et selle ärakaotamine võiks tekitada suuri segadusi. Ka kõrgkoolidel oli hirm, et see protsess jääb seisma. See Riigikogu neid eelnõusid ei menetle. Muidu jääksid väga oodatud muudatused, mis kõrgharidusseadustikus on ja mida ülikoolid väga-väga soovivad, alates septembrist 2019 rakendamata. Seetõttu on valmisolek tulla teatud TAKS-i teemade juurde tagasi veidi hiljem. Nii et teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus ei ole pildilt kadunud: selle teatud muudatused on siin eelnõus sees, suurem pakett ootab edasist analüüsi.

20:40 Aseesimees Kalle Laanet
Valeri Korb, palun!

20:40 Valeri Korb
Aitäh! Lugupeetud proua minister! Väga tore, et me kõrgharidusseadust uuendame, räägime õppejõududest, õppekeelest ja õppekavadest. Aga elu näitab, et paljud trügivad – vabandust selle sõna eest! – kõrgkooli, tahavad õppida juurat või saada, ütleme, hambaarstina kõrgharidus kätte. Aga ma lähenen sellele küsimusele teise nurga alt. Ütleme ausalt, meil on tehnilise kallakuga ettevõtteid, kus ei jätku töötajaid. Kaks aastat on Kohtla-Järve Linnavalitsus otsinud inimest, kes hakkaks tegelema teedega. Neid ei ole! Nad lähevad tööle suurtesse firmadesse, kus nad saavad suurt palka. Kohtla-Järvel ei ole kellegi vahel valida, kui ausalt rääkida. Kas see seadus kuidagi reguleerib neid asju või on teised mehhanismid, mille abil suunata noori tehniliste erialade poole?

20:41 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh, väga hea küsimus! Ühiskonnas käib väga elav debatt selle üle, kas peaks olema kuidagi jõulisemaid meetmeid, et suunata noori teatud valdkondadesse, kus tööjõu vajadus on suur, aga mis ehk ei paku nii suurt väljakutset. Mida senini on välja pakutud ja mida me kindlasti jätkame, on püüd meelitada ja veenda erinevate stipendiumide ja soodustuste abil. Näiteks õpetajatele pakutakse neid mitmeid ja kindlasti me neid veel täiendame, et saaksime parimad noored inimesed õpetajakutset valima. Ka koolis on probleem just reaalainetes. Inseneriteaduses ollakse selle pärast väga mures ja nad tegelevad sellega aktiivselt.
Millised need meetmed on? Näiteks erinevad teaduskoolid. Ma meelega tõin siin kutsehariduse näite. Ülikoolid ütlevad rohkem ja rohkem, et nad tahaksid, et noored inimesed saaksid varakult praktilisi teadmisi. Paljud lähevad gümnaasiumisse, aga iga kolmas neist tegelikult edasi ei õpi. Õpilasi tuleks koostöös ülikoolidega varem haarata, andes neile praktilisi teadmisi, seda ka kutsehariduse kaudu. Ega sakslased muidu ei paneks sellele suurt rõhku. Nad on seisukohal, et teatud insenerid, keskastme juhid, saaks välja koolitada, tuginedes nende esialgsetele kogemustele. Juba alates 7. klassist saavad õpilased praktilisi kogemusi ja kui nad näevad sellel tööl potentsiaali, siis saavad nad selles valdkonnas ka korraliku kõrghariduse omandada. Selliseid erinevaid mudeleid STEM-valdkonnas kaaluvad kõrgkoolid väga tõsiselt.
Samas seal kõrval on matemaatika headele tundjatele ka IKT-sektor, kes on väga, väga näljane, pakub tohutult töökohti ja haarab väga suure hulga tarku noori ära. Kohustuslikke suunamismeetmeid me selle seaduseelnõuga välja ei paku, kuigi jah, ühiskonnas kuuleme väga tihti ettepanekuid, et võiks olla mingisugune lepinguline kohustus, et noor inimene, kes õpib tasuta ja saab oma eriala kätte, töötab vähemalt kolm või neli aastat oma valdkonnas.

20:44 Aseesimees Kalle Laanet
Maris Lauri, palun!

20:44 Maris Lauri
Aitäh! Lugupeetud minister! Ma puudutan avalik-õiguslike ülikoolide teemat. Tänases päevakorras on meil veel neli eelnõu peale seda. Iseenesest on natuke kurb, et meie seadusloome on niimoodi vohama läinud, selle asemel et lahendada see küsimus sellessamas eelnõus. Ma palun, et te teeksite väikse võrdluse, mille poolest erinevad need seaduseelnõud, mis täna siin veel arutusele tulevad, pluss ka Tallinna Tehnikaülikooli käsitlev seadus. Kui suur on nende ühisosa? Erinevus, ma saan aru, tuleb iga ülikooli spetsiifikast. Kas need erinevused on tõesti nii suured, et tuli ilmtingimata teha eraldi eelnõud?

20:45 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Ei, selle algatustöörühma ambitsioon oli algusest peale teha kõrgharidusseadusi ühendav seadus ja väga pikka aega otsiti seda võimalust. Aga ühel hetkel oli suhteliselt selge, et rahvusülikool oma seadusest ei loobu, millele järgnes otsus, et ka tehnikaülikool oma seadusest ei loobu. Täna on loomulikult tegemist esimese lugemisega ja kui kultuurikomisjon või Riigikogu sellise sammu on valmis astuma, et ta rahvusülikooli ja tehnikaülikooli seaduse ning nende väljapakutud nelja eelnõu asemel kõrgharidusseadustiku üldiselt rakendab, siis võib seda teha. Üldiselt oleks võimalik kõik soovitu kõrgharidusseadustiku kaudu ära muuta.
Vahe on äärmiselt institutsionaalne ja olemuslik. Rahvusülikoolil kui sellisel on oma seadus, tehnikaülikoolil on oma seadus. Ja selle kõrvalt tunnetavad väiksemad ülikoolid, kes on siin jutuks olnud, ka vajadust oma seaduse järele. Nii sõnastasidki kunstiakadeemia, muusikaakadeemia, maaülikool ja Tallinna Ülikool selgelt oma soovi, et siin Riigikogus menetletaks eraldi ka nende seadusi. Küsimus oli, kas tehniliselt ja juriidiliselt takistab miski nende eelnõude ühendamist üheks kõrgharidusseadustikuks. Vastus on, et ei takista ja Riigikogul on see võimalus olemas. Me kindlasti oleme valmis tehnilises mõttes seda toetama. Aga sisuliselt on minu arvates sellist kompromissi leida võimatu.

20:47 Aseesimees Kalle Laanet
Yoko Alender, palun!

20:47 Yoko Alender
Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Jätkan sel teemal, et te ütlesite, et n-ö rahandusinimesed on nõutanud argumente, miks ikkagi rahastust suurendada. Minu küsimus tõukub sellest. Ma arvan ka, et kõrgharidusse on vaja raha juurde. On vaja õppejõudude palku tõsta selleks, et säilitada õppe kvaliteet. Kas Haridus- ja Teadusministeerium, üldse n-ö riigisektor on omalt poolt teinud kõik, mis ta saab, et need argumendid oleksid olemas? Kas meil ei ole dubleerimist? Kas me oskame suunata piisavalt just nendele erialadele, mida ühiskond ootab? Siit on mitu korda läbi käinud, et selles eelnõus seda suunamist pole. Mis siis ikkagi on see riigipoolne töö? Kas see on tehtud?

20:48 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh väga hea küsimuse eest! Meil on halduslepingute läbirääkimised käimas. Kas me selle protsessi tulemusena 2018. aasta lõpuks, 2019. aasta alguseks oleme valmis ütlema, et meil on õnnestunud oluliselt dubleerimist vähendada? Jah ja ei. Viimaste aastate jooksul on ülikoolid oma valdkondades suuri revideerimisi teinud. Õppevaldkondade puhas statistika näitab, et on märksa vähem õppekavasid – selle kallal on kõvasti tööd tehtud. Ma söandan arvata, et komisjoni nimel ettekandja saab kindlasti ka oma kogemuste põhjal kinnitada, et ülikoolid on selleks väga jõuliselt tööd teinud.
Aga kas see on piisav? Kas dubleerimine on ära kadunud? Kas kõik ühisõppekavad on õnnestunud? Pean ütlema, et meil on veel suur töö ees. Ei ole dubleerimine päris ära kadunud, ei ole kõik vastutusvaldkondadesse koondunud. Vastupidi, pigem on olnud valmisolek vastutusvaldkondi laiemalt vaadata. Näiteks, kas õpetajakoolitus tähendab ainult kasvatusteaduskonnas antavat koolitust või peaks seda sisaldama kogu bakalaureuseõpe teatud valdkondades? Näiteks kui ülikoolil pole vastutusvaldkonda matemaatikas ja statistikas, aga samal ajal on vastutusvaldkond õpetajakoolituses ja ta peab matemaatikaõpetajaid koolitama, kas tal peaks siis olema vastutusvaldkond ka madalamal tasemel? Selliseid halduslepingu arutelusid on olnud viimastel kuudel väga palju ja see näitab, et me

peame üheskoos veel ja veel selle teemaga tegelema. Nii et vastus on jah ja ei. Ühelt poolt on ülikoolid teinud ise tööd ja ka koostöös riigiga, teiselt poolt kindlasti annab veel palju teha.
Nüüd rahastamisest. Aastate jooksul on kõrghariduses toimunud tohutu muutus – meenutame, vaid mõnikümmend aastat tagasi oli meil ülikoolisarnaseid asutusi üsna palju. On toimunud muutus, on toimunud konsolideerumine, kindlasti on paranenud kvaliteet ja konkurentsivõime. Kõik see aeg on valitsenud väga selge soov, et meie teadustöötajad oleks kaasatud õppetöösse. Ja see on olnud üsna pikk protsess. Enamik teadusasutusi on liitunud ülikoolidega ja nüüd on teaduse ja innovatsiooni suurem rahastamine just see, mille abil me tegelikult saamegi suunata ka sinna ka raha juurde, lisaks siis kõrghariduse baasrahastamise kasvule. Need mõlemad allikad selgelt toetavad kõrghariduse rahastamist.
Aga siia tuleb lisada ka üks väike pipratera. Kindlasti hea küsija teab, mõne aasta eest meile avanesid Euroopa Liidu vahendid. Archimedes jagab raha ka kõrgkoolidele, aga meie taotluste protsess olnud pigem tagasihoidlik. Põhjus on arusaadavalt see, et selle raha taotlemine on natuke tüütum ja keerulisem. Siiski tuleks seda tööd teha, et Archimedese toetuste taotlusi ei iseloomustaks sellised protsendid, nagu need meil praegu on. Kohati on programmide taotlused jäänud mõne protsendi juurde. See on ka tegelikult just see raha, mida tuleks kasutada. Küllap me peame üheskoos seda tööd tegema.

20:52 Aseesimees Kalle Laanet
Barbi Pilvre, palun!

20:52 Barbi Pilvre
Aitäh! Puudutan veel kord kõrgkoolide autonoomiat raha kasutusel. Kas riik kuidagipidi näeb ette mingid proportsioonid, kui palju sellest rahast, mis ta eraldab kõrgkoolidele, on ette nähtud näiteks kinnisvaraarenduseks, kui palju õpetamiseks, mingiteks muudeks tegevusteks, või on kõrgkool nendes otsustes täiesti vaba?

20:53 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Loomulikult halduslepinguga pannakse vastastikusel kokkuleppel kirja üsna palju eesmärke. Küsimus seisneb tegelikult selles – ka TALO on selle korduvalt tõstatanud –, et riik võiks täpsemalt ette kirjutada palgamiinimumid, nii nagu need kehtivad õpetajate puhul. Seni sellist regulatsiooni riik ei ole kehtestanud. See on võimalik, samas ülikoolid suhtuvad sellesse veidi ettevaatlikult. Aga me oleme sellest soovist teadlikud ja haridusministeerium ja ülikoolid võtavad kindlasti seda ettepanekut väga tõsiselt.

20:54 Aseesimees Kalle Laanet
Tiina Kangro, palun!

20:54 Tiina Kangro
Aitäh! Lugupeetud minister! Ma puudutan ka seda nelja seaduse teemat. Ma olen ka väga üllatunud, et te ikkagi andsite rektorite survele alla ja läksite seda teed, et need neli seaduseelnõu nüüd meil laua peal on. Mõnes mõttes te küll Maris Lauri küsimusele vastates viskasite palli Riigikogu kätte. Ma tahaksin loomulikult, et Riigikogu oleks võimeline need tagasi lükkama. Aga minu tegelik mure on just see, et nende väiksemate vendade-õdede tase on hirmuäratavalt alla käinud. Kui vaatame kas või Tallinna Ülikooli, siis kuuest instituudi juhist ei kvalifitseeru viis professorile esitatavatele formaalsetele nõuetele, see kuues, kes formaalselt kvalifitseerub, on sisuliselt ka küsitav. Kuidas te iseendaga hinges kokkuleppele jõudsite, et olete nõus selle keskpärasuse kivvi raiuma? Sest kui on oma seadus, siis ...

20:55 Aseesimees Kalle Laanet
Küsimus, palun!

20:55 Tiina Kangro
... kõik need ühinemised ja muu jäävad ju ilmselt ära.

20:55 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Meil on olnud väga pikk diskussioon selle üle, kas igal avalik-õiguslikul asutusel, institutsioonil peaks olema oma seadus või mitte. Ma jätan selle vaidluse juristide pärusmaaks. Ühe koolkonna esindajad ütlevad väga selgelt, et kui ülikool on avalik-õiguslik, siis tal olgu oma seadus. Kas Riigikogul on võimalik avalik-õiguslikke asutusi omavahel liita? Loomulikult on. On selge, et selline võimalus on tulevikuski olemas, aga me saame ju ka aru, et avalik-õiguslikke ülikoole saab liita siiski vaid siis, kui need asutused ise näevad seda vajadust, et kvaliteeti tõsta või mingil muul põhjusel.

Nüüd väikestest vendadest ja õdedest. Alustame väiksematest, muusika- ja teatriakadeemiast ja kunstiakadeemiast. Tegemist on väga selgelt spetsiifiliste asutustega, mis oma valdkonnas on igati konkurentsivõimelised. Muusikaakadeemia on pretsedenditult rahvusvaheline, sinna on väga suur tung. Pigem on muusika- ja teatriakadeemia teatud erialadel hakanud väga tõsiselt mõtlema, kui palju ta välismaalastest üliõpilasi vastu võtab. Eriti Aasiast tulnud on väga kõrge tasemega ja nii on hädavalik leida mingi tasakaal. Võin täiesti rahuliku südamega öelda, et tegemist on väga heade ülikoolidega. Jah, nad on väikesed, jah, nad võiksid olla ka koos, aga kuna nad on nii eripärased, siis konsolideerimise analüüsid ütlevad, et tegelikkuses ühinemine mingit erilist muutust ei tooks.

Tallinna Ülikooli loomise üle peeti debatte ka siin Riigikogus. Paljud kindlasti mäletavad, kuidas käis arutelu selle üle, kas pedagoogilisest instituudist laiapõhjalise ülikooli loomine on õige, mitu aastat see aega võtab, kuidas see on arenenud. Mina pean ütlema, et kindlasti on tehtud ära väga suur töö. Tallinna Ülikool on kõige enamate asutuste ühendus, kuhu kuulub väga eripärase taustaga institutsioone. Praegune rektor on teinud ära mahuka sisulise töö. See, kuhu ta on koos oma meeskonnaga jõudnud, näitab, et toimunud muutus on olnud väga sisuline. Usun, et tegemist on väga suurte muutustega ja kiiresti areneva asutusega. Seal on valdkondi, mis juba praegu väga jõuliselt arenevad, ja on ka valdkondi, mille puhul me halduslepinguid sõlmides tõsiselt arutame, kas ülikool peaks nendega jätkama. Ülikool on ka ise öelnud, et ta on valmis teatud ulatuses muudatusi tegema.

20:59 Aseesimees Kalle Laanet

Tiina Kangro, teine küsimus, palun!

20:59 Tiina Kangro

Aitäh! Loomulikult, vaevalt Riigikogu hakkab siin jõuga avalik-õiguslikke ülikoole liitma. Olen ise töötanud mingid aastad väga kursis olevana ülikoolide vaidlustega. Ma tean, et Tartu Ülikooli ja Eesti Maaülikooli liitumine, samuti Tallinna Tehnikaülikooli ja Tallinna Ülikooli liitumine on aastaid tagasi väga tõsiselt arutelu all olnud. Ma lihtsalt küsin teie käest, et kui need seaduseelnõud nüüd ilusasti läbi lähevad, kas siis on rahu majas ja neid arutelusid enam osapoolte vahel ei tule?

20:59 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh väga hea küsimuse eest! Ma usun, et kui te olete olnud nende arutelude juures ja näinud neid seestpoolt, siis te teate, et need on alati olnud keerulised. Kõik konsolideerimised mujal maailmas on näidanud, et ühinemine on edukas ainult siis, kui asutused seda vajadust ka ise mõistavad. Signaal võib tulla väljastpoolt, argumendid võivad tulla väljastpoolt, aga lõpuks on ühinemine ikkagi võimalik vaid siis, kui asutused ise selle poolt hääletavad.

Kas ma arvan, et mingil hetkel näiteks maaülikool ja Tartu Ülikool jõuavad selle teema juurde tagasi? Kinnitan teile, et usutavasti vähemalt paari kuu tagant arutatakse seda. Iseküsimus, kas seda arutatakse senati tasandil, nõukogu tasandil või mõnes rahvarohkes kostituskohas. See on omaette küsimus. Aga ka väga tõsisel tasandil see teema mõne kuu tagant tuleb ikka ja jälle üles. Täpselt sama arutelu on näiteks Tallinna Ülikooli ja kunstiakadeemia liitmise üle – kui suur on ühisosa, kas ühisõppekavad rahuldavad haridusnõudlust või peaks toimuma tihedam institutsionaalne koostöö.

Aga mõnes mõttes tuleb rahu majja kindlasti. Võib-olla siis, kui ei tule võidelda elu ja surma peale ja hakatakse kõike rahulikumalt analüüsima, on see võimalik. Aga täna ma seda küll ei looda. Eesmärk omaette see ei ole olnud, aga konsolideerimine on efektiivne ainult siis, kui tegu on hästi läbimõeldud eesmärgiga. Teadusasutuste ja ülikoolide liitumise puhul oli eesmärk ju selge, aga ikkagi võtsid need protsessid aega mitu aastat, enne kui kõik tegelikult tööle hakkas ja hakati saavutama positiivseid tulemusi. Enne seda tekitasid muudatused osapooltes rahutust ja kindlasti ei olnud see sisekliimale hea.

21:02 Aseesimees Kalle Laanet

Proua minister, teile rohkem küsimusi ei ole. Aitäh! Kutsun kõnelema kultuurikomisjoni esimehe Aadu Musta.

21:02 Aadu Must

Hea juhataja! Austatud minister! Austatud arvukad kolleegid! Kultuurikomisjon on nii käsitletavat seaduseelnõu kui kohe sellele järgnevat suurt kõrgharidusseadustiku paketti arutanud aastaid. Huvitav oli täheldada, et terve hulk nendest küsimustest, mis siin saalis tõstatati, on meil samuti korduvalt, kas kaks, kolm või neli korda jutuks olnud, läbi vaieldud ja otsitud paremaid lahendusteid. Me oleme vaielnud ka selle üle, kas on vaja ühte seadust või paljusid, ja oleme jõudnud arusaamani, et kõige tähtsam ei ole mitte see, et alati järgida mingit skeemi või mudelit. Öeldakse, et olgu vähem seadusi, et äkki on siis parem, ja mõnikord öeldakse, et paralleelseid õppekavasid ei tohi olla. Seda me just praegu kuulsime. Ma ütlen praktikuna omalt poolt kindlalt ja raudselt vahele: tähtis ei ole niivõrd see, kui palju on paralleelseid ja võistlevaid õppekavasid, vaid väga halb on see, kui mõnes ülikoolis loetakse ette oma tudengiaegseid konspekte, mis 20 aastat tagasi kirjutati, ega koostata uuemaid ja paremaid. Ka seda juhtub meil.

Aga konkreetset seaduseelnõu arutas kultuurikomisjon 22. oktoobril. Eelnõu olid tulnud tutvustama haridus- ja teadusminister Mailis Reps, Haridus- ja Teadusministeeriumi õigusosakonna jurist Indrek Kilk ja koolivõrgu osakonna peaekspert Jürgen Rakaselg. Tegelikult räägiti kõikidest nendestsamadest probleemidest, nii et ma ei pea seda õnneks üle kordama. Äsja lõppenud arutelu oli tõepoolest pikk ja asjalik.

Küsiti tervet rida rakenduslikke asju, just sedasama, mis ikkagi muutub. Loomulikult olid küsimuste keskpunktis rahastamisega seotud teemad. Ja oli terve rida küsimusi, eriti näiteks ühisõppekavade kohta. Vaieldi ka selle üle, kas on ikkagi vaja igal ülikoolil eraldi seadust. Lõpuks leiti, et valitseb see loogika, et kui me võrdleme seda olukorda, mis on enne nende seaduste kehtestamist, ja pärast, siis olukord, mis praegu on rahuldav, saab heaks, aga mitte veel jumal teab kui heaks. Ja me oleme kultuurikomisjonis harjunud tõdema, et ei ole võimalik teha ideaalseid seadusi. Võib-olla mingiks hetkeks saab olukord ideaalseks, aga ka kõnealuse eelnõu sisu kohta ma tahan öelda, et juba teisel päeval pärast seaduse vastuvõtmist hakkab komisjon arutama, mis ikkagi veel reguleerimist vajab, kuidas tuleb edasi minna. Leppige sellega, et hariduse erinevaid valdkondi käsitlevad seadused tuleb iga nelja või olgu-olgu, hiljemalt kuue-seitsme aasta tagant uuesti läbi arutada, sellepärast et olukord haridusmaailmas muutub nii kiiresti.

Meie ei räägi küll teistest seadustest, aga olgu see siiski repliigina ära öeldud, et veel valusam vaidlus tuleb meil muinsuskaitseseaduse üle. Küsimus on selles, kas kogu kvaliteeti kümnepallises hindamissüsteemis muuta neli palli paremaks või oodata veel ja vaielda ja jätta nelja palli võrra vähem kvaliteetne seadus kehtima seniks, kuni me jõuame äkki ideaalideni. Aga see selleks.

Veel tahan rõhutada seda, et väga suur osa nendest probleemidest, mida need seadused lahendavad, olid päevakorral juba 10–12 aastat tagasi. Siis millegipärast ei oldud veel küps seda muudatust ette võtma. Mäletan ka neid aegu, kui võeti suure vaimustusega üle rahvusvahelisi mudeleid ja pärast tuli välja, et mõni ei õigusta end. Vihjan praegu Bologna süsteemile, mille kohta pärast Bologna rektor ütles, et see on ju nendele koolidele, mida teie nimetate tehnikumideks, Bologna Ülikool ei ole selle mudeli järgi kunagi midagi teinud. Meil aga oli tohutu vaimustus igasuguseid muudatusi teha.

See seadus ja sellele järgnevad seadused – muidugi, kui need eelnõud vastu võetakse – normaliseerivad olukorda, viivad meid õige mitu sammu edasi. Ja järgmised koosseisud vaatavad ja ütlevad, et oi, miks mõni töö on tegemata jäänud, ja teevad meie tööd edasi.

Nüüd aga protseduurilised otsused, need kõige kohustuslikumad otsused: teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 14. kuupäevaks (konsensusega), teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (täielik konsensus), teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks 28. november 2018 kell 17.15 (täielik konsensus). Nii et komisjon palub teil seda eelnõu toetada. Aitäh!

21:07 Aseesimees Kalle Laanet

Austatud kultuurikomisjoni esimees Aadu Must! Teile küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Maris Lauri, palun!

21:07 Maris Lauri

Hea istungi juhataja! Lugupeetud minister! Kallid kolleegid! Mul oli hea lugeda seda eelnõu sellepärast, et see eelnõu on kirjutatud eesti keeles. Just niimoodi ma ütlen: eesti keeles. Ma olen olnud erinevate komisjonide liige, töötanud sotsiaalkomisjonis ja majanduskomisjonis, ka olen lugenud rahanduskomisjoni eelnõusid ja veel mõningaid teisi. Päris paljudest on võimatu aru saada, mida tahetakse öelda, ja ma olen näinud olukorda, kus ametnikud on läinud omavahel vaidlema selle üle, mida nad on tahtnud kirjutada. Aga see eelnõu on loetav ja seletuskiri on ka loetav. Nii et aitäh vähemalt selles osas kvaliteetse eelnõu eest!
Ma ei ole kultuurikomisjoni liige ega tea täpselt neid aruteluaspekte. Nii palju, kui oli võimalik, ma viisin ennast kurssi. Aga minu jaoks on endiselt mõned küsimused üleval ja tahangi paluda asjaosalistel avalikkuses rohkem neid valikuid selgitada. Mulle on jäänud kahjuks selline tunne, et asjaosalised on ilmselt omavahel kõike põhjalikult arutanud, aga avalikkuses me ei ole väga paljudest asjadest kuulnud. Üht-teist tundub muutuvat päris oluliselt. Nii et see on minu poolt väga suur palve: palun rääkige nendest asjadest ka avalikkuses rohkem, et ei juhtuks jälle nii, et me tegime midagi ära, aga pärast ei tea, mis juhtus, miks juhtus ja miks see on hea.
Ma tunnistan, et ühtepidi ma küll mõistan, miks on meil tekkimas kõrgharidusseaduse kõrvale veel neli seadust, aga tegelikult see mulle ei meeldi. Mitte sellepärast, et need ülikoolid oleksid milleski süüdi, vaid just nimelt sellepärast, et seadusloome mõistes tundub see natukene ülepingutatuna. Ma sooviksin, et selle eelnõu puhul kaalutaks veel kord ühisõppekava diplomi teemat. Tundub, et see asi jäi segaseks. Nii palju kui ma suutsin endale selgeks teha, võiks siiski jõuda ühe diplomini, ühe kooli poolt välja antud diplomini vastastikuses koostöös.
Ma leian, et tõsiselt tasuks kaaluda ka seda, kas mitte laiendada tasulist õpet. Olles ka ise õppejõuna töötanud, tean ma, et on inimesi, kes on valmis oma õpingute eest maksma. Miks me siis paneme selle tõkke ette, kui inimene soovib õppida ja selle eest maksta? Küsimus on olnud ka selles, mida teha doktorikraadiga inimestega. On mure, et erasektor neid ei kaasa. Kindlasti on siin väga palju erinevaid põhjuseid, aga tõesti on probleem, et meil ei ole erilisi võimalusi rakendusliku õppe kaudu rakendusliku doktorikraadi omandamiseks. See teema vajab kindlasti ka laiemat diskussiooni kogu ühiskonnas.
Nagu ma oma küsimust esitades juba ütlesin, võti on suurel määral selles, millised on õppejõud. Õppejõudude tase ei tohi langeda, nad peavad olema parimad. Neil peaks alati olema motivatsioon ennast täiendada, nii et tõesti parimad pead meie noori õpetaksid. Nende hulgas võiks olla ka natukene vanemaid inimesi, sest elukestev õpe ei tähenda ainult kursustel käimist. Ka keskealisena ja võib-olla vanemaski eas võib ülikooliharidus omandada ja kraade kaitsta. Ma loodan, et seda eelnõu saab siiski veel paremaks teha ja arukas koostöös tagada selle, et meie ülikoolihariduse muutub veel paremaks, kui ta on. Aitäh!

21:12 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

21:12 Krista Aru
Härra juhataja! Armsad kolleegid, kes veel saali on jaksanud jääda! Ma olen tunnistajaks olnud sellele, kui haridus- ja teadusminister kultuurikomisjonis kord ütles, et kõrgharidusseadustik, mis on uuendamisel, mis on läbirääkimisprotsessis, kindlasti püüab ühendada Tartu Ülikooli seaduse, Tallinna Tehnikaülikooli seaduse ja lõimida kogu kõrghariduse andmise ühtlustatuna siia kõrgharidusseadustikku. See ei õnnestunud. Ja tulemus, mis meil täna laual on, ehmatab ilmselt küllalt paljusid. Aga aeg ja võimalused, mis on nüüd kultuurikomisjoni käsutusse jäänud, sunnivad mind väga kahtlema, kas me suudame veel seda protsessi tagasi pöörata. Kõrgkoolid ju ootavad oma seadust. Kuid ka sellisel kujul puudutab kõrgharidusseadustik väga põhimõttelisi asju: kogu see rahastamise ümberkorraldamine, nii nagu juttu oli, teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusse tehtavad muudatused, ametinimetuste ühtlustamine, millega ilmselt tuleb tulevikus väga palju probleeme. Kõrgkoolid ise räägivad väga erinevatest tähtaegadest, millal seda jõutakse teha, millal seda on võimalik teha. Kõrgkoolide senisest vastukajast on aga eriti kõlama jäänud ikkagi vähene paindlikkus. Ja see vähene paindlikkus puudutab just nimelt osaõpet ja ka õpet eksternina. Seda ei ole praegu tasuta kujul ja see on kindlasti asi, mille üle me peame tõsiselt arutlema, kas seda on võimalik paremini korraldada. Veidi ka hindamisest. See muutub ja ma väga loodan, et kõrgkoolide hindamine muutub bürokraatiavabamaks. See on ikka väga suur koormus, mis praegu on mitmekordse ja eri aegadel

toimuva hindamisega kõrgkoolidele peale pandud. Sellisel kujul seda kindlasti ei oleks vaja.
Kuid mis on kõige olulisem? Kõige olulisem on kõrgkoolis ikkagi õppejõud. Aga õppejõu kui isiksuse osa kahjuks kõrgharidusseadustikus isegi varjuna ei peegeldu. Peab lootma, et kõrgkoolid ise jõuavad uuesti selleni, et au sees ei oleks mitte ainult see, et õppejõud on hea teadlane ja ehk ka hea õppejõud, vaid ka see, et ta on isiksus. Selline isiksus, kes innustab ühest küljest kõrgharidust taotlema, aga teisest küljest annab panuse ka meie ühiskonda. Sest kõrgkooli kõige suurem missioon oma riigi ja rahva ees on koolitada väga hästi haritud ühiskonnateadlikke kodanikke.
Sellega seoses ma kutsun teid kõiki üles mõtlema veel kord läbi, mis võiks olla standardi ja akadeemiliste nõuete sätestamise koht. Kas see peab olema kõrgharidusstandardis või võiks see olla ka seaduses, et me oma kõrghariduse heas kvaliteedis mitte kuidagi ei kaotaks? Ja mis veel on oluline: oleks tore, kui me veel kord keskenduksime probleemile, kuidas saavutada liikumine akadeemilisest sfäärist ettevõtlusse. See on üks meie ühiskonna suuri umbes punkte ja kui me natukenegi suudame seda ummistust seadustikuga kas või lahjemaks teha, oleks see juba väga suur võit ja edasiminek. Aitäh!

21:17 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh! Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 725 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Määran eelnõu 725 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 28. novembri kell 17.15. Oleme läbinud 13. päevakorrapunkti.

---

14. 21:18 Tallinna Ülikooli seaduse eelnõu (726 SE) esimene lugemine

21:18 Aseesimees Kalle Laanet
Läheme 14. päevakorrapunkti juurde. Vabariigi Valitsuse algatatud Tallinna Ülikooli seaduse eelnõu 726 esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli haridus- ja teadusminister Mailis Repsi.

21:18 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Oleme endiselt tänases päevas ja arutame ülikoolide seadusi. Vabariigi Valitsus on esitanud Riigikogule Tallinna Ülikooli seaduse eelnõu, mis on osa uuest kõrgharidusseadustikust. Eelnõu ettevalmistamisel toimusid põhjalikud arutelud, aga paljuski on esitatud eelnõus tuginetud ülikoolide ettepanekutele. Eelnõus on reguleeritud Tallinna Ülikooli õiguslik seisund, tegevuse eesmärk, juhtorganid, ülikooli vara, rahastamist ja lõpetamist puudutavad tingimused. Eelnõuga nähakse ette Tallinna Ülikoolile kui avalik-õiguslikule juriidilisele isikule pandud ülesanded haridus-, humanitaar-, loodus- ja sotsiaalteadustes, samuti kunstis, õpetajakoolituses ja kasvatusteadustes.
Senise ülikooliseaduse kohaselt oli ülikooli nõukogu ülikoolisisene otsustuskogu, ülikoolivälised liikmed kuulusid kuratooriumi, millel aga ülikooli jaoks oluliste otsuste tegemise pädevus puudus. Eelnõuga tehakse ülikooli juhtimises muudatused ja sarnaselt teiste ülikoolidega juhivad Tallinna Ülikooli edaspidi nõukogu, senat ja rektor. Ülikooli senat teeb kõik õppe-, teadus-, arendus- ja loometegevusega seotud olulised otsused. Tulenevalt Tallinna Ülikooli ettepanekutest võtab Tallinna Ülikooli põhikirja vastu senat. Teistes ülikoolides, kui välja jätta Tartu Ülikool, võtab põhikirja vastu nõukogu. Senati moodustamise alused sätestatakse ülikooli põhikirjas. Vastavalt ülikooli tehtud ettepanekule kuulub Tallinna Ülikooli nõukogusse 11 liiget. Nõukogu liikmetest viis nimetab Tallinna Ülikool oma põhikirjas sätestatud korras ja ühe liikme teaduste akadeemia. Haridus- ja teadusminister nimetab samuti viis liiget, tuginedes laialt ringilt partneritelt kogutud ettepanekutele. Nõukogu koosseisu määrab viieks aastaks valitsus. Tallinna Ülikooli rektori valib eelnõu kohaselt valimiskogu, mille moodustamise alused sätestatakse ülikooli põhikirjas.
Eelnõuga juhtimismudelis tehtavate muudatuste eesmärk on tugevdada ülikooli seotust ühiskonnaga, toetada tulemuslikku juhtimist ja vastutuse jaotuse täpsustamisega juhtorganites tõsta ülikooli konkurentsivõimet. Tallinna Ülikooli seaduse üldine jõustumise aeg on eelnõu järgi 2019. aasta september ja ülikooli uuele juhtimismudelile üleminek toimub järk-järgult kuni 2020. aasta märtsini. Aitäh!

21:21 Aseesimees Kalle Laanet

Proua minister, tänan ettekande eest! Teile küsimusi ei ole. Palun kõnelema kultuurikomisjoni liikme Toomas Väinaste.

21:21 Toomas Väinaste

Lugupeetud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Austatud minister! Riigikogu kultuurikomisjoni istung (protokoll nr 206) toimus 22. oktoobril. Juhatas komisjoni esimees Aadu Must, protokollis Angelika Berg. Osa võtsid Laine Randjärv, Heidy Purga, Heljo Pikhof, Krista Aru, Toomas Jürgenstein, Toomas Väinaste, Viktoria Ladõnskaja-Kubits, Yoko Alender ja Merje Noorlind, konsultant. Kutsutud olid haridus- ja teadusminister Mailis Reps, Haridus- ja Teadusministeeriumi asekantsler Indrek Reimand, kõrghariduse osakonna juhataja Margus Haidak ja haridusseadustiku juht Sille Uusna. Päevakorra neljas punkt oli Tallinna Ülikooli seaduse eelnõu 726 arutelu.
Esimese lugemise menetlusotsused. Aadu Must tegi ettepaneku käsitleda Tallinna Ülikooli seaduse, Eesti Kunstiakadeemia seaduse, Eesti Maaülikooli seaduse ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia seaduse eelnõu ühes arutelus ning teha punktide 4–7 kohta vaid eraldi menetlusotsused. Tallinna Ülikooli seaduse eelnõu oligi neljas. Mailis Reps selgitas, et ülikoolide seaduseelnõud on viibinud, kuna alguses oli soov hõlmata kõikide ülikoolide seadused uues kõrgharidusseaduses ning selle üle on käinud pikk ja põhjalik juriidiline vaidlus. Arutelude käigus aga selgus, et Tartu Ülikool ja Tallinna Tehnikaülikool ei soovi oma seadustest loobuda, seega ei olnud objektiivset põhjust keelduda ka teiste avalik-õiguslike ülikoolide seaduste loomisest. Minister selgitas, et eelnõudes on ülikoolidele sätestatud sarnane juhtimismudel, samas aktsepteerides, et igal ülikoolil on ikkagi oma eripära.
Laine Randjärv küsis Eesti Kunstiakadeemia ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia teadussuuna rahastamise ühtlustamise kohta. Mailis Reps selgitas, et Riigikogu võttis vastu hasartmängumaksu seaduse muutmise seaduse, millesse on sisse toodud loomeprofessuuridele Eesti Kultuurkapitali rahastus, mida edaspidi hakatakse eraldama just nimetatud ülikoolidele. Laine Randjärv küsis veel eelnõude § 3 sõnastuse kohta, miks kahe ülikooli seaduses on kirjutatud "juhtorganid" ning kahe ülikooli puhul on "ülikooli juhtimine". Sille Uusna selgitas, et erinevus tuleneb ülikoolide soovist. Laine Randjärv avaldas arvamust, et nimetatud säte võiks olla kõikide koolide puhul ühesugune.
Otsustati teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 14.11.2018 (konsensus), teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensus) ja teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks 28.11.2018 kell 17.15. Aitäh!

21:26 Aseesimees Kalle Laanet

Hea ettekandja kultuurikomisjoni liige Toomas Väinaste, teile küsimusi ei ole. Aitäh teile! Avan läbirääkimised. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 726 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määran muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 28. novembri kell 17.15. Oleme 14. päevakorrapunkti läbinud.

---

15. 21:26 Eesti Kunstiakadeemia seaduse eelnõu (730 SE) esimene lugemine

21:26 Aseesimees Kalle Laanet

15. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Kunstiakadeemia seaduse eelnõu 730 esimene lugemine. Palun kõnelema ettekandja haridus- ja teadusminister Mailis Repsi.

21:27 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Oleme jõudnud juba poolele teele. Vabariigi Valitsus on esitanud Riigikogule Eesti Kunstiakadeemia seaduse eelnõu, mis on osa uuest kõrgharidusseadustikust. Valdavalt on eelnõus tuginetud kunstiakadeemia esitatud ettepanekutele. Eelnõus on reguleeritud akadeemia kui avalik-õigusliku juriidilise isikuna tegutseva ülikooli õiguslik seisund, tegevuse eesmärk, juhtorganid, vara, rahastamist ja lõpetamist puudutavad tingimused. Eelnõuga nähakse ette Eesti Kunstiakadeemiale pandud ülesanded kunsti-, disaini- ja arhitektuurivaldkonnas. Eelnõus tuuakse esile, et kunstiakadeemias viljeletakse spetsiifilise teadusvormina loomepõhist uurimust, mis on teadustegevus eesmärgiga saada loominguliste vahendite abil uusi teadmisi inimese, looduse, ühiskonna ja nende vastastikuse toime kohta.

Senise ülikooliseaduse kohaselt oli ülikooli nõukogu ülikoolisisene otsustamiskogu, ülikoolivälised liikmed kuulusid kuratooriumi, millel aga ülikooli jaoks oluliste otsuste tegemise pädevus puudus. Eelnõuga tehakse akadeemia juhtimises muudatused ja sarnaselt teiste ülikoolidega juhivad Eesti Kunstiakadeemiat edaspidi väliseid liikmeid kaasav nõukogu, akadeemiline senat ja tegevjuhina rektor. Akadeemia senat teeb kõik õppe-, teadus-, arendus- ja loometegevusega seotud olulised otsused. Senati moodustamise alused sätestatakse akadeemia põhikirjas. Väliseid liikmeid kaasava nõukogu ülesanne on eelkõige strateegilise ja majandusliku sisuga otsused, sh akadeemia põhikirja, eelarve ja arengukava vastuvõtmine. Akadeemia tehtud ettepanekul kuulub kunstiakadeemia nõukogusse üheksa liiget. Nõukogu liikmetest neli nimetab akadeemia oma põhikirjas sätestatud korras, ühe liikme teaduste akadeemia. Haridus- ja teadusminister nimetab samuti neli liiget, tuginedes laialt ringilt partneritelt kogutud ettepanekutele. Nõukogu koosseisu määrab viieks aastaks valitsus. Akadeemia rektori valib eelnõu kohaselt valimiskogu, mille moodustamise alused sätestatakse akadeemia põhikirjas.
Eelnõuga juhtimismudelis tehtavate muudatuste eesmärk on tugevdada akadeemia seotust ühiskonnaga, toetada tulemuslikku juhtimist ja vastutuse jaotuse täpsustamisega juhtorganites tõsta akadeemia konkurentsivõimet. Eesti Kunstiakadeemia seaduse üldine jõustumise aeg on eelnõu järgi 2019. aasta september, uuele juhtimismudelile üleminek toimub aga järk-järgult kuni 2020. aasta märtsini. Suur tänu!

21:30 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, proua minister! Küsimusi teile ei ole. Kutsun kõnelema kultuurikomisjoni liikme Yoko Alenderi.

21:30 Yoko Alender
Austatud juhataja! Hea minister! Head kolleegid, kes te olete jäänud siia hilisel õhtutunnil arutama neid olulisi seaduseelnõusid! Riigikogu kultuurikomisjon arutas Eesti Kunstiakadeemia seaduse eelnõu 11. oktoobril. Kohal olid kõik komisjoni liikmed. Kutsutud olid haridus- ja teadusminister Mailis Reps, Haridus- ja Teadusministeeriumi asekantsler Indrek Reimand, kõrghariduse osakonna juhataja Margus Haidak ja haridusseadustiku juht Sille Uusna. Eesti Kunstiakadeemia seaduse eelnõu oli üks nendest punktidest, mida arutati kogu selles paketis, millest osa juba kuulsite.
Lisan veel paar küsimust, mis esitati. Siinkõneleja küsis ülikoolide vastutusvaldkondade kehtestamise kohta. Mailis Repsi vastuse kohaselt on ülikoolide seadustesse teatud teemad sisse kirjutatud, kuid mitte vastutusvaldkondadena. Ministeeriumist kommenteeris seda veel Indrek Reimand, kes täiendas, et seni ei ole vastutusvaldkonda defineeritud ja seda ei ole tehtud ka uues eelnõus. Rahastamise juures on viidatud, et tulemusrahastamises on riigile olulised valdkonnad mainitud ning me tõlgendame neid vastutusvaldkondadena ja need lepitakse kokku ülikoolidega sõlmitavates halduslepingutes. Konsensuslikult otsustati võtta Eesti Kunstiakadeemia seaduse eelnõu täiskogu päevakorda 14. novembriks ning määrata muudatusettepanekute tähtajaks 28. november kell 17.15 ja komisjoni esindajaks Yoko Alender. Aitäh kuulamast!

21:32 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, proua Alender! Teile on vähemalt üks küsimus.

21:32 Yoko Alender
Väga kena.

21:32 Aseesimees Kalle Laanet
Laine Randjärv, palun!

21:32 Laine Randjärv
Hea juhataja! Hea ettekandja! Lihtsalt üks protseduuriline täpsustus. Võib-olla ma kuulsin valesti, aga see kuupäev, millal seda arutati, peaks olema 22. oktoober.

21:32 Yoko Alender

Jaa, te kuulsite õigesti ja te olete väga tähelepanelik. Aitäh selle paranduse eest sellel hilisel õhtutunnil! See kuupäev oli tõepoolest 22. oktoober, küll aga koosolek algas kell 11.10. Aitäh!

21:33 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh! Rohkem küsimusi ega täpsustusi ei ole. Avan läbirääkimised. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 730 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määran eelnõu 730 kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 28. novembri kell 17.15. Oleme läbinud 15. päevakorrapunkti.

---

16. 21:33 Eesti Maaülikooli seaduse eelnõu (727 SE) esimene lugemine

21:33 Aseesimees Kalle Laanet
16. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Maaülikooli seaduse eelnõu 727 esimene lugemine. Palun, proua minister!

21:33 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsus on esitanud Riigikogule Eesti Maaülikooli seaduse eelnõu, mis on osa uuest kõrgharidusseadustikust. Eelnõus on tuginetud Eesti Maaülikooli esitatud ettepanekutele. Eelnõus on reguleeritud Eesti Maaülikooli õiguslik seisund, tegevuse eesmärk, juhtorganid, samuti ülikooli vara, rahastamist ja lõpetamist puudutavad tingimused. Eelnõuga nähakse ette Eesti Maaülikoolile kui avalik-õiguslikule juriidilisele isikule pandud ülesanded biomajanduse, loodusressursside kestliku kasutamise ning maaelu ja maamajanduse arendamisega seotud valdkondades.
Senise ülikooliseaduse kohaselt oli ülikooli nõukogu ülikoolisisene otsustuskogu, ülikoolivälised liikmed kuulusid kuratooriumi, millel aga ülikooli jaoks oluliste otsuste tegemise pädevus puudus. Eelnõuga tehakse ülikooli juhtimises muudatused ja sarnaselt teiste ülikoolidega juhivad Eesti Maaülikooli edaspidi nõukogu, senat ja rektor. Ülikooli senat teeb kõik õppe-, teadus-, arendus- ja loometegevusega seotud olulised otsused. Senati moodustamise alused sätestatakse ülikooli põhikirjas. Väliseid liikmeid kaasava nõukogu ülesandeks on eelkõige strateegilise ja majandusliku sisuga otsused, sh ülikooli põhikirja, eelarve ja arengukava vastuvõtmine. Ülikooli tehtud ettepaneku kohaselt kuulub Eesti Maaülikooli nõukogusse seitse liiget. Nõukogu liikmetest kolm nimetab Eesti Maaülikool oma põhikirjas sätestatud korras, ühe liikme teaduste akadeemia. Haridus- ja teadusminister nimetab samuti kolm liiget, tuginedes laialt ringilt partneritelt kogutud ettepanekutele. Nõukogu koosseisu määrab viieks aastaks valitsus. Eesti Maaülikooli rektori valib eelnõu kohaselt valimiskogu, mille moodustamise alused sätestatakse ülikooli põhikirjas.
Eelnõuga juhtimismudelis tehtavate muudatuste eesmärk on tugevdada ülikooli seotust ühiskonnaga, toetada tulemuslikku juhtimist ja vastutuse jaotuse täpsustamisega juhtorganites tõsta ülikooli konkurentsivõimet. Eesti Maaülikooli oluline ülesanne on olnud loomaarstiõppe kliinilise õppe korraldamine. Eelnõus on ette nähtud, et loomaarstiõppe kliinilise õppe korraldamisega seotud tegevuskulud kaetakse lisafinantseeringuga veterinaarkorralduse seaduses sätestatud alusel ja korras. Eesti Maaülikooli seaduse üldine jõustumise aeg on eelnõus 2019. aasta september ja ülikooli uuele juhtimismudelile üleminek toimub järk-järgult kuni 2020. aasta märtsini. Suur tänu!

21:36 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, proua minister! Teile küsimusi ei ole. Palun ettekandjaks kultuurikomisjoni liikme Krista Aru.

21:36 Krista Aru
Austatud härra juhataja! Austatud minister! Armsad kolleegid! Seaduseelnõu 727, Eesti Maaülikooli seadus oli kultuurikomisjonis arutlusel 22. oktoobril. Kõik kõrgkoolide seaduseelnõud võtsid ettekandjad ja menetlejad vastu vabatahtlikult. Mina Eesti Maaülikooli seaduse eelnõu täiesti vabatahtlikult kõige suurema rõõmuga. Eesti Maaülikool asutati oma algsel kujul Tartu veterinaariakoolina aastal 1848. Ma ei peatu pikemalt kõikidel maaülikooli suure ja auväärse ajaloo

nüanssidel, sest nendega me tutvusime kultuurikomisjonis ja räägime ka edaspidi. Kultuurikomisjon otsustas üksmeelselt neli küsimust. Kõigepealt tehti ettepanek panna Eesti Maaülikooli seaduse eelnõu täiskogu päevakorda 14. novembriks, st tänaseks. Ettekandjaks sai – nagu ma ütlesin, vabatahtlikult – siinkõneleja. Tehti ettepanek esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks 28. november kell 17.15. Aitäh!

21:38 Aseesimees Kalle Laanet
Austatud ettekandja proua Krista Aru! Teile ei ole mitte ühtegi küsimust.

21:38 Krista Aru
Aitäh!

21:38 Aseesimees Kalle Laanet
Avan läbirääkimised. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 727 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määran muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 28. novembri kell 17.15. Oleme 16. päevakorrapunkti läbinud.

---

17. 21:39 Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia seaduse eelnõu (728 SE) esimene lugemine

21:39 Aseesimees Kalle Laanet
Olemegi jõudnud tänase päevakorra viimase ehk 17. punktini, mis on Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia seaduse eelnõu 728 esimene lugemine. Palun, proua minister!

21:39 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Austatud Riigikogu! Lugupeetud juhataja! Tegemist on küll viimase päevakorrapunktiga, aga Eesti muusika- ja teatrirahvale tõelise pidupäevaga. Vabariigi Valitsus on esitanud Riigikogule Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia seaduse eelnõu, mis on osa uuest kõrgharidusseadustikust. Valdavalt on eelnõus tuginetud muusika- ja teatriakadeemia esitatud ettepanekutele. Eelnõus on reguleeritud akadeemia kui avalik-õigusliku juriidilise isikuna tegutseva ülikooli õiguslik seisund, tegevuse eesmärk, juhtorganid, samuti vara, rahastamist ja lõpetamist puudutavad tingimused. Eelnõuga nähakse ette Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiale pandud ülesanded muusika- ja teatrikunstivaldkonnas, samuti akadeemia roll teiste õppeasutustega koostöö edendajana.
Senise ülikooliseaduse kohaselt oli ülikooli nõukogu ülikoolisisene otsustuskogu, ülikoolivälised liikmed kuulusid kuratooriumi, millel aga ülikooli jaoks oluliste otsuste tegemise pädevus puudus. Eelnõuga tehakse akadeemia juhtimises muudatused ja sarnaselt teiste ülikoolidega juhivad Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiat edaspidi väliseid liikmeid kaasav nõukogu, akadeemiline senat ja tegevjuhina rektor. Akadeemia senat teeb kõik õppe-, teadus-, arendus- ja loometegevusega seotud olulised otsused. Senati moodustamise alused sätestatakse akadeemia põhikirjas. Väliseid liikmeid kaasava nõukogu ülesanne on eelkõige strateegilise ja majandusliku sisuga otsuste tegemine, sh akadeemia põhikirja, eelarve ja arengukava vastuvõtmine. Akadeemia ettepanekul kuulub muusika- ja teatriakadeemia nõukogusse seitse liiget. Nõukogu liikmetest kolm nimetab akadeemia oma põhikirjas sätestatud korras, ühe liikme teaduste akadeemia. Haridus- ja teadusminister nimetab samuti kolm liiget, tuginedes laialt ringilt partneritelt kogutud ettepanekutele. Nõukogu koosseisu määrab viieks aastaks valitsus. Rektori valib eelnõu kohaselt valimiskogu, mille moodustamise alused sätestatakse akadeemia põhikirjas.
Eelnõuga juhtimismudelis tehtavate muudatuste eesmärk on tugevdada akadeemia seotust ühiskonnaga, toetada tulemuslikku juhtimist ja vastutuse jaotuse täpsustamisega juhtorganites tõsta akadeemia konkurentsivõimet. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia seaduse üldine jõustumise aeg on eelnõus 2019. aasta september. Uuele juhtimismudelile üleminek toimub järk-järgult kuni 2020. aasta märtsini. Suur tänu teile kannatlikkuse ja tähelepanu eest!

21:42 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh, proua minister! Teile küsimusi ei paista olevat. Palun kõnelema kultuurikomisjoni aseesimehe proua Laine Randjärve.

21:42 Laine Randjärv

Austatud juhataja! Head kolleegid! Mul on suur au esitleda meie tänast viimast päevakorrapunkti, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia seaduse eelnõu nr 728 ja selle esimest lugemist. Nii nagu siin on eelnevad esinejad leidnud seoseid nende eelnõudega, mida nad ette kannavad, on minul erakordselt hea meel ja uhkus, et ma saan seda seaduseelnõu siin esitleda Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia vilistlasena. Käesoleva eelnõu esimese lugemise ettevalmistus oli kultuurikomisjonis arutluse all 16. ja 22. oktoobril 2018. aastal. 16. oktoobri istungil otsustati määrata komisjoni ettekandjaks Laine Randjärv. Täpsem eelnõuga tutvumine toimus 22. oktoobril ja istungist võtsid osa kõik kultuurikomisjoni liikmed. Kutsutud olid, nagu siin juba eelnevalt on ette loetud, haridus- ja teadusminister Mailis Reps, Haridus- ja Teadusministeeriumi asekantsler Indrek Reimand, kõrghariduse osakonna juhataja Margus Haidak ja haridusseadustiku juht Sille Uusna.
Minister tutvustas nimetatud eelnõu koos teiste kõrgkoolide seadusi puudutavate eelnõudega. Kõnealune seadus on sarnane juba eelnevalt tutvustatud kõrgkoolide seadustega, eriline on aga see, et Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia on 1919. aastal asutatud Tallinna Kõrgema Muusikakooli järjepidevuse kandja. Seega tähistab kõrgkool eeloleval sügisel oma 100. aastapäeva ja see langeb kenasti kokku selle ajaga, millal seaduseelnõu loodetavasti rakendub, 2019. aasta sügisel. Niisiis, 100. sünniaastapäevaks koolile kena kingitus. Akadeemia on integreeritud teadus-, arendus-, loome-, õppe- ja kultuuriasutus. Tema eesmärk on panustada rahvusvahelise kõrgetasemelise teadus-, õppe-, arendus- ja loometööga ning sellele tugineva uuenduslike teenustega ühiskonna kestlikku arengusse ning rahva heaolu kasvu. Ma ei hakka üle rääkima, millised organid akadeemiat juhivad, küll aga ütlen, et sellesama sõna "organ" juures arutati seda, et §-s 3 võiks nimetuse "akadeemia juhtorganid" asendada sõnadega "akadeemia juhtimine" ja ühtlustada see teiste kõrgkoolide seadustega.
Tehti konsensuslik ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 14. novembril 2018 ja siin me nüüd oleme. Ettepanek esimene lugemine lõpetada oli samuti konsensuslik ja ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks 28. november kell 17.15 leidis samuti kõigi kohalviibijate toetuse. Tänan tähelepanu eest!

21:45 Aseesimees Kalle Laanet

Teile on vähemalt üks küsimus. Proua Urve Tiidus, palun!

21:45 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kuna minister siin ennist mainis, et muusika- ja teatriakadeemia on ülimalt populaarne rahvusvaheliste tudengite seas, siis ehk te võite kuidagi prognoosida, kas see seaduseelnõu mõjutab kuidagi seda protsessi, et siia tuleb palju Aasia üliõpilasi. Või see on iseenesest nii hea kool, et sellesse lihtsalt tullakse?

21:46 Laine Randjärv

Aitäh küsimuse eest! Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia on rahvusvaheliselt väga tunnustatud kool ja siin on erakordselt head õppejõud. Väga paljud tulevad tõepoolest just nimelt Aasiast ja nad tulevad õppima erinevaid instrumente, aga muu hulgas ka laulu ja koorijuhtimise erialale. Siinkohal minu enda eriala mõttes niisugune huvitav mõtisklus, et praegu on tegelikult väga suur probleem koorijuhtide järelkasvuga, sest koorijuhtide kutse ei ole meil Eestis võib-olla niivõrd väärtustatud, nagu ta võiks olla. Me küll ootame siin suure huviga, kuidas eeloleval suvel tuleb sel puhul, et saab 150 aastat laulupidudest, suur laulu- ja tantsupidu, aga koorijuhtide hulk järjest väheneb. Nüüd ongi niisugune huvitav küsimus, et kas need, kes õpivad koorijuhtimist ja tulevad teistest riikidest, võiksid kuidagimoodi balansseerida või tasakaalustada seda puudujääki, mis meil on. Tuleb tõde tunnistada, et mitmed koorid, kes on otsinud endale dirigenti – sest dirigente lihtsalt ei ole –, on puutunud kokku olukorraga, kus Aasiast tulnud tudengid, kes on siin õppinud ja saanud koorijuhi kutse, oleksid valmis tulema kooride juurde, dirigeerima ja laule õpetama. Aga kuna nende õpe on võõrkeelne ehk ingliskeelne, sest nad on tulnud mujalt, siis on nendel väga keeruline hakata Eesti kooridele eesti keeles lugusid õpetama. Nii et see on täitsa asi, mille üle mõtiskleda. Võib-olla peab siis tegema süvendatud keeleõpet nendele,

kes tulevad koorijuhtimist õppima väljastpoolt Eestit. Ma ei taha öelda, et see ilmtingimata lahendaks selle olukorra, meie koorijuhtide puuduse, aga see on niisugune huvitav küsimus. Aitäh selle võimaluse eest siin niisugust mõttearendust esitada!

21:48 Aseesimees Kalle Laanet

Austatud kultuurikomisjoni aseesimees Laine Randjärv, teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 728 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määran muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 28. novembri kell 17.15. Oleme tänase päevakorra läbinud.
Tänan kõiki Riigikogu liikmeid, ministrit, ametnikke ja külalisi positiivse meele eest selle pika päeva läbimisel. Aitäh teile!

Istungi lõpp kell 21.49.